

UiT Norges arktiske universitet

Fakultetet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning

Endringer i finsk og norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk når nærområdene virker usikre

En komparativ casestudie av finsk og norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk

Siri Karlstorp Rustad

Masteroppgave i statsvitenskap STV-3900 Mai 2024

Forord

Oppgaven er straks ferdig og klar for sensur etter en lang tid med mye lesning, skriving, revidering, lesning og skriving på nytt. Jeg har brukt mye tid på et tema som har interessert meg i lang tid, men som jeg ofte synes er vanskelig å forstå helt ut. Selv om det til tider har vært frustrerende og vanskelig har det også gitt meg mye ny kunnskap og innsikter i et tema jeg har enda ikke blitt har blitt lei.

I denne prosessen er det mange som fortjener en takk av ulike grunner. Først må jeg takke Rasmus for gode og spennende diskusjoner, og god veiledning når man ikke alltid har forstått hvilken vei man skal ta, og for å være tilgjengelig selv utenfor kontortider.

Det er noen medstudenter som også fortjener en takk, som Wilde som i begynnelsen var viktig for å bekrefte at det man tenkte var riktig, interessant og absolutt verdt å undersøke videre. Ikke minst har hun vært en viktig lunsjpartner, spesielt i de mørke vintermånedene. Jeg vil også takke Jarand, en god kollega og medstudent, for at han på slutten av sin egen bachelor var villig til å lese gjennom min oppgave på over 30 000 ord og komme med gode tilbakemeldinger og spørsmål.

Jeg vil også takk familie for å ha holdt seg unna når de har fått beskjed om det, men de har vært flinke til å skravle med meg på telefon i flere timer noen ganger i uka. Her vil jeg også takke venner, og spesielt mine venner her i nord som ikke har vært en del av studiet, for de har passet på at jeg har fått koblet av og tenke på andre ting, regelmessig.

Til slutt vil jeg takke den viktigste personen i mitt liv, min mann Didrik. Han har tross alt «skrevet» master han også, i hvert fall lest korrektur. Men viktigst av alt har han vært en enorm støtte og glede i hverdagen. Og for at han har tatt ekstra ansvar i husvasken (som han gjør nå mens jeg skriver dette).

Takk alle sammen!

Siri

Sammendrag

Denne oppgaven er en komparativ casestudie av finsk og norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk i periodene på 1990-tallet, etter 2014 og etter 2022. Oppgaven er ment å skape en forståelse for hva småstater gjør når de opplever en ytre trussel av en ikke-alliert stormakt, og hvordan dette kommer til uttrykk i deres utenriks- og sikkerhetspolitikk. Jeg har funnet ut at Finland og Norge som småstater endrer sin utenriks- og sikkerhetspolitikk etter hvordan de oppfatter sin trygghet i den internasjonale verdensorden. Det teoretiske rammeverket for oppgaven er defensiv realisme, institusjonell liberalisme og konstruktivisme.

Finland og Norge har begge ført en selvstendig og tydelig utenriks- og sikkerhetspolitikk overfor Russland som har bygget på en balanse mellom avskrekking og beroligelse, med tette samarbeid ved felles interesseområder i sine nærområder. Siden 90-tallet har begge vært opptatt av å bygge tettere samarbeid og holde en åpen dialog og kommunikasjon med Russland. Et tydelig liberalistisk perspektiv på at tette samarbeid og felles interesser vil skape stabilitet og minske faren for misforståelser og usikkerhet. Etter hvert som Russland viser mer aggressiv atferd, flytter også den finske og norske virkelighetsoppfatningen mot en mer realistisk forståelse. Jeg argumenterer i min forskning for at finske og norske myndigheter i større grad oppfatter Russland som en trussel og som opphavet til ustabiliteten i Europa. De første tegnene kommer etter annekteringen av Krimhalvøya og destabiliseringen i Øst-Ukraina, men det tydeligste tegnet kommer etter invasjonen av Ukraina i februar 2022. Etter dette ser man en enda tydeligere utenriks- og sikkerhetspolitikk som fokuserer på sikkerhetssamarbeid, og som knytter seg tettere mot disse sikkerhetssamarbeidene. Som småstat er Finland og Norge opptatt av å ha muligheten til å påvirke i et internasjonalt samfunn hvor alle stater handler etter de samme normene og reglene. Når den internasjonale verdensorden virker usikker, er småstater redd for å bli en brikke i et maktpolitisk spill og søker derfor tettere sikkerhetssamarbeid gjennom bilaterale- og multilaterale avtaler og med allianser for å øke sin trygghet. Dette skjer gjennom en konstruktivistisk forståelse av de ulike aktørene i verdenssamfunnet, og hvem som er deres venner og fiender.

Innholdsfortegnelse

<i>Forord</i>	2
<i>Sammendrag</i>	3
<i>1. Innledning</i>	8
1.1 Hvorfor analysere finsk og norsk sikkerhets- og utenrikspolitikk?	8
1.2 Avgrensninger gjort innenfor finsk og norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk	10
1.3 Begrepsforklaringer	10
1.4 Tidligere forskning på nordisk utenriks- og sikkerhetspolitikk.....	12
1.5 Hva oppgaven ikke tar hensyn til.....	13
1.6 Oppgavens struktur	13
<i>2. Bakgrunn</i>	14
2.1 Den europeiske sikkerhetssituasjonen under den kalde krigen	14
2.2 Den europeiske sikkerhetssituasjonen på tidlig 2000-tallet	14
2.3 Situasjonen mellom EU, Ukraina og Russland før 2014	15
<i>3. Metode: Komparativ casestudie av finsk og norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk</i>	16
3.1 Casestudier: Finsk og norsk politikk som svar på russisk aggresjon	16
3.2 Litteraturgjennomgang og dokumentanalyse: Offentlig dokumenter, redegjørelser og fagrapporter	17
3.3 Utvalg: Finsk og norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk	19
<i>4. Teori</i>	24
4.1 Realisme	24
4.2 Liberalisme	30
4.3 Sosialkonstruktivisme.....	34
<i>5. Finsk og norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk</i>	40
5.1 Finsk utenriks- og sikkerhetspolitikk.....	40
5.1.1 Finsk politikk på midten av 1990-tallet	40
5.1.2 Finsk politikk etter 2014	47
5.1.3 Finsk politikk etter 2022	54
5.2 Norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk	59
5.2.1 Norsk politikk på midten av 1990-tallet	60
5.2.2 Norsk politikk etter 2014	65
5.2.3 Norsk politikk etter 2022	72
5.3 Finsk og norsk virkelighetsforståelse.....	79
<i>6. Lik eller ulik sikkerhetspolitikk</i>	81
6.1 En likere utenriks- og sikkerhetspolitikk	81

6.2 Forskjeller i finsk og norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk.....	83
6.3 Veien videre for småstatspolitikken	85
7. <i>Konklusjon</i>	87
7.2 Videre forskning	88
Referanseliste	89

Antall ord: 30 813

1. Innledning

Krigen i Ukraina fra 2022 har fått stor oppmerksomhet. Spesielt i Europa følges russiske handlinger tett. Min oppgave søker å analysere om en endring i trusselbildet av Russland fører til endringer i sikkerhets- og utenrikspolitikken til Finland og Norge, samt å forstå hvorfor småstater gjør slike endringer. I 2022 jobbet jeg som lærer i forsvarskommunen Bardufoss. Dagen før Russland invaderte Ukraina i 2022 hadde jeg en diskusjon med en klasse på videregående skole om vi trodde Russland kom til å gå til krig med Ukraina. Da vi skulle avslutte sa jeg at Russland ikke ville gjøre det fordi det mest sannsynlig ville få store konsekvenser for dem, spesielt samarbeid i Europa. Så feil kan man ta. 24. februar 2022 går Russland til krig med Ukraina og jeg sender melding til klassen og innrømmer at jeg tok grundig feil. Etter dette kom det flere spørsmål om hva som ville skje, hvordan ville det internasjonale samfunnet svare på dette og hva ville skje med Norge. Dette kunne jeg ikke svare på. I tillegg fikk det stor oppmerksomhet at Finland ville søke medlemskap i NATO, noe klassen var positive til. Jeg tenkte for meg selv at dette var interessant da Finland tidligere ikke har ment at de trenger den beskyttelsen et NATO-medlemskap gir og at de vil holde seg alliansefri. Da jeg i august 2022 ble masterstudent visste jeg at dette var et tema jeg ville se nærmere på. Ikke bare har jeg bodd i en forsvarskommune i Nord-Norge, jeg har også vokst opp få kilometer fra Kolsås leir som også har hatt tilknytning til NATO. Når jeg tenker tilbake har man også her merket at det har skjedd endringer blant annet ved at det stadig oftere trenes på «skjult» innflyvning med helikopter til leiren. Spesielt etter 2014 mener familie og venner at dette skjer hyppigere. Dette er grunnen til at jeg har valgt å skrive masteroppgave om finsk og norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk.

Jeg tar utgangspunkt i finsk og norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk som caser og problemstillingen som antyder at russisk aggresjon fører til utenriks- og sikkerhetspolitiske endringer. Teoriene som ligger til grunn i oppgaven er realisme, liberalisme og konstruktivisme. Jeg bruker defensiv realisme, institusjonell liberalisme og sosialkonstruktivisme som forklaringer og analyseverktøy for å forklare endringer som skjer i utenriks- og sikkerhetspolitikken til Finland og Norge.

1.1 Hvorfor analysere finsk og norsk sikkerhets- og utenrikspolitik?

En stor driv til å undersøke dette fenomenet er at Finland har blitt medlem av forsvarsalliansen NATO, etter flere år som en «nøytral» stat. Det har i tillegg vært en rask

prosess som ble aktuell etter at Russland startet fullskalainvasjon av Ukraina i februar 2022. Jeg ønsket også å bruke Norge som en case da Finland og Norge er to nordiske stater, som oppfattes som veldig like, men som tidligere har hatt veldig ulike forutsetninger for å ta sikkerhetspolitiske valg. Jeg vil se på hvilke utenriks- og sikkerhetspolitiske valg disse to statene har gjort tidligere, med Russland som en påvirkningsvariabel, og om de har blitt likere i sin utenriks- og sikkerhetspolitikk utad. Med dette ble oppgavens problemstilling:

«Hva skjer når internasjonal rett blir brutt av Russland, og hvordan påvirker dette utenriks- og sikkerhetspolitikken til småstater med landegrense til Russland som nabolandene Finland og Norge?»

Som forklaringsmodeller til oppgaven har jeg valgt å se på de tre dominerende teoriene i internasjonal politikk, realisme, liberalisme og sosialkonstruktivisme. Disse er brukt for å forklare virkelighetsforståelse av det som kan ligge bak de utenriks- og sikkerhetspolitiske valgene Finland og Norge har gjort. Teoriene er brukt for å gi en mulig forståelse for hvorfor de to statene har tatt akkurat de grepene.

1.1.1 Hvorfor en kvalitativ tilnærming?

Kvalitative tilnærminger er fleksible, noe som gjør det mulig å tilpasse problemstillingen underveis i arbeidet. Problemstillingen min har allikevel satt et utgangspunkt for min forskningsprosess, design og datainnsamling, samtidig så kan jeg endre fokus etter hvert som jeg finner informasjon og hva som er relevant og hva som er interessante funn (Jacobsen, 2022, s. 142). Jeg har holdt meg til temaet om utenriks- og sikkerhetspolitikk, men jeg har etter hvert endret problemstillingen til å kun fokusere på to caser, Finland og Norge. I problemstillingen presiseres det at det omhandler Russland som ikke er i en forsvarsallianse med Finland og Norge, og som er naboland med hverandre og Russland, og som er sett på kilden til en usikker sikkerhetssituasjon for de to landene.

Kvalitativ metode egner seg til å avklare hva som ligger i et begrep eller et fenomen, og har ofte til hensikt å få fram hvordan man tolker og forstå en gitt situasjon. Metoden kan hjelpe til å avklare et tema og få til en mer nyansert beskrivelse (Jacobsen, 2022, ss. 144-145). Noe som er målet med denne oppgaven, å forstå hvorfor Finland og Norge gjør akkurat de sikkerhetspolitiske endringene som å bli medlem av NATO eller ruste opp forsvaret sitt.

1.2 Avgrensninger gjort innenfor finsk og norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk

Utenriks- og sikkerhetspolitikk er et stort felt, som dekker mange samfunnsområder også innad i en stat. I oppgaven har jeg valgt å se på utenriks- og sikkerhetspolitiske utviklingen i Finland og Norge fra tre ulike perioder, fra midten av 1990-tallet, etter 2014 og etter 2022. Periodene er valgt på bakgrunn av store omveltninger som Sovjetunionens fall, annekteringen av Krimhalvøya og destabiliseringen av Øst-Ukraina, og fullskalainvasjonen av Ukraina i 2022. Fokuset ligger på utviklingstrekk hos finsk og norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk og hva deres sikkerhetsinteresser i de ulike periodene. I tillegg vil jeg se på hvordan den sikkerhetspolitiske situasjonen er beskrevet, og hvordan dette kan påvirke småstaters utenriks- og sikkerhetspolitikk. Dette har ført noen forskningsspørsmål, som hva slags forhold har Finland og Norge til Russland, hvordan beskrives Russland? Hvilke internasjonale samarbeid er viktig og har mest fokus hos de nasjonale myndighetene? Og hvilke mål har de med sin sikkerhetspolitikk. Med dette har jeg valgt å dele analysen min inn i fire kategorier: *Russland som sikkerhetspolitisk trussel, omtale av NATO og andre samarbeidspartnere, Russland som samarbeidspartner, og finsk/norsk sikkerhetspolitikk*. Det blir viktig å se etter endringer i hvordan finske og norske myndigheter beskriver den internasjonale orden, hva er truslene de oppfatter mot nasjonalsikkerhet og hvordan vil de «svare» på disse truslene.

Jeg legger vekt på tradisjonell statssikkerhet når jeg analyserer finsk og norsk sikkerhetspolitikk og forsvar av deres territorier. Jeg har valgt å ikke ta for meg en utvidet forståelse av sikkerhetsbegrepet i min analyse. Valget om å ekskludere dette handler om plass og tidsbegrensninger som eksisterer i en masteroppgave. En inkludering av et utvidet sikkerhetsbegrep hadde ikke latt seg gjennomføre med denne oppgavens rammer.

1.3 Begrepsforklaringer

Utenrikspolitikk kan defineres som regulert statlig politikk som omhandler hendelser, prosesser og aktører utenfor staten (Neumann, Utenrikspolitikk, 2022). Sikkerhetspolitikk handler i den brede forståelsen om å ivareta statssikkerheten. Om statlige myndigheters tiltak for å beskytte statens territorium, statssystem, handlefrihet og sikkerheten til befolkningen og velferden, mot ulike trusler. I utgangspunktet refererer sikkerhetspolitikk til en stats tilgjengelige ressurser som militære, etterretning, økonomiske, miljø og sosiale. (Store norske leksikon (2005-2007), 2022). I oppgaven fokuserer jeg på de militære ressursene og endringer der. Som nevnt vil jeg bruke en mer tradisjonell forståelse av statssikkerhet. En tradisjonell

forståelse av sikkerhetsbegrepet handler om å beskytte staten fra eksterne trusler eller beskytte statens myndighet i borgerkriger (Schjølset, 2014, s. 39). Dette passer også Sikkerhetslovens definisjon på nasjonale sikkerhetsinteresser som er landets suverenitet, territoriell integritet og demokratisk styreform og overordnede sikkerhetspolitiske interesser knyttet til forsvar, sikkerhet og beredskap, og forholdet til andre stater og internasjonale organisasjoner (Sikkerhetsloven, 2018, ss. §1-5). Jeg bruker begrepet statssikkerhet om forsvar av staters suverenitet og territoriale integritet, mot væpnede angrep eller påvirkning av statlige myndigheter.

Småstat har i utgangspunktet ikke noen klar definisjon i internasjonal politikk, men blir ofte sett i motsetning til stormakter. En stormakt er noen med stor innflytelse og mye makt. Stormakter kan være stor i det internasjonale samfunnet, men det eksiterer stormakter på regionale nivå. I dette ligger en mer tradisjonell forståelse om at man har makt ut fra størrelse på areal, innbyggere, forsvarskapasitet også lignende. Dette har Russland mye av i forhold til Finland og Norge. I dette vil en småstat ha et maktunderskudd fordi de ikke kan mobilisere ressurser, som materiell, relasjonell eller normative ressurser. I stedet vil jeg bruke småstat med makt til å påvirke andre stater, samtidig som de prøver å forhindre at andre stater påvirker dem, slik at de kan fortsette å sees på som autonome. På den måten kan jeg se på makten en småstat har i relasjon til andre stater, i stedet for bare å fokusere på de tradisjonelle måtene å utøve makt på (Rickli, 2008, ss. 308-309). Jeg velger å se på dette for å si noe om hvilken makt Finland og Norge har til å selv velge sine relasjoner til andre stater og aktører, og hvordan de kan oppfattes som viktige i disse relasjonene. Dette er relevant for å si noe om hvorfor de er viktige i et forsvarssamarbeid.

Internasjonal rett er brukt om alle rettslige relasjoner mellom stater, og mellom stater og andre internasjonale aktører. Innenfor internasjonal rett finner man lover som folkeretten, menneskerettigheter, havrett, EU-regler og lignende (Tveter, 2023). I oppgaven brukes begrepet generelt om alle internasjonale rettslige relasjoner som angår Finland og Norge. Folkeretten brukes som er en kategori innenfor internasjonal rett, som gjelder relasjoner mellom stater og internasjonale aktører, men FN er arenaen der Folkeretten blir utarbeidet og som arbeider for at folkeretten følges. Folkeretten slik den blir praktisert gjennom FN, består av internasjonale avtaler, som traktater og konvensjoner som stater slutter seg til og binder seg til å følge. I tillegg består folkeretten av sedvanerett som ikke er nedskrevet, men som er

rettslig bindende fordi man har blitt enig om reglene og nesten alle stater følger dem som rettslig nedskrevne regler (FN-sambandet, 2022). Folkeretten blir brukt i oppgaven som forpliktende internasjonale regler som stater er pliktig til å følge.

1.4 Tidligere forskning på nordisk utenriks- og sikkerhetspolitikk

Forskning på utenriks- og sikkerhetspolitikk i nordiske land er ikke noe nytt. Noe forskning er på bare en nordisk stat, mens andre er komparative studier av to eller flere nordiske stater. Russisk aggresjon som en avhengig faktor i forskning på nordisk politikk er også gjort tidligere. Mitt bidrag til dette er å teste om de teoretiske forklaringene passer på de endringene vi har sett over tid, om det stemmer med «virkeligheten». I tillegg har det skjedd store endringer mellom Russland, og Finland og Norge, de siste årene som ikke er studert like nøye. Jeg vil bruke fagartikler og rapporter sammen med offentlige dokumenter for å undersøke deres funn opp mot mine. Jeg vil studere finsk og norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk, hva som er nytt, likt og hva som har endret seg og om dette støttes av annen forskning. Dette kan være med på å generalisere og underbygge eksisterende forklaringer. Hvis ikke vil min forskning sette søkelys på nye forklaringer som ikke har vært tatt hensyn til tidligere. Oppgaven er ment å skape en forståelse for hva småstater gjør når de opplever en ytre trussel av en ikke-alliert stormakt, og hvordan dette kommer til uttrykk i deres utenriks- og sikkerhetspolitikk.

Som eksempler på forskning som allerede finnes, har jeg valgt å ta med NUIPs (Haugevik, et al., 2022) rapport om nordisk utenriks- og sikkerhetspolitikk, Brommessons, Ekengren og Mickalski sin artikkel om utenrikspolitikk i turbulente tider (2023), og Priorrapporten til Barth og Brodshaug (1997) om nordisk sikkerhetspolitikk. Disse ser på utenriks- og sikkerhetspolitikk fra de samme periodene som det fokuseres på i oppgaven. Rapportene fungerer som en støtte og for å se om jeg kan identifisere andre forhold. Jeg ønsker å samle inn nyere data i tillegg til å se på eldre kilder for å se hva tendensen er i finsk og norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk for å se om man kan finne en forståelse på hvorfor disse utenriks- og sikkerhetspolitiske endringene skjer. I tillegg vil jeg bruke de tre dominerende teoriene innenfor internasjonal politikk for å se om de kan gi en forklaring på de utenriks- og sikkerhetspolitiske endringene som skjer i Finland og Norge.

1.5 Hva oppgaven ikke tar hensyn til

Det er en liten del av utenriks- og sikkerhetspolitikk jeg analyserer. Det er statssikkerhet i en mer tradisjonell betydning, om å sikre sitt territorium og sin befolkning som har vært fokuset. Dermed har jeg ikke brukt et mer utvidet sikkerhetsbegrep som omhandler individer og det sivile samfunnet, om økonomiske, sosiale, politiske, demografisk, miljø, transport og forsyninger, som en del av sikkerhetsmessige forhold. Et utvidet sikkerhetsbegrep ble tatt i bruk etter den kalde krigen og dekker forhold om staters interne konflikter og ikke-statlige aktører, på menneskelig sikkerhet og konsekvenser krig har på innbyggerne (Schjølset, 2014, s. 39). I tillegg har jeg ikke sett på noen andre trusselforhold enn den Russland representerer. Det fins forskning fra EU om forholdet mellom småstater og stormakter, og hvem som "tjener mest" på slikt samarbeid, men det handler ikke om sikkerhetspolitikk, og er derfor ikke tatt med. Dette er variabler jeg ikke har analysert opp mot andre trusler som kan ha påvirket finsk og norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk. Dette i tillegg til utfordringer om validitet og reliabilitet kan være svakheter i oppgaven. Det tas heller ikke hensyn til finsk og norsk reaksjon på en maktkamp mellom USA og Russland, og Russisk reetablering som en stormakt i det internasjonale systemet.

1.6 Oppgavens struktur

Første delen tar for seg metode- og teorigapittelet. Jeg forklarer kvalitativ metode og hvordan den er brukt for å finne informasjon om finsk og norsk utenriks- og sikkerhetspolitiske strategier etter omveltningene på 90-tallet, 2014 og 2022. Jeg beskriver prosessen bak litteratursøk og hvordan bruk av offentlige dokumenter, fagrapporter og fagartikler er brukt og utfordringer knyttet til disse. Teorigapittelet viser til teoriens forklaringer på internasjonal politikk, og gir eksempler på staters handlingsrom utfra ulike virkelighetsforståelser. I andre del bruker jeg funnene mine fra litteratursøket til å vise hvordan Finland og Norge forstår den sikkerhetspolitiske situasjonen i de ulike periodene, og deres beskrivelse av Russland og samarbeid, samt målene deres med sin sikkerhetspolitikk. Jeg vil forklare hvordan empirien viser finsk og norsk virkelighetsforståelse og hvordan de plasserer seg ut fra de ulike teoriene. Deretter vil jeg sammenligne den finske og norske politikken og si noe om hvorfor de har blitt likere i sin strategi og hva som kan være årsaken til at de tidligere har hatt en mer ulik politisk strategi overfor Russland. I siste del vil jeg svare på problemstillingen og si noe om videre forskning på finsk og norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk.

2. Bakgrunn

Oppgaven er om omveltninger fra 90-tallet, etter 2014 og etter 2022. Her vil jeg kort si noe om hvordan den europeiske sikkerhetssituasjonen ble beskrevet av Finland og Norge under den kalde krigen og på tidlig 2000-tallet, og Ukrainas forhold til EU og Russland før 2014.

2.1 Den europeiske sikkerhetssituasjonen under den kalde krigen

Sikkerhetstrusselen under den kalde krigen var Sovjetunionen. Finland og Norge var begge opptatt av å holde et lavt spenningsnivå i området. Finland var underlagt Vennskap-, samarbeid- og bistandsavtalen (VSB) med Sovjetunionen fra 1948. Den ble umiddelbart avsluttet etter Sovjetunionens fall i 1991. I tillegg erklærte finske myndigheter at Paris-avtalen fra 1947, som satte militære begrensninger for Finland, for ugyldige (Barth & Brodshaug, 1997, s. 23). Norge var opptatt av avskrekking og beroligelse overfor Sovjetunionen, og en integrasjon og avspenning overfor NATO. Norge førte en politikk med selvpålagt begrensning. I tillegg var NATO-medlemskapet en trygghet for Norge da et angrep på Norge betyr krig med USA, noe sovjet ikke ønsket (NOU 2023: 14, 2023, ss. 26-27).

Grensen til det tidligere Sovjetunionen satte føringer for hva slags sikkerhetspolitikk Norge hadde overfor Sovjetunionen. I motsetning til Finland er Norge alliert med USA og NATO, og sikkerhetsstrategien til Norge tok hensyn både til Sovjetunionen som en trussel, men også hvilke begrensninger Norge la lokalt på seg selv og sine allierte for ikke å provosere Sovjetunionen. I tillegg var medlemskapet til NATO og alliert samarbeid viktig for norsk trygghet. For Finland sin del var det VSB-avtalen og Paris-avtalen fra 1947 som blant annet satte føring for hvilke samarbeid de kunne inngå med vestlige land, spesielt sikkerhetssamarbeid.

2.2 Den europeiske sikkerhetssituasjonen på tidlig 2000-tallet

På grunn av dårlig økonomi i Europa og gjeld hadde det finske forsvaret på begynnelsen av 2000-tallet en dårligere utvikling enn ønsket. Finland fulgte godt med på og vurderte russiske handlinger. På grunn av vedtatt russisk utenrikspolitikk fikk det fart på finsk diskusjon om samarbeid med ulike stater og NATO (Nokkala, 2022, s. 56). Ellers var det en periode som opplevdes som rolig for Finland da Russland ikke ble sett på som trussel. Etter vestlig syn hvilte det internasjonale samfunnet på en unipolar verdensorden, der USA var den eneste

supermakten, uten noen klar utfordrer. NATO begynte å fremheve sin grunnleggende oppgave med kollektivt forsvar, hvor Russland ble sett på som den største militære trusselen (Nokkala, 2022, s. 56). Det er i hvert fall slik Vesten og Europa så det internasjonale samfunnet. USA har i denne perioden mye makt innenfor flere områder, som militær, økonomisk og kulturell i vesten.

Den norsk-russiske relasjonen var fortsatt et kjerneområde for norsk utenrikspolitikk, dog av en litt annen karakter. Myndighetene fortsatte å oppfatte at tett samarbeid ville være med å skape sikkerhet i nordområdene, og utvikling på andre samarbeidsområder (Bailes & Heininen, 2012, s. 31). Politikken fra denne tiden viser at usikkerheten rundt russisk aggresjon var neste ikke-eksisterende. Bailes og Heininen (2012) argumenterer for at norske myndigheter frem til 2014 og annekteringen av Krim, ikke var redd for nye konflikter i nordområdene med Russland. Forholdet mellom Norge og Russland gikk fra en positiv innstilling om bilaterale forholdt, et bedre forhold mellom Norge og Russland. Men med NATOs stadig utvidelse mot øst økte spenningen mellom Russland og NATO, og dermed også Norge og Russland, spesielt fra 2007 (Melstrøm, 2022).

2.3 Situasjonen mellom EU, Ukraina og Russland før 2014

Ukraina og Russland har en lang historie sammen som en del av Sovjetunionen. Ukraina erklærte seg selvstendig etter Sovjetunionens fall i 1991, og Krimhalvøya ble en del av ukrainsk territoriet. Ukraina grenser mellom EU i vest og Russland i Øst, og har vært opptatt av å ha et godt forhold til begge sider. I 2014 tar en EU-vennlig opposisjonen makta i Ukraina etter Maidan-demonstrasjonene, og signerer en økonomisk avtale med EU, som ekskluderer et økonomisk samarbeid med Russland (FN-sambandet, 2024). I Russland menes det at Vesten står bak demonstrasjonene, og at de har tatt kontroll over Ukraina. Kaoset som oppstår i Ukraina, danner begrunnelsen for at Putin bestemmer seg for å ta Krim (Bukkvoll, 2022). Putin er redd for at Ukraina skal knytte seg enda tettere vesten og spesielt NATO. Etter Sovjetunionens fall mener Russland at deres interesser ikke har blitt ivaretatt, og at de har blitt utelukket fra det politiske Europa. De har reagert på stadig utvidelse av NATO og EU mot østlige områder, som berører russiske sikkerhetsinteresser. Russland ønsker en innflytelse i Europa på lik linje med USA og EU, som en stormakt (Knutsen, 2022).

3. Metode: Komparativ casestudie av finsk og norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk

Jeg benytter komparative casestudier og dokumentanalyse av finsk og norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk. Med komparative caser ønsker man å prøve å generalisere. Med kausale problemstillinger ønsker man å forklare noe mellom mest mulig like eller ulike caser. Det vil være umulig å finne et perfekt metodisk tilnæringsdesign, fordi de fleste studier vil forholde seg til ressursbegrensninger i form av tid, plass, penger og lignende. Dette fører til at man må velge et design som kanskje ikke er hundre prosent optimalt. Det er allikevel alltid viktig å diskutere svakheter mellom metode og problemstilling (Jacobsen, 2022, ss. 134-135). Jeg har hentet inn offentlige dokumenter, fagrapporter og fagartikler som data for å produsere sanne beskrivelser om virkeligheten. Denne dataen er også etterprøvable for andre. Jeg har blant annet valgt stortingsmeldinger, statsråd kansli, NUPI- og Priorapporter som min datainnsamling fordi disse dokumentene er pålitelige og følger kriterier for informasjonsinnsamling, som pålitelighet og etterprøvbarehet (Jacobsen, 2022, ss. 13-14). Dette vil jeg diskutere senere i metodekapittelet. Problemstillingen min legger vekt på å forstå endringer og en dokumentanalyse som passer en kvalitativ metode.

3.1 Casestudier: Finsk og norsk politikk som svar på russisk aggresjon

En case er en systematisk studie av en eller få undersøkelsesenheter. I oppgaven er finsk og norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk mine undersøkelsesenheter som studeres. I tillegg har jeg avgrenset dem til tidsperiodene på midten av 1990-tallet, etter 2014 og etter 2022. Selv om de casestudiene er avgrenset til gitte tider og steder, er de komplekse fordi de inneholder mange forhold som kan være interessante å studere (Jacobsen, 2022, ss. 104-106). Jeg har valgt å fokusere på fire variabler: hvordan Finland og Norge omtaler Russland som sikkerhetspolitisk trussel, hvordan de omtaler NATO og andre samarbeidspartnere, omtale av samarbeid og bilaterale avtaler med Russland, og omtale av finsk/norsk sikkerhetspolitikk. I tillegg til tidsavgrensningen knyttet til spesielle omveltninger med Russland, oppløsningen av Sovjetunionen, annekteringen av Krimhalvøya og støtte til prorussiske opprørere i øst-Ukraina, og til slutt invasjonskrigen i Ukraina i 2022.

3.1.1 Komparative casestudier: Finsk og norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk

Målet med å sammenligne finsk og norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk i de ulike periodene, er å finne en eller flere mulige forskjeller som kan være forklaringsvariabler. Det kontrolleres ikke for andre forklaringer, i stedet forsøker jeg å utelukke dem ved å holde dem konstante. Med denne metoden studerer man caser som skiller seg fra hverandre på en effektvariabel (avhengige variabelen). Om casene er like på disse variablene så kan ikke dette være forklaringsfaktorene. Svakheten ved å gjøre det på denne måten er at jeg kan utelukke forhold som man er eller blir klar over. Konklusjoner trukket fra slike studier har utfordringer knyttet til alternative årsaksforklaringer. Det er mest vanlig i slike kvalitative forskningsdesign å sammenligne to caser, men det er ingen formell eller teoretisk begrunnelse for å kun velge to (Jacobsen, 2022, ss. 112-114). Noe av utfordringen med oppgaven er at jeg har valgt å studere to caser og tre ulike perioder. Først ønsket jeg å studere tre (Sverige, Finland og Norge) caser og fire-fem ulike tidsperioder (1980-tallet, 1990-tallet, 2008 sammen med 2014, og 2022), men oppdaget at jeg hverken hadde tid eller plass til å gå inn på så mange caser. Men jeg kan med dette også miste noen forhold som jeg kunne oppdaget ved å ha studert flere tidsperioder og sammenlignet det med enda en stat.

3.2 Litteraturgjennomgang og dokumentanalyse: Offentlig dokumenter, redegjørelser og fagrapporter

3.2.1 Litteraturgjennomgang

Til oppgaven har jeg både gjort usystematiske og systematiske søk etter litteratur. De er begge basert på at man forsøker å finne all forskning, eller det som er mest relevant for det temaet man er interessert i. I usystematiske søk har jeg søkt etter informasjon uten at det ligger noen åpenbare kriterier til grunn for søket, de få kriteriene har vært basert på at det skal handle om utenriks- og sikkerhetspolitikk og at det skal handle om Norden, Finland og Norge. Det betyr ikke at usystematiske litteratursøk er dårlig, men at det kan være vanskelig å etterprøve. Det er brukt for å starte en tankeprosess hos meg selv, og for å prøve finne ut hva oppgaven skal fokusere på. I dette arbeidet har jeg blant annet lest avisartikler om temaet og forskningsartikler og masteroppgaver. Dette arbeidet vil derfor være nesten umulig for leseren å finne ut hva slags kilder som er ekskludert, eller hva slags kriterier som er brukt for å trekke inn en type forskning. Jeg har valgt å se på kilder som er brukt i de artiklene jeg har lest for videre forskning. Denne prosessen å søke etter vil stoppe opp når man enten opplever at man

ikke finner noe mer relevant, eller ved at man ikke har mer tid til å søke (Jacobsen, 2022, ss. 79-81).

Systematiske litteratursøk har jeg valgt å søke direkte på offentlige dokumenter utgitt av Finske riksdagen og det norske Stortinget. I tillegg har jeg valgt fagrapporter og fagartikler. Dette er dokumenter som er lette for andre å søke opp innenfor det samme temaet, og som det er knyttet høy tillitt til da det kommer fra respekterte fagområder. Dette kan man kalle en narrativ analyse, hvor man oppsummerer og systematiserer funnene man har gjort i søket. Slike typer analyser kan utvides til kritisk analyse. Enkelt forklart så ser man på de sterke og svake sidene ved en studie, slik at man kan drøfte hva slags kunnskap som kan mangle. Dette vil jeg diskutere nærmere senere i kapittelet. Disse studiene inneholder en oversikt over temaer og områder det må forskes mer på. En problemstilling som tar utgangspunkt i og basert på slike oversikter, vil gjøre problemstillingen relevant og med i en pågående diskurs. Lesing og analyse av tidligere forskning vil samtidig være med på å gi en klarhet i problemstillingen (Jacobsen, 2022, ss. 81-84). Oppgaven tar for seg IP og sikkerhetspolitikk og jeg vil ha lest og analysert andre artikler om dette temaet som er relevant for oppgaven. Siden analysen baserer seg på eksiterende dokumenter, av ulike slag, er både usystematisk og systematisk litteratursøk vært brukt.

3.2.2 Stortingsmeldinger, fagrapporter, Statsråds kanslier som sekundærdata og analysemateriale

Dokumentanalyse er valgt som «måleinstrumentet» for å analysere empirien. Det er data som allerede eksisterer, sekundærdata, som er metoden valgt for å måle og vurdere virkeligheten. (Jacobsen, 2022, s. 137). Dokumentanalysen i oppgaven består av sekundærdata som betyr at dataen er ikke-inngripende. Det brukes tilgjengelig data til å måle fenomen om sikkerhetspolitikk i småstater (Jacobsen, 2022, s. 152). Disse dataene brukes til å svare på forskningsspørsmål og til slutt drøfte problemstillingen.

Offentlige dokumenter, artikler, rapporter og lignende er informasjon som kan ligge tilgjengelig på Internett (Jacobsen, 2022, s. 157). I oppgaven vil jeg legge stor vekt på å analysere offentlige tilgjengelige dokumenter og fagrapporter. Offentlige tilgjengelige dokumenter består av rapporter og meldinger. Å bruke denne type data betyr at jeg som forsker ikke vil ha en direkte relasjon til den eller dem jeg forsker på. Forskningsmetoden

egner seg å bruke til å forstå fenomenen, og til å beskrive hva som faktisk har skjedd i en gitt situasjon. Å bruke sekundærdata vil kunne være utfordrende når man vil si noe objektivt sant om et fenomen eller hendelse. Stortingsmeldingene, Statsråds kansli og andre offentlige dokumenter er produsert for eller av offentlige myndigheter i Finland og Norge. Det vil være deres syn på hendelser og ulike fenomen som blir beskrevet i disse dokumentene, og som vil prege teksten. På den måten vil jeg få vite finsk eller norsk oppfattelse av «virkeligheten», noe som er poenget med problemstillingen når jeg ønsker å forstå hvorfor Finland og Norge gjør endringer i sin utenriks- og sikkerhetspolitikk. I tillegg kan dokumentene være påvirket av hvilke partiideologiske syn som har produsert dokumentene. Altså hvordan kilden har interesse av å fremstille, for eksempel Russland, på en spesiell måte. Jeg som forsker må derfor vurdere om kildene mine forteller sannheten og om de er reliable (Jacobsen, 2022, ss. 157-159). Noe av det jeg vil drøfte er hvordan de ulike myndighetene framstiller «virkeligheten» av internasjonal orden.

I dokumentanalyse kan noen av utfordringene ligge i at man ikke forstår dokumentene eller fagfeltet dokumentene er en del av. Mange av dokumentene som analyseres i oppgaven er skrevet og laget av fagpersoner innenfor et gitt fagfelt. De består av tabeller og til tider komplisert språk, som man må være bevisst på at kan påvirke hvordan man leser, forstår og bruker dokumentet (Asdal & Reinertsen, 2020, s. 22). Som forsker kan disse dokumentene føles avanserte, vanskelige og utfordrende, men det er viktig at man passer på at man ikke lar seg påvirke av dette. Teksten må komme i første rekke, og være bevisst på hvordan den påvirker meg som forsker.

Andre utfordringer ved datainnsamlingen og datanalsen er at en del dokumentasjon som kunne vært interessant ikke vil være tilgjengelig eller åpent. Det kan være nyere hendelser som heller ikke har fått plass fordi det har skjedd nylig eller det mangler informasjon om hendelsene. Det vil også være utfordrende å få tid til å undersøke dokumenter som kommer sent under masterskrivingen som gjør at jeg ikke får mulighet til å undersøke dokumentene nærmere.

3.3 Utvalg: Finsk og norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk

I oppgaven vil det ikke være mulig å undersøke alt jeg vil. Derfor må jeg foreta et utvalg. Dette ble gjort tidlig, mens problemstillingen begynte tok form. Utvalget blir gjort med tanke

på hva man skal undersøke (finsk og norsk politikk overfor Russland), som temaer (utenriks- og sikkerhetspolitikk), og fenomener (endringer), kontekst (russisk aggresjon), tid (1990-tallet, 2014 og 2022) og omveltning (Sovjetunionens fall, annektering av Krimhalvøya, og fullskala invasjon av Ukraina) (Jacobsen, 2022, s. 191). I arbeidet med problemstillingen var temaet som sikkerhetsendringer som har skjedd det siste året tidlig noe jeg ville undersøke, med bakgrunn av at Finland og Sverige nå ønsket å bli medlem av NATO og andre europeiske land omtalte en ny sikkerhetspolitisk situasjon og flere land ønsket mer militær tilstedeværelse. Sverige er senere tatt bort som case.

For å få fram nyanser og detaljer må man gå i dybden på det man undersøker, og dette setter en begrensning for hvor mange enheter man kan undersøke (Jacobsen, 2022, s. 192). Ut fra problemstilling, tema og kontekst forstod jeg at man ikke kan undersøke alle fenomenene som har oppstått, i tillegg måtte jeg tenke på om utvalget var pålitelige og at det finnes lett tilgjengelig data om fenomenene og temaet. Populasjonen jeg var interessert i å undersøke var spesielt de nordiske statene, men også dette hadde blitt mange enheter å undersøke i oppgaven. Dermed falt valget på Finland og Norge som er relativt like stater, men har i perioder tatt ulike valg. Dette var også en del av antakelsene mine. I tillegg er de to statene naboer til Russland som var den avhengige variabelen jeg ville se nærmere på. Dette er kriterier for hvilke enheter jeg undersøker, og er bevisste valg gjort ut fra problemstillingen.

3.4 Validitet og reliabilitet til sekundærdataen

Som forsker er det viktig å være kritisk til kvaliteten på dataene man samler inn. Man må stille seg en rekke spørsmål om intern gyldighet, ekstern gyldighet og pålitelighet, om funnene som er gjort og presentert er sanne og hvem de se sanne for (Jacobsen, 2022, s. 239).

3.4.1 Validitet/Intern gyldighet til Statsråds kansli, stortingsmeldinger og fagrapporter

Intern gyldighet handler om resultatene oppfattes som riktige, om beskrivelsene som er gitt er sanne, og om sammenhengen er reell. Er det samsvar mellom virkeligheten og det som beskrives som virkeligheten av forskeren, validering. Dataenes gyldighet er avhengig av kildene som samles inn. Derfor må det stilles kritiske spørsmål om disse kildene er riktig, og det kan være utfordrende å få tilgang til den riktige informasjonen (Jacobsen, 2022, ss. 240-241).

Når jeg skal validere en kilde handler det om å kritisk vurdere om en kilde har andre interesser for å ikke komme med all informasjon eller ikke gi et riktig bilde av virkeligheten. For å unngå at jeg får feil eller mangelfull informasjon er det viktig at jeg baserer det på mer enn en kilde, at man kontrollerer kilder mot andre kilder. Disse kildene bør i tillegg være uavhengig av hverandre. Kilder som er uavhengig av hverandre, og har ulike interesser vil ha stor gyldighet (Jacobsen, 2022, ss. 242-243). I oppgaven har jeg blant annet gjort dette ved å se på fagrapporter som er skrevet av andre innenfor feltet IP. Her har jeg sett på hvordan de beskriver informasjon gitt av finske og norske myndigheter gjennom blant annet statsråds kansli og stortingsmeldinger. Men jeg må også tenkte på hvordan Russland blir fremstilt i de ulike dokumentene, og hvordan jeg leser dette. Jeg er selv en del av samfunnet og virkeligheten som beskriver i de ulike dokumentene og kan dermed være påvirket av den virkeligheten som oppfattes. Utfordringen min som forsker er da å prøve å stille meg utenfor den konteksten og være så objektiv som mulig for ikke å påvirke mine funn.

Det kan være at man gjennom undersøkelsesprinsippene får mer kunnskap om fenomenet man undersøker. Dette kan føre til at man blir mer fokusert, det man leter etter blir mer tydelig. Noen mener på grunn av dette at dataene som er samlet inn sist i innsamlingsfasen, er de beste. Svakheten med dette er at jeg sent i prosessen kan ha blitt blind for andre og nye forhold, og at man begynner lete etter informasjon som bare støtter opp om de antakelsene man dannet seg tidligere i forskningsprosessen, en bekreftelsesfelle (Jacobsen, 2022, s. 243).

Siden oppgaven bruker mye Internett for å finne skiftelige kilder er det viktig å se hvem som står bak informasjonen for å vurdere om man kan stole på informasjonen. Det kan være at kilder prøver å fremstå som mer troverdige enn de er ved å utgi seg for å være representanter for en forskningsgruppe eller oppgi falske titler eller ikke-eksisterende titler. For å vurdere påliteligheten til disse kildene er det viktig å undersøke opphavet til personen eller organisasjonen, hensikten til opprettelsen av for eksempel nettsiden, domenesuffiks for å undersøke om det er en kommersiell aktør eller en offentlig myndighet som står bak siden, og kvaliteten på nettsiden. Kilder fra offentlige myndigheter eller organisasjoner underlagt offentlige myndigheter har oftere høyere pålitelighet enn kilder fra enkeltpersoner eller mer usikre interessegrupper (Jacobsen, 2022, ss. 244-245). Hoveddokumentene i oppgaven vil være fra offentlige myndigheter eller organisasjoner underlagt dem, som for eksempel NUPI. Jeg har valgt å bruke søkemotorer som Google Scholar, Web of Science eller Oria

(Universitetsbiblioteket), for å finne informasjon som er knyttet til forskning og utarbeidete av fagpersoner.

Jeg må være bevisst når jeg kutter detaljer, forenkler og/eller systematiserer, abstraherer og tilfører noe i analysen. Man må være bevisst på at man kan legge inn sine egne meninger og fordommer i stedet for å representere data. Dette kan vurderes gjennom blant annet foreta en kritisk gjennomgang av egne resultater (Jacobsen, 2022, s. 245). Jeg har hentet sitater og informasjon hvor ikke all informasjon har blitt gjengitt i oppgaven. Allikevel mener jeg det er representativt for å beskrive hvordan finske og norske myndigheter beskriver sin virkelighet, og å representere dataen så korrekt som mulig. I tillegg har jeg diskutert funnene mine med blant annet veileder for å få hjelp til å vurdere funnene.

Det siste spørsmålet man må stille ved valideringsprosessen er om funnene representerer virkeligheten som problemstillingen søker å oppdage (Jacobsen, 2022, s. 249). Her har jeg måttet gjøre endringer på problemstillingen i forhold til hva jeg underveis har funnet som interessant og relevant for undersøkelsene. Men jeg har holdt meg til å forstå de endringene som skjer i utenriks- og sikkerhetspolitikken til Finland og Norge utfra russisk atferd.

3.4.2 Reliabilitet og ekstern gyldighet

Reliabilitet handler om at det er noe under selve undersøkelse som har skapt resultatene man har kommet frem til. Altså er det noe i undersøkelsesopplegget, datainnsamlingen og/eller analysen som kan ha påvirket resultatet. Det kan være at man som forsker har vært for lite oppmerksom og uforsiktig mens man har analysert dataene, at man har gjort feil. De vanligste feilene skjer i noteringen av dataene og i kategoriseringene (Jacobsen, 2022, ss. 250,254). I oppgaven har jeg ikke valgt et tilfeldig utvalg, men de er valgt ut fra noen kriterier. Det er et typisk utvalg da kriteriene utfra problemstillingen måtte være en stat som kan defineres som en småstat, ha endret sin sikkerhetspolitikk ut fra den opplevde situasjonen i det internasjonale samfunnet og være naboer til Russland. I tillegg ville jeg gjøre en komparativ casestudie som betyr at statene må kunne sammenlignes og være nokså like. Under datainnsamlingen samlet jeg inn data i fire kategorier: *Russland som sikkerhetstrussel, omtale av NATO og andre samarbeidspartnere, Russland som samarbeidspartner og finsk/norsk sikkerhetspolitikk*. Under denne kategoriseringen kan jeg ha sett bort fra andre viktige fenomen eller ment at en variabel ikke er viktig. Fordi oppgaven er begrenset etter tid og plass

har jeg også valgt å fokusere på tradisjonell statssikkerhet når jeg har analysert utenriks- og sikkerhetspolitikken til Finland og Norge. Dette kan ha påvirket funnene mine ved at relevante funn ikke er diskutert eller tatt med.

Den eksterne gyldigheten handler om i hvilken grad funnene i undersøkelsen kan generaliseres til andre enn dem som er undersøkt. Kvalitative metoders styrke er teoretisk generalisering, at man oppdager fenomener, danner kausale mekanismer og avdekke spesielle forutsetninger for at noe skal ha effekt. Det kan være vanskelig å si om dette også gjelder andre enheter fordi det gjerne er få enheter som undersøkes, og at de enhetene er valg for et spesielt formål. Det kan være utfordrende å si om funnene også er representative for en større populasjon (Jacobsen, 2022, ss. 255-257). Siden oppgaven baserer seg på kvalitative studier kan man ikke være sikker på at utvalget mitt er representativt. I stedet vil jeg argumentere i analysekapittelet for at funnene kan forklare hva Finland og Norge som småstater vil gjøre ved lignende omveltninger i fremtiden.

4. Teori

Teori er et sett med spekulasjoner om hvordan virkeligheten ser ut, og hvordan verden henger sammen. For å vurdere om teoriene er sanne eller ikke må man kunne begrunne hvordan man har kommet fram til den gitte konklusjonen. Det skal være mulig å hente data fra virkeligheten som kan begrunne om antakelsene er sanne eller ikke. (Jacobsen, 2022, ss. 13-14). Oppgaven handler om internasjonal politikk (IP) og jeg har valgt teoretiske rammeverk innenfor IP som utgangspunkt for å si noe om hvordan stater forholder seg til hverandre i det internasjonale samfunnet. Defensiv realisme, institusjonell liberalisme og sosialkonstruktivisme brukes som forklaringer og analyseverktøy for å vise endringer som skjer i utenriks- og sikkerhetspolitikken til Finland og Norge under omveltningene på 90-tallet, etter 2014, og etter 2022. Her ser jeg på hvordan de ulike teoriene forklarer internasjonal orden og hvorfor småstater endrer sin sikkerhetspolitikk ut fra stormakters atferd. Det er også relevant å se på hvordan teoriene forklarer makt og hvilken betydning makt har for internasjonal orden.

4.1 Realisme

Jeg valgte realisme som en av teoriene til oppgaven, fordi analysen ser på stater som aktører i det internasjonale systemet. Realismen mener at staters atferd avhenger av systemet og endringer som skjer i systemet. Det er mindre fokus på individuelle forhold, og heller på mulighetene statene har til å bevege seg i det internasjonale systemet. På samme måte er det for neorealister mindre fokus på individuell påvirkning av internasjonale hendelser, det er mindre viktig teoretisk enn den internasjonale strukturen som i stedet påvirker staters atferd. Beslutningstakere har færre muligheter til å påvirke et hendelsesforløp (Kauppi & Viott, 2019, s. 43). Valget falt på teorien fordi selv om beslutningstakere skifter, så er det ofte lite endringer i hvordan utenriks- og sikkerhetspolitikken føres, fordi anarkiet er styrende for beslutningstakerne. Jeg vil starte med å forklare Kenneth Waltz sin neorealisme før jeg går inn på defensiv realisme. Dette perspektivet brukes til å forklare finsk og norsk virkelighetsforståelse, spesielt når de beskriver en mer usikker situasjon for sine nærområder, og som en forklaringsmodell på hvorfor småstater søker forsvarssamarbeid.

4.1.1 Neorealisme

I likhet med klassisk realisme mener Kenneth Waltz at selvstendige stater eksisterer og handler i et system med internasjonalt anarki. Han mener teorier må se på strukturene i et system, på samspillende enheter og på kontinuitet og endringene i systemet (Waltz, 1979, s. 97). I neorealismen fokuserer de ikke på menneskelig natur og ignorerer etisk statsmakt. Strukturen tvinger lederne til å opptre på bestemte måter, derfor er det ikke relevant å analysere lederes atferd. Strukturen bestemmer mer eller mindre handlingene som gjøres. Dette gjør teorien til en deterministisk teori (Jackson & Sørensen, 2016, s. 75).

I systemet opplever statene de samme begrensningene og de streber etter å opprettholde sin posisjon i systemet. Alle statene er funksjonelt like enheter. For å forklare politiske forskjeller mellom stater, ser neorealister på forskjell i makt eller evne. Småstater med begrensede ressurser kan respondere på anarki og sikkerhetsdilemmaet ved å bli med i allianser og ta en aktiv rolle i regionale og internasjonale organisasjoner for å søke kontroll og oppnå sikkerhet. Stormakter vil i større grad følge en ensidig strategi, en unilateral strategi for å øke militære styrker for å beskytte og sikre egne interesser (Baylis, Smith, & Owens, 2014, s. 129). Finland og Norge er småstater, og er en del av ulike sikkerhetssamarbeid som opererer i regionale og internasjonale samarbeidsavtaler, som FN, EU og NATO. De beskriver samarbeidene som en del av sin sikkerhetspolitikk.

Waltz mener at stater er like i sin grunnleggende rolle. Selv om de er forskjellig i kultur, ideologi, grunnlover eller historie, skal de utføre de samme grunnleggende oppgavene. Likheter som å utføre utenrikspolitikk, opprettholde intern orden, og lignende. Derimot er stater forskjellig med hensyn til varierende evner (Jackson & Sørensen, 2016, ss. 75-76). Waltz mener at statlige enheter i et internasjonalt system først og fremst utmerker seg ved «deres større eller mindre evner til å utføre lignende oppgaver...strukturen i system endres med endringer i fordelingen av evner på tvers av systemets enheter» (Waltz, 1979, s. 97). Internasjonale endringer skjer når stormakter vokser og faller og maktbalansen tilsvarende skifter. Stormaktskriger er en slik endring (Jackson & Sørensen, 2016, ss. 75-76). Tidligere har man sett slike endringer etter større kriger hvor en av partene kollapser og andre stater vokser frem og etter hvert dominerer systemet. Det er også noe som vektlegges når jeg analyserer de ulike omveltningene etter Sovjetunionens fall, og til hvordan Russland etter

hvert bygger opp sitt militære og sin «stormaktspolitikk» som blir gjeldene utover 2000-tallet, for igjen få kontroll og innflytelse i Europa.

4.1.2 Makt og maktbalanse

Waltz og neorealistene mener makt er en kombinasjon av evner en stat har, ikke bare militære ressurser og for å kontrollere andre stater. Makt gir en stat en posisjon i det internasjonale systemet, og det former staters atferd. Sovjetunionen og USA var de eneste supermaktene under den kalde krigen. I neorealistisk teori kan en slik posisjon forklare likhet ved deres atferd. Stater vil prøve å opprettholde posisjonene eller plasseringen i systemet. Når denne maktbalansen forstyrres, fører det til usikkerhet i det internasjonale systemet. Waltz konkluderer med at maktbalanse er en sentral mekanisme for orden i det internasjonale systemet (Baylis, Smith, & Owens, 2014, ss. 128-129). Når Sovjetunionen forsvant skapte det først en usikkerhet i hvordan finsk og norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk nå skulle styres, og selv om de er naboland og like på mange områder vil jeg se noen ulike politiske valg de tok i den perioden.

Kauppi og Viotti forklarer maktbalanse ut fra Waltz teori som en egenskap ved systemet av stater som vil oppstå enten man vil eller ikke. Stater er rasjonelle og enhetlige aktører som vil bruke sine evner til å oppnå målene sine. Stater kan være motivert for å bedre sin posisjon for å dominere andre. Slike handlinger vil sannsynlig bli motarbeidet av andres tilsvarende motiver. I IP vil valgfriheten til en stat være begrenset av handlingene til andre stater. Derfor oppstår maktbalanse oftere enn motsatt, fordi stater har en tendens til å balansere mot en stigende makt i motsetning til å følge etter. Strukturen i det internasjonale systemet, og fordelingen av evner, påvirker beslutningstakernes begrensninger og valg. Slik kan maktbalanse brukes for å redegjøre for våpenkappløp, allianser og motallianser, koalisjoner og motkoalisjoner. Dette synet på maktbalanse har liten betydning for om statene er demokratiske eller autoritære, den systemiske tendensen om maktbalanse er alltid den samme (Kauppi & Viotti, 2019, s. 41-42). Om denne teorien stemmer vil jeg kunne se at finsk og norsk utenriks og sikkerhetspolitikk blir påvirket av hva andre samarbeidspartnere gjør, og hva motalliansene gjør. De vil tilpasse sin strategi for å imøtekomme en stigende makt.

Stormakter er stater som dominerer systemet og som bestemmer endringer i strukturen til det internasjonale systemet (Jackson & Sørensen, 2016, s. 76). Stormakter styrer store deler av

systemet og derfor er det å styre systemet ikke bare noe som er mulig, men er verdt det for å fortsette å styre systemet. Dette handler om internasjonal orden og Waltz hevder at internasjonal orden mest sannsynlig oppstår i et bipolar system enn i et multipolart system (Jackson & Sørensen, 2016, s. 76). Siden realismen ikke ser på individer, er det ikke individers opplevelse av «fred» eller stabilitet som gjelder i dette synet.

Maktbalanse mellom stater kan nås, men krig vil alltid være en mulighet i et system med anarki. Et bipolar system består av to stormakter, et multipolart system består av tre eller flere stater som kontrollerer eller balanserer hverandre, mens et unipolart system består av en stormakt (Waltz, 1979, s. 204). Et bipolar system, som eksisterte under den kalde krigen mellom USA og Sovjetunionen, og et multipolart system, eksisterte før de, og et unipolart system USA har dominert etter den kalde krigen, i hvert fall ut fra et vestlig syn. Et bipolar system hevder Waltz er mer stabilt og dermed gir større garanti for fred og stabilitet, enn et multipolart system. Når det eksisterer bare to stormakter, kan man regne med at begge handler for å opprettholde dette systemet, fordi de verner om seg selv. Han mener det er tre grunner til at bipolare systemer er mer stabile og fredfulle. Det ene er at det oppstår færre stormaktskonflikter, og reduserer sjansene for stormaktskriger. For det andre er det lettere å drive et effektivt avskrekkingssystem da færre stormakter er involvert. Det tredje er at når bare to stormakter dominerer systemet så er sjansen for feilberegninger og uhell mindre (Jackson & Sørensen, 2016, ss. 76, 79). I perioder med et bipolar system vil stormakter balansere hverandre og det er færre fysiske konflikter mellom dem, på den måten oppstår det internasjonal orden i et bipolar system. I andre system med flere eller bare en stormakt, kan man oppleve at andre stater prøver gjøre noe med dette, eller at støtten til de ulike stormaktene blir skjevt fordelt og dermed skape ubalanse i den internasjonale orden. Realismen vil mene at det er det man opplever i tiden etter Sovjetunionens fall. Russland prøver balansere ut USA, og derfor oppleves den internasjonale orden som usikker og ustabil.

Waltz sitt perspektiv inneholder konseptet statssuverenitet. Waltz hevder at stater er like og at uavhengighet er en rettighet er en måte å legge merke til normen statssuverenitet. Han iletter også stater verdi ved å mene at stater er verdt å kjempe for. På den måten anerkjenner han verdiene overlevelse og staters sikkerhet uten at han drøfter dette (Waltz, 1979, ss. 88,96). Dette er et viktig syn da realismen i utgangspunktet ikke legger vekt på normer som avgjørende for staters atferd i det internasjonale systemet.

Samtidig sier Waltz at «hver stat legger kursen ut fra hva de tenker er best for sine interesser» (Waltz, 1979, s. 113). Nasjonale interesser fungerer som et «automatisk signal» som forteller statsledere når og hvor man skal bevege seg. Waltz sin neorealisme antar at stater alltid handler mer eller mindre automatisk, og at stater handler som roboter som responderer på det strukturelle begrensningene og bestemmelser av det internasjonale systemet (Jackson & Sørensen, 2016, s. 77). Dermed er det ikke alltid normer som statsuverenitet som påvirker en stats atferd. Om finsk og norsk territorium eller de interesser de har i for eksempel nordområdene blir truet, vil reaksjonene deres være avhengig av hva som er i deres interesser. Her vil jeg se på interesser som sikkerhetssamarbeid, og hvordan eventuelt regionale samarbeid blir påvirket av endringer i det internasjonale systemet.

4.1.4 Relativ og absolutt gevinst

I Baylis, Smith og Owens (2014) beskrives relativ og absolutt gevinst som at stater er interessert i å øke deres makt og innflytelse, absolutt gevinst, og vil samarbeidet med andre stater eller aktører i systemet for å øke egne evner. I tillegg er stater bekymret for hvor mye makt og innflytelse andre stater kan oppnå, relativ gevinst, i et samarbeid. Det er to begrensninger ved internasjonalt samarbeid: juks og den relative gevinsten for andre aktører. Når stater ikke overholder regler som oppmuntrer til samarbeid, avslutter andre stater multilateral aktivitet og handler ensidig. Sannsynligheten for at stater avslutter internasjonalt samarbeid øker hvis deltakerne ser at andre stater tjener mer på avtalen. Neorealister argumenterer for at beslutningstakere må være årvåkne for juksemakere og fokusere mest på de statene som kan få en fordel. I en verden med usikkerhet og konkurranse, så handler spørsmålet om hvem som vil få mest gevinst ved samarbeidet (Baylis, Smith, & Owens, 2014, s. 130). Fokuserer ikke på om alle parter får en gevinst ved samarbeidet, men hvem som eventuelt får mest ut av samarbeidet. Hvem som oppnår gevinst på samarbeid er noe jeg vil se nærmere på i analysen, utfra hva slags samarbeid som eksisterer og eventuelt hvilke samarbeid som avsluttes av finske og norske myndigheter. Dette er viktig for å forklare hvorfor samarbeid blir mer viktig etter 2014, og hvorfor Finland søker NATO-medlemskap.

4.1.5 Defensiv realisme

Forskere som studerer sikkerhet, har foreslått en mer nyansert versjon av realismen som i større grad reflekterer interessen i forståelsen av «naturen» i sikkerhetstrusler i det internasjonale systemet og strategiske valg stater tar for å overleve og vokse for å lykkes i

systemet. Det vokser frem to versjoner av neorealismen, offensiv realisme og defensiv realisme. De legger mer vekt på politikk enn andre teoretikere innenfor neorealisme (Baylis, Smith & Owens, 2014, s. 139). I denne oppgaven vil jeg bruke defensiv realisme som forklaringsmodell og vil derfor gjøre rede for denne.

Defensiv realisme mener at våre antakelser om relasjoner med andre stater avhenger av om statene er venner eller fiender. Robert Jervis og Jack Snyder hevder at de fleste beslutningstakere forstår at kostnadene ved en krig klart overveier fordelene. De fleste beslutningstakerne avviser bruken av militærmakt for erobringer og ekspansjon som en sikkerhetsstrategi i en tid med komplekse gjensidig avhengighet og globalisering. De fleste borgere og beslutningstakere anser allikevel krig for å være provosert frem av irrasjonelle eller dysfunksjonelle krefter i samfunnet (Baylis, Smith & Owens, 2014, s. 130-131).

Ifølge defensiv realisme kan krig bli forhindret ved å opprette sikkerhetsinstitusjoner, som allianser eller våpenkontrollavtaler, som hindrer sikkerhetsdilemmaer og som gir en gjensidig sikkerhet for de involverte statene. Allikevel ser de ikke institusjonalisering som den mest effektive løsningen for å forhindre krig. Mange mener at konflikter er uunngåelig i noen situasjoner, fordi det finnes stater som ønsker å ekspandere og de utfordrer verdensordenen, og andre stater forfølger sine nasjonale interesser som kan starte konflikt med andre stater. Konflikt er dermed bare unødvendig i en liten del av situasjonene. Selv om defensivrealister anerkjenner at det eksisterer områder med felles og gjensidige interesser er de bekymret for manglende overholdelse eller juks fra andre stater (Baylis, Smith, & Owens, 2014, s. 131).

Defensiv realister antar at stater som et minimum har som mål å overleve, spesielt gjennom å søke sikkerhet. Men de kan ha andre mål som evner eller makt for å oppnå målene deres. Ved anarki får sikkerhetsdilemmaet statene til å bekymre seg over andre staters makt og intensjoner som fører til usikkerhet. Ekspansjonistisk politikk kan være skapt av denne frykten og en misforstått antakelse om at aggressiv atferd og orden er den beste måten å gjøre en stat sikrere på.. Defensiv realister mener at sikkerhet er lett tilgjengelig, spesielt om stater vedtar forsvarsstrategier. Det legges til grunn at det internasjonale systemet gir insentiver for forsiktig og tilbakeholden oppførsel fra statenes side og den hensynsløse, ekspansjonistisk atferd er mer et resultat av hjemlige faktorer, i motsetning til systemiske forhold som anarki (Kauppi & Viott, 2019, ss. 45-46).

Waltz mener at stater må og søker makt for å sikre sin egen sikkerhet og overlevelse. Overdreven makt er ikke produktiv fordi det provoserer fiendtlige allianser av andre stater. Det gir ingen mening å strebe etter overdreven makt annet enn det som er nødvendig for å sikre sin sikkerhet og overlevelse (Jackson & Sørensen, 2016, s. 80). Det er ikke nødvendig med mer makt, bare med nok makt til å forsvare seg mot andre. Dette kan forklare hvorfor Finland søker medlemskap i NATO, fordi de søker mer makt for egen sikkerhet og overlevelse.

4.2 Liberalisme

Den andre teorien jeg har valgt er liberalisme, fordi den vektlegger internasjonal rett, internasjonale organisasjoner, transnasjonale selskaper og ikke-statlige organisasjoner som en del av IP. De er opptatt av samarbeid og avtaler, og at stater ofte holder disse, selv om verden er et anarki. Anarki kan overvinnes (de Carvalho & Leira, 2020, ss. 71-72). Liberalismen som teori vokser frem i IP samtidig som utviklingen av den moderne liberale staten. Teorien har et liberalt positivt syn på menneskelig natur, stor tillit til menneskelig fornuft, og mener at rasjonelle prinsipper kan overføres til internasjonale forhold. I likhet med realismen anerkjenner liberalistene at individer drives av egeninteresser og konkurranse, men til et visst punkt. De tror at individer deler interesser og at det kan føre til samarbeid, nasjonalt og internasjonalt, som kan gi større fordeler for inn- og utland. Med dette mener liberalistene at konflikt og krig kan forhindres når individer bruker fornuften og gjennom samarbeid kan oppnå fordeler for stater og på tvers av grenser. Den menneskelige fornuften kan overgå menneskelig frykt og maktbegjær (Jackson & Sørensen, 2016, ss. 97-98). Jeg bruker institusjonell liberalisme som forklaringsmodell på samarbeid som Finland og Norge inngår, og hvorfor de som småstater ser på institusjonelle samarbeid som viktige, hvor internasjonale regler og lover er dominerende tanker.

I likhet med realister tror liberalister at det internasjonale systemet er anarkisk, at krig er et tilbakevendende trekk. Men anarki er ikke årsaken til krig, i stedet ligger årsakene i imperialismen, svikt i maktbalansen, eller i utfordringer med udemokratiske regimer. Dette kan løses gjennom kollektiv sikkerhet, handel eller en verdensregjering, altså gjennom samarbeid på disse områdene (Baylis, Smith, & Owens, 2014, ss. 114-115). Innenfor liberalismen er det ulike perspektiver på hvordan samarbeid og orden kan oppnås, felles for dem alle er at de tror på fremskritt og samarbeid, men i denne oppgaven vil jeg bruke institusjonell liberalisme som

utgangspunkt for analysen. Jeg bruker den som forklaringsmodell på samarbeid som Finland og Norge inngår, og hvorfor de som småstater ser på institusjonelle samarbeid, med internasjonale lover og regler, som viktige.

4.2.1 Institusjonell liberalisme

Institusjonell liberalisme mener at internasjonale institusjoner kan gjøre samarbeid enklere og langt mer sannsynlig, men institusjoner i seg selv kan ikke garantere en forandring av IP. I motsetning til realismen mener institusjonell liberalismen at internasjonale institusjoner er avhengig av staters anerkjennelse. Disse institusjonene er av selvstendig betydning, og fremmer samarbeid mellom stater. En institusjon kan være en internasjonal organisasjon som NATO eller EU, eller et sett med regler som styrer statlig handling på bestemte områder som luftfart og skipsfart. Disse kalles «regimer», og går ofte sammen med internasjonale organisasjoner. Men det kan også være regimer uten formelle organisasjoner. Institusjoner kan være alt fra universelle med globale medlemskap som FN, eller de kan være regionale eller subregionale som EU. Institusjonell liberalisme mener også det finnes grunnleggende institusjoner som statssuverenitet eller maktbalanse (Jackson & Sørensen, 2016, s. 107). Både Finland og Norge er medlem av en rekke ulike globale og regionale institusjoner, og det er derfor et relevant å se på hvordan dette påvirker utenriks- og sikkerhetspolitikken til småstater, siden realismen ikke vektlegger dette.

Institusjonell liberalisme, også referert til som neo-liberalisme, handler utenrikspolitikk om å fremme frihandel eller åpne markeder og vestlige demokratiske verdier og institusjoner. Med dette menes at de fleste vestlige statene har «sluttet seg til» en amerikansk kurs, og ønsker en utvidelse av demokratiske og kapitalistiske nasjonalstater. Institusjonell liberalisme deler tankegang med neorealismen. Nasjonale interesser går foran moral og universelle idealer, men de økonomiske interessene prioriteres foran det geopolitiske. Begge teoriene er status quo-teorier, og spørsmålene de tar opp handler om sikkerhetsspørsmål, konflikt og samarbeid, som forstyrrer denne tilstanden. Også institusjonell liberalisme er en systemteori, som viser til at dagens internasjonale system, aktører, verdier og maktordninger er noe tilhengerne av teorien er fornøyd med (Baylis, Smith, & Owens, 2014, s. 127). Ut fra institusjonell liberalisme er internasjonale normer og verdiene «ledet» av USA. De setter føringen for hva som er «riktig og galt». Både Finland og Norge vektlegger liberale verdier og internasjonal rett som viktige

for egen sikkerhet og for å beholde fred og stabilitet i verden. Dette er verdier de er opptatt av å verne om i hele verden, og som er en del av deres utenrikspolitikk.

I likhet med realismen mener institusjonell liberalismen at det internasjonale systemet er et anarki og at de ikke finnes en felles autoritet som håndhever lover og regler eller som begrenser atferden til stater eller aktører. De mener at anarki gjør at stater handler ensidig og fremmer selvhjelpsatferd, og gjør det utfordrende med samarbeid. Men de mener at samarbeid kan oppnås på områder hvor det eksisterer gjensidige interesser og dermed dempe virkningen av anarki (Baylis, Smith, & Owens, 2014, s. 134). Dette kan være interesser som statssikkerhet, felles verdier, økonomisk vekst og lignende. For å oppnå dette slår stater sammen ressursene sine og gir opp noe av sin suverenitet for å fremme økonomisk vekst eller respondere på regionale utfordringer, og for å sikre fred og velstand. Dette ser man gjennom samarbeid som EU og NATO (Baylis, Smith, & Owens, 2014, s. 132).

Mens neo-realister mener at slutten på den kalde krigen vil kunne føre til ustabilitet i Vest-Europa og igjen føre til en storkrig, mener institusjonelle liberalister at et høyt nivå av institusjonalisering vil redusere svakhetene av multipolart anarki betydelig. Det er institusjoner som veier opp for manglende tillit mellom stater, ved å gi en flyt av informasjon mellom medlemstatene deres. Dermed vil institusjoner bidra til å redusere medlemstateres frykt for hverandre. Institusjoner gir også stater en plass å forhandle seg imellom. På denne måten er institusjoner med på å gi kontinuitet og en følelse av stabilitet. Institusjoner fremmer samarbeid mellom stater for deres gjensidige fordel, og bidrar til å skape forventning om stabil fred (Jackson & Sørensen, 2016, ss. 108-109). Dette er trekk som både Finland og Norge tar opp i sine utenriks- og sikkerhetsstrategier. De vil knytte Russland tettere til Europa gjennom å involvere dem i europeiske samarbeid, og bygge tillitt mellom seg og Russland.

4.2.2 Om absolutt og relativ gevinst

I Institusjonell liberalisme er stater den sentrale aktøren, men ikke de eneste aktørene som betyr noe. Stater opptrer som rasjonelle eller instrumentelle aktører, som søker å maksimere sine interesser på alle områder. I et konkurransemiljø vil stater søke å maksimere sin absolutte gevinst gjennom samarbeid. Den rasjonelle atferden gjør at stater ser verdi i samarbeid. Stater blir mindre opptatt av gevinster eller fordeler oppnådd av andre stater i samarbeidsordninger. Utfordringene for et vellykket samarbeid er manglende overholdelse eller juks fra stater.

Samarbeid er ikke problemfritt, men stater flytter lojalitet og ressurser til institusjoner som de anser som gjensidig fordelaktig og dersom de gir bedre mulighet til å sikre sine internasjonale interesser (Baylis, Smith, & Owens, 2014, s. 133).

4.2.3 Liberalisme om verdensorden

Et nyere perspektiv innenfor liberal tenkning er «strukturell liberalisme». Den fokuserer på å forklare trekk ved vestlig orden, mellom vestlige liberale demokratier. Et element innenfor dette er sikkerhetssambinding, som handler om praksisen hvor stater binder seg til hverandre i en gjensidig begrensende institusjon som NATO. Et annet element her er gjensidige hegemoni som handler om måten USA leder vestlig orden på. USA har et åpent og mangfoldig politisk system som også er mottakelig for press fra sine partnere, og transnasjonale og trans-statlige politiske nettverk spiller en økende rolle. Fra et neo-realistisk perspektiv er disse handelsstatene dominert av USA, mens i et liberalt syn er de en del av vestlig politisk orden. Elementet med borgerlig identitet referer til den felles vestlige støtten til verdiene om politiske og sivile friheter, markedsøkonomi og etnisk toleranse (Jackson & Sørensen, 2016, ss. 122-123). Utfra dette perspektivet oppstår ikke verdensorden på grunn av maktbalanse eller en ytre trussel, men på liberale verdier. Jeg velger å inkludere dette perspektivet sammen med institusjonell liberalisme fordi det forteller om noen elementer ved en verdensorden, og er med på å underbygge teorier om hvorfor man har den oppfattelsen av verdensorden i den vestlige verden som Finland og Norge er en del av.

Institusjoner kan forme eller påvirke staters utenrikspolitikk, men de kan også fremme en utenrikspolitisk agenda ved å gi kritisk informasjon og kompetanse. Ifølge institusjonell liberalisme kan institusjoner legge til rette for politikktutforming og oppmuntre til mer samarbeid på lokalt, nasjonalt og internasjonalt nivå. Institusjoner kan tilrettelegge for fellesskapsbygging mellom statlige og ikke-statlige aktører, og bidra til å løse globale og regionale problemer og oppmuntre til samarbeid i stedet for konflikt. Institusjonell liberalisme mener det vil skje en økning i antall institusjoner og samarbeidsatferd, at institusjonene vil få en større rolle i å styre globaliseringsprosesser og at stater vil innse at å handle ensidig eller begrense samarbeidsatferden ikke vil gi en løsning eller håndtere kritiske globale utfordringer. De mener at institusjoner vil bli betydelig viktigere i internasjonal politikk (Baylis, Smith, & Owens, 2014, s. 135). Dette kan man se i Finland og Norge på hvordan de følger føringer gitt av samarbeidsinstitusjoner som EU og NATO. Når Finland søker NATO-medlemskap kan det

forklares ut fra at Finland har innsett at de ikke lenger kan håndtere en eventuell konflikt i Europa på egenhånd.

4.3 Sosialkonstruktivisme

Den tredje teorien er sosialkonstruktivisme, eller konstruktivisme. Dette er et perspektiv som kan egne seg til å studere betydningen av både ideer og materielle faktorer, der målet er å skape forståelse. Det kan være mulig å bruke ulike teoriretninger sammen med konstruktivismen til å utelukke, utfylle eller kombinere for å forklare fenomener som oppstår i IP (de Carvalho & Leira, 2020, ss. 78-79). Et område konstruktivistene forsker på er internasjonale endringer, hvordan normer blir institusjonalisert og internasjonalisert, og ser på hvordan normer påvirker hva stater og ikke-statlige aktører gjør og deres ideer om hva som er legitim atferd (Barnett & Finnemore, 2004, s. 156). Normer er et element som defensiv realisme ikke legger like stor vekt på, mens materielle faktorer ikke får like mye plass i institusjonell liberalisme. Det er interessant å se nærmere på en annen forståelse til hvorfor Finland og Norge gjør endringer, ved å se på ideer og materielle faktorer sammen, på hvordan Finland og Norge tolker russisk atferd i forhold til sin egen opplevde sikkerhet. I tillegg vil jeg bruke konstruktivismen som et supplement til realismen og liberalismen.

Konstruktivisme ser på hvordan ting henger sammen, og ikke på fenomen som oppstår på grunn av det anarkiske systemet (Jackson & Sørensen, 2016, s. 206). Konstruktivister mener at verden og vår kunnskap er sosialt konstruert. Verden er grunnleggende sosial, eksister og gitt mening gjennom menneskers forståelse av dem. På samme måte forstås kunnskap. Det er gjennom ulike samhandlinger med andre at man vet om stater og statssystemer, man vet gjennom sosiale prosesser slik som familie, skole, politikk og media (de Carvalho & Leira, 2020, s. 76).

Verden er definert av materielle og idemessige krefter. Men ideene er ikke det samme som tro eller psykologiske tilstander som man finner i tankene på mennesker. Ideene oppstår i sosiale prosesser, og våre mentale kart er formet av kollektivt holdte ideer om kunnskap, symboler, språk og regler. De aviser ikke den materielle virkeligheten, men observerer betydningen og konstruksjonen av den materielle virkeligheten er avhengig av ideer og tolkning.

Konstruktivismen vektlegger at aktører har handlefrihet og at de har en viss autonomi. Ved samhandling med andre bidrar det til å konstruere, reproducere og endre strukturer. Aktørene har ikke oppstått utenfor eller før samfunnet, men aktørene produseres og skapes av deres

kulturelle miljø og klimaet de oppstår i. Dette viser viktigheten av identitet og den sosiale konstruksjonen av interesser da identitet former nasjonale interesser (Baylis, Smith, & Owens, 2014, s. 158). I dette vil jeg se nærmere på hvordan Finland og Norge vektlegger internasjonale regler, hvordan de tolker den internasjonale orden og atferden til Russland.

Det er historisk produserte og kulturelt avhengig kunnskap som skaper og gir mening til en virkelighet. Tingene som eksisterer i den konstruerte virkeligheten, er avhengig av menneskelig enighet. Det finnes harde fakta som steiner, gravitasjon og hav som eksisterer uavhengig av menneskers enighet, og fortsetter å eksistere etter mennesker forsvinner eller mennesker benekter deres eksistens. Sosiale fakta er avhengig av menneskelig enighet og tas for gitt. Eksempler på sosiale fakta er penger, flyktninger, terrorisme, menneskerettigheter og suverenitet. Begrepenes eksistens er avhengig av menneskelig enighet, de eksisterer så lenge enigheten eksisterer, og deres eksistens former hvordan vi kategoriserer og hva vi gjør (Baylis, Smith & Owens, 2014, s. 158-159). Hvordan vi forstår sosiale fakta og meningene de er gitt, er skapt av mennesker.

Grunner til at nye ideer, tanker, og normer blir akseptert kan være tvang fra andre. På grunn av strategisk konkurranse, som å ta i bruk lignende våpensystemer for å holde tritt med rivalene. Formelt og uformelt press, som får stater til å bruke lignende ideer for å få ressurser. Eller tilgang på ressurser så velger stater å reformere institusjonene sine for å vise andre at de bruker «moderne» praksiser. Disse grunnene viser at stater kan gjøre endringer ikke fordi de tror de er best, men fordi disse endringene er symboler som vil gi ressurser (Baylis, Smith, & Owens, 2014, s. 163). Det kan forklare utenriks- og sikkerhetspolitiske valg finske og norske myndigheter tar for å styrke sine samarbeid, for å sikre tilgang på informasjon eller materielle ressurser.

4.3.1 Det internasjonale systemet

Det internasjonale systemet er skapt av mennesker og består av et sett ideer, et system av normer, som har blitt bestemte av noen mennesker. Når disse tankene og ideene som inngår i eksistensen av IP endres, så endres selve systemet. Anarki eksisterer som et system fordi statene har skapt denne ideen. Med dette er endring mulig fordi mennesker og stater begynner å tenke om hverandre på nye måter. Dermed skapes nye normer som kan være radikalt forskjellig fra de gamle tenkemåtene. I IP tar konstruktivister utgangspunkt i forestillingen om

struktur. Strukturer kan begrense aktørene, men aktørene kan også endre strukturer ved å tenke på dem og handle på dem på nye måter (Jackson & Sørensen, 2016, ss. 206-207). Ut fra dette består det internasjonale systemet av anarki, fordi mennesker og ett sett ideer om dette er skapt. Men det betyr at systemet med anarki kan endres, om man begynner å tenke på nye måter.

Det internasjonale systemet består av sikkerhet og forsvar som inneholder territorier, befolkning, våpen og andre fysiske materialer. Ideene og oppfatninger om disse materialene blir til, organisert og brukt i allianser, væpnede styrker og lignende, som er viktigst. Det fysiske elementet er der, men det kommer i andre rekke til det intellektuelle elementet som gir disse tingene mening, planlegger det og organiserer det. Tanken om internasjonal sikkerhet er viktigere enn de fysiske materialene som involverer internasjonal sikkerhet. Dette fordi materialene ikke har noen mening uten det intellektuelle elementet. Alexander Wendt bruker atomvåpen som eksempel på å forklare dette. 500 britiske atomvåpen virker mindre truende for USA enn 5 nordkoreanske atomvåpen, fordi Storbritannia er ansett som venner eller allierte, mens Nord-Korea ikke er venner (Jackson & Sørensen, 2016, s. 209). I dette eksemplet er det ikke atomvåpen i seg selv om betyr noe, men hvordan aktørene tenker om hverandre, altså deres ideer og oppfatning sv hverandre. Eksempelet viser at det materialistiske også er betyr noe, men det er mindre viktig enn ideene og oppfatningene av disse. På samme måte vil jeg analysere Finland og Norges omtale av Russland og hvordan det henger sammen med allianser de er en del av og oppfatningen av russisk atferd.

4.3.2 Makt og maktbalanse i konstruktivismen

Konstruktivismen kan brukes til å analysere internasjonale organisasjoner. Men konstruktivismen fokuserer på hvordan deltakelse i internasjonale organisasjoner kan bidra til å endre stateres identitet. Stater kan bli mer opptatt av å følge spilleregler om diplomatiske løsninger som den første muligheten (de Carvalho & Leira, 2020, s. 78). Internasjonale organisasjoner er mektige byråkratier og de forfølger liberale sosiale mål som sees på som attraktive av andre store aktører. De har en forpliktende makt ved at de kontrollerer materielle ressurser som kan brukes til å påvirke andre. For eksempel har FNs fredsbevarende styrker våpen (Jackson & Sørensen, 2016, ss. 216-218). Her vil jeg også nevne at i perioden 1990-2000 var det internasjonale systemet preget av et mer unipolart system som var dominert av USA (Jackson & Sørensen, 2016, s. 216). USA har satt kursen for vestlige stater og liberale

verdier, og hva det innebærer. De har stor innflytelse på internasjonale organisasjoner, og på Finland og Norge som anser USA som en viktig alliert og samarbeidspartner for europeisk sikkerhet.

En annen form for tvangsmakt består av normative ressurser. EU overtaler medlemmer til å endre nasjonale institusjoner og praksis på måter som passer den europeiske og internasjonale standarden. Den institusjonelle makten som internasjonale organisasjoner har, kommer fra evnen de har til å veilede atferd på indirekte måter. De påvirker hva som diskuteres og hva som til slutt avgjøres. Men som andre aktører i det internasjonale systemet kan også de bli påvirket (Jackson & Sørensen, 2016, s. 217-218). USA har i stor grad denne rollen som påvirker av andre stater og organisasjoner. Dette vil jeg se nærmere på i analysen av finsk og norsk omtale av USA, og om hvordan EU og NATO påvirker finsk og norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk.

4.3.3 Normer i det internasjonale samfunnet

Martha Finnemore ser på normer i det internasjonale samfunnet og hvordan de påvirker staters identiteter og interesser. Disse er definert av internasjonale krefter, etter atferdsnormene som er innebygd i det internasjonale samfunnet, og er overført via internasjonale organisasjoner. De former nasjonal politikk ved å «lære» stater hva deres interesser bør være (Jackson & Sørensen, 2016, s. 215). Dette kan skje gjennom mange ulike organisasjoner, men i analysen vil jeg se på organisasjoner Finland og Norge er en del av, som NATO, FN og EU.

Konsekvenslogikken gir handling til de forventede kostnadene og fordelene, siden andre aktører vil prøve å gjøre de samme handlingene. Hensiktlogikken understreker hvordan aktører følger regler, og bekymrer seg for om handlingene de gjør er legitime. Disse to logikkene er ikke nødvendigvis konkurrerende eller ulike. Hva som betyr noe, er hva som kan være hensiktsmessig og legitimt og påvirker mulige kostnader ved handlinger. Er en handling mer illegitim kan kostnadene være høyere om aktørene fortsetter. Eksempel på dette er da USA gikk inn i Irak uten tillatelse fra FNs sikkerhetsråd, en handling andre stater så på som illegitim. Andre stater var da mindre villige til å støtte USA, og dette økte kostnadene for USA som allikevel fortsatte med handlingene (Baylis, Smith, & Owens, 2014, s. 159). Selv om disse handlingen har fått mye kritikk har ikke vestlige stater sanksjonert eller avsluttet

samarbeid og avtaler med USA på samme måte som man har gjort med Russland. Finland og Norge viser i sin utenriks- og sikkerhetspolitikk at de ikke anerkjenner russiske handlinger i Ukraina, og i stedet følger de vestlige sanksjoner for å vise at de ikke godtar russiske folkerettsbrudd.

Konstruktivistene forklarer hvordan konstruksjonene av virkelighet til slutt blir noe vi tar for gitt. Opphavet til ideene har skjedd i samspillet mellom eksisterende ideer og institusjoner, de politiske vurderingene beslutningstakere som hadde utilsiktede motiver, og andre moralsk tenkende aktører som ønsket å forbedre menneskeheten. Historien er baneavhengig, men kan endre kurs. Wendts påstand om «anarki er hva stater gjør det til» viser til hvordan ulike forståelser og praksiser vil føre til forskjellige mønstre og organiseringer av verdenspolitikken (Baylis, Smith, & Owens, 2014, s. 159). I en konstruktivistisk analyse vil man se på en stats behov for å søke status og anerkjennelse i verden, og på selvfølelsen som utvikles i samspillet med andre stater henger sammen med en opplevd trygg identitet. Det kan oppstå gnisninger mellom to stater når en aktør prøver øke sin ytre anerkjennelse, samtidig som de opplever indre identitetsutfordringer med en aktør der identiteten er knyttet til statusen som den ledende staten i verden (de Carvalho & Leira, 2020, s. 78). I oppgaven vil se vise til at Finland og Norge identifiserer seg nærmere en vestlig identitet. Med Finland ser man at de tar disse strategiske valgene etter oppløsningen av VSB-avtalen med Russland.

4.3.4 Konstruktivisme om endringer i det internasjonale samfunnet

Sosialisering er en av forklaringsmåtene konstruktivister bruker for å forklare hvorfor stater endrer sin identitet slik at den passer med identitetene, interessene og væremåten til andre stater de vil være lik, og på den måten endrer sin atferd slik at den samsvarer med disse statene. Alistair Iain Johnston mener at man må studere de nære relasjonene mellom stater innenfor internasjonale institusjoner og organisasjoner. Han argumenterer for at sosialisering kan produseres av flere prosesser, gjennom etterligning, sosial innflytelse og overtalelse (Baylis, Smith, & Owens, 2014, s. 164). Finland og Norge er godt sosialisert innenfor den vestlige interessen og væremåten. Derfor er en av kategoriene jeg analyserer hvordan de to statene omtaler nære samarbeidspartnere, og hvordan de forholder seg til disse i perioder med mer usikkerhet i nærområdene.

Normer kan begrense atferd fordi aktører bryr seg om kostnader og på grunn av en følelse av selvtillit. Det eksisterer en forventning om at «siviliserte» stater ikke løser ulikheter gjennom vold, ikke fordi krig ikke lønner seg, men fordi det bryter med ideen om hvordan «siviliserte» stater skal handle (Baylis, Smith, & Owens, 2014, s. 164). Hva som er sivilisert er bestemt ut fra gjeldene normer. Når stater som er ansett som siviliserte bruker vold som krig handler det mer om hvem som definerer hvem som er sivilisert og ikke, og om man har «rett» til å bruke vold mot andre, om det er forenelig med folkerettens prinsipper. Dette kan man se gjennom at russiske folkerettsbrudd blir sett på som en trussel for internasjonale orden av Finland og Norge, mens folkerettsbrudd begått av andre stater ikke nødvendigvis oppfattes som en trussel.

Internasjonale normer kan tas for gitt, og rettigheter overholdes ikke alltid. Forskere og jurister har vært mot ideen om humanitær intervensjon fordi dette står imot suverenitetsprinsippet om ikke-innblanding. De siste årene har det blitt en aksept for humanitær intervensjon og et ansvar for å beskytte, om stater ikke kan eller vil beskytte egne borgere, dermed blir det internasjonale samfunnet sitt ansvar (Baylis, Smith, & Owens, 2014, s. 165). Man kan se at noen stater velger å bruke dette prinsippet om ansvar for å beskytte til å legitimere sine brudd på suverenitetsprinsippet i andre stater. Blant annet Russland i Ukraina, Israel i Gaza og USA i Irak.

5. Finsk og norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk

I dette kapitlet vil jeg gjennomgå offentlige dokumenter, utredelser, fagartikler og fagrapporter for å belyse hvordan den sikkerhetspolitiske situasjonen beskrives i Finland og Norge på 90-tallet, etter 2014 og etter 2022. Carol Bacchi (2009) argumenterer for at en må forstå den politiske konteksten av en valgt politisk case, for å se hvordan casen passer inn i en større og historisk kontekst. Min problemstilling handler om omveltninger knyttet til russisk atferd, og hvordan småstatene Finland og Norge endrer sin politiske strategi som naboland til Russland. Derfor ser jeg på hvordan Russland beskrives som sikkerhetspolitisk trussel, hvordan NATO og andre samarbeidspartnere omtales, beskrivelser av Russland som samarbeidspartner, og statens sikkerhetspolitiske mål. Deretter vil jeg stille spørsmål ved valg Finland og Norge har tatt utfra målene med politikken, og hvordan realismen forklarer finsk og norsk politikk ut fra den anarkistiske verdensorden, hvordan liberalismen tror på fremskritt og at samarbeidsinstitusjoner kan bidra til en stabil verdensorden, og hvordan konstruktivismen forklarer politikken ut fra tolkninger og kunnskap om verdensordenen. Kapitlet tar først for seg finsk politikk under de ulike omveltningene, før jeg går inn på norsk politikk.

5.1 Finsk utenriks- og sikkerhetspolitikk

5.1.1 Finsk politikk på midten av 1990-tallet

Med den kalde krigens slutt fikk Finland en ny posisjon i Europa, politisk, økonomisk og sikkerhetspolitisk. De var tidligere underlagt Vennskap-, samarbeid- og bistandsavtalen (VSB) med Sovjetunionen, men den avsluttes i 1991 (Barth & Brodshaug, 1997, s. 23). I større grad enn under den kalde krigen kan Finland velge hvem og hva de vil samarbeide med, og de kan velge sin politiske retning.

Russland som sikkerhetspolitisk trussel

Nå er krigstrusselen borte, og ingen militære spenninger i de finske nærområdene (Barth & Brodshaug, 1997, s. 24). Det var liten sannsynlig for at Finland ville bli utsatt for et eventuelt angrep under den kalde krigen, og nå er det enda mindre risiko for angrep på finsk territorium (Utrikesministeriets publikationer, 1995, s. 45). Finske myndigheter mener at det i større grad handler om Russland og om de føyer seg etter de felles verdiene og strukturene som er i

Europa, og om de klarer å løse sine interne utfordringer, for hvordan Europas nye sikkerhetsorden vil utvikle seg (Utrikesministeriets publikasjoner, 1995, s. 17).

De åpner for at Russland blir en del av den samarbeidsbaserte sikkerhetsordenen i Europa, og skal denne utviklingen fortsette er man avhengig av at Russland også oppfyller sine internasjonale forpliktelser (Utrikesministeriets publikasjoner, 1995, s. 17). Forholdet mellom Russland og Finland har endret seg og det er økende kontakt mellom innbyggere, flere muligheter for sivile organisasjoner, nye økonomiske samarbeidsrelasjoner og større samspill på tvers av den felles grensen. Men ustabiliteten i Russland kan påvirke Finland med økende kontakt (Utrikesministeriets publikasjoner, 1995, s. 25).

Forholdet til Russland virker mer positivt enn det var med Sovjetunionen. Finland er raske til å distansere seg fra Sovjetunionen og danne en ny kurs for samarbeid. Men når de etter hvert går inn i nye samarbeidsavtaler virker det ikke som de lenger tenker på russisk oppfattelse av valgene de tar. De er ikke lenger bekymret for hva Russland mener, i stedet så er det Russland som må følge den europeiske veien og innrette seg etter deres normer og verdier. Selv om Sovjetunionen er oppløst betyr ikke det at tankegangen brått er endret internt i Russland, og militære styrker har de fortsatt, også i Finlands nærområder. Allikevel er altså ikke dette vurdert som noe Finland må ta hensyn til. Finland viser her at de har en realistisk tankegang i sin tilnærming til Russland, og at de ikke stoler på dem før de også blir en del av de institusjonelle samarbeidene som ikke går på bekostning av Finlands sikkerhetsinteresser. Samtidig er det tydelig at Finland finner det mer attraktivt å følge de europeiske normene og verdiene, og at de ser mot europeisk orden. Dette kan være fordi de har en liberal virkelighetsoppfattelse om at samarbeid og liberale verdier er det viktigste for å skape orden og stabilitet, eller det kan forklares gjennom konstruktivistisk virkelighet, at den europeiske tankegangen er den mest legitime.

Omtale av NATO og andre samarbeidsavtaler

Finske myndigheter er generelt opptatt av internasjonale samarbeid og for å implementere nye land inn i samarbeidsinstitusjoner, som fremmer demokrati og som kan føre til en mer stabil sikkerhetssituasjon. De tror slike samarbeid kan føre til stabilitet og fred, spesielt for Europa. De er spesielt opptatt av samarbeidsinstitusjoner som OSSE, EU, Europarådet, FN og

lignende. Felles for disse samarbeidene er at de har et utgangspunkt i demokratiske og liberale verdier, og viser her til en virkelighetsforståelse lik den liberalistiske institusjonalisme har.

De militære konstellasjoner i Europa og de nasjonale løsningene må ikke føre til nye sikkerhetsproblemer eller ulikhet. Alle stater i Europa må gjennom samarbeid redusere muligheten for konflikter, styrke stabiliteten og fremme politisk tillit. NATO utvidelse må skape stabilitet i hele Europa og ikke skape nye skillelinjer eller interessesfærer. Selv er ikke Finland på vei til å bli medlem av NATO. De mener at de har en fungerende forsvasløsning, men at om sikkerhetssituasjonen i Europa skulle endres, vil man vurdere Finlands sikkerhet og mulige sikkerhetsløsningen i lys av utviklingen (Utrikesministeriets publikationer, 1995, ss. 51, 57). Finland skal ha et partnerskap med NATO for fred, og som tar sikte på samarbeid i fredsbevarende operasjoner (Utrikesministeriets publikationer, 1995, s. 68)

OSSE er den samarbeidsinstitusjonen finske myndigheter har størst tro på at kan sikre et verdifellesskap i Europa uten gamle eller nye skillelinjer. Det er viktig blant annet fordi Russland kan delta og kriser håndteres (Utrikesministeriets publikationer, 1995, s. 55). OSSE er en institusjon uten skillelinjer, et middel for tidlig varsling og konfliktforebygging. Finske myndigheter tar OSSE som utgangspunkt, mens EU, Europarådet, VEU og NATO har ulike roller å fylle basert på OSSEs rammer (Barth & Brodshaug, 1997, s. 26). Med OSSE som en grunnleggende institusjon for sikkerhet og stabilitet, trenger ikke Finland nødvendigvis andre samarbeid for sikkerhet, så lenge OSSE ikke skaper nye skillelinjer eller interessesfærer. OSSE skal jobbe for samarbeidsbasert sikkerhet, mens FN skal jobbe for kollektiv sikkerhet (Utrikesministeriets publikationer, 1995, s. 68).

Finsk syn er at EU har de beste forutsetningene for å fremme endring og stabil utvikling i Europa, med sine ressurser og sin styrke som en sentral institusjon. De er også viktige i utviklingen av den europeiske sikkerhetsordningen (Utrikesministeriets publikationer, 1995, s. 56). Finland er medlem av EU og begrunner det med at medlemskapet gir nye muligheter til å påvirke endringer og stabilitet spesielt innenfor sine sikkerhetspolitiske omgivelser (Utrikesministeriets publikationer, 1995, s. 58). Medlemskapet er ikke bare for å bli en del av det indre markedet, men har for Finland en viktig sikkerhetspolitisk dimensjon. Dette viser liberalistisk tankegang ved omtale av EU.

Finsk medlemskap i EU er viktig for stabilitetspolitikken og styrker finsk rolle innen konflikthåndtering, fordi Finland er eneste EU-landet som på denne tiden har grense mot Russland (Utrikesministeriets publikasjoner, 1995, ss. 58, 68). EU er et av de viktigste samarbeidene Finland har, spesielt politisk og økonomisk. Medlemskapet ses på som en inngang til å påvirke endringer og bidra til å skape stabilitet i sine områder på en mer aktiv deltakelse, selv uten å være en del av en militærallianse. Dette er i så fall en motsetning til ideen om nøytralitet som eksisterte under den kalde krigen. En defensiv realistisk forklaring er at Finland opplever at de har nok militærmakt.

Europarådet er også en viktig samarbeidsinstitusjon. Finland mener at Europarådet bidrar til å spre og styrke demokratisk sikkerhet, til å fremme samfunnsutvikling basert på lov og rett, der menneskerettigheter respekteres og til overvåking av disse normene. Finske myndigheter mener at det er viktig at man tar til seg nye medlemmer i Europarådet for å styrke de demokratiske verdiene og binde nye land i et forpliktende samarbeid om felles normer (Utrikesministeriets publikasjoner, 1995, s. 56).

Selv om de anser seg som nøytrale beveger Finland seg mer vestover og inngår flere institusjonssamarbeid tett knyttet til Vest-Europa. Dette viser også Barth og Bordshaug sin rapport fra 1997 (Nordisk sikkerhetspolitikk- på vei mot EU og NATO, s. 23). De viser til at EU er den sterkeste og mest betydningsfulle, men også den nye tilknytningen til NATO er en tydelig markør vestover (Barth & Brodshaug, 1997, s. 23). Selv om Finland er opptatt av å holde seg alliansefri, er det interessant at de allikevel går i en klar retning mot vest-europeiske samarbeid. De er opptatt av NATOs nye retning og deres betydning for fredsbevarende operasjoner, hvor Finland og NATO kan samarbeide. Selv om Finland skal være alliansefri har de mange institusjonelle tilknytninger til vestlige samarbeid, så et nøytralitetsprinsipp slik det var under den kalde krigen eksisterer ikke lenger. Men hvorfor inngår ikke Finland slike samarbeid med Russland? En forklaring kan være at den uttalte nøytralitetspolitikken har vært en symbolsk politikk.

Konstruktivismen mener at samarbeidene handler om at Finland opplever de liberale demokratiske verdiene som det riktige og de som er legitimt i verdenssamfunnet. Realistene ser på det som at Finland som en småstat ikke har den makten som skal til for å forsvare seg og dermed søker seg inn i mange ulike sikkerhetssamarbeid. Samtidig knytter de seg ikke helt

til disse fordi de ikke vil provosere Russland unødvendig. Men realismen kan ikke forklare hvorfor Finland inngår samarbeid som handler om internasjonale fredsoperasjoner.

Russland som samarbeidspartner

Finland arbeider for å få Russland med i Europarådet, fordi de tror det vil styrke Russlands evne til å organisere institusjoner og deres lovgivning med demokratiske-, rettsstatsprinsipper og respekt for menneskerettighetene. Da denne redegjørelsen ble gjort var medlemskapet til Russland satt på vent på grunn av krisen i Tsjetsjenia (Utrikesministeriets publikasjoner, 1995, s. 21). I ettertid kan denne krisen tyde på at Russland ikke har tatt til seg disse liberale verdiene og normene, og at de fortsetter å slå hardt ned på motstand mot makten.

Generelt har det nye forholdet til Russland gitt mulighet for et nærområdesamarbeid, hvor Finland kan støtte de politiske og økonomiske reformene i Russland, og samarbeide om utfordringer som truer stabiliteten (Barth & Brodshaug, 1997, s. 25). Finland sammen med de nordiske landene støttet oppløsningen av sovjetveldet og jobbet for normale naborelasjoner med Russland etter internasjonale prinsipper (Utrikesministeriets publikasjoner, 1995, s. 23). Dette fordi nordiske land sammen ser på samarbeid som et viktig grunnlag for stabilitet og fred.

Det meste av Finland og Russlands bilaterale samarbeid skjer etter OSSEs prinsipper. Finske myndigheter mener at forholdet deres med Russland har utviklet seg positivt. Det har blitt en økende kontakt mellom innbyggere, flere muligheter for sivile organisasjoner, nye økonomiske samarbeidsrelasjoner og større samspill på tvers av den felles grensen (Utrikesministeriets publikasjoner, 1995, ss. 24-25). Dette viser at Finland har blitt mer positive og optimistiske om forholdet og utviklingen til et mer demokratisk Russland. Men spørsmålet er om det er i russisk interesse å bevege seg mot mer vestlig orienterte verdier, slik Finland har gjort.

Nå er ikke Finland en del av VSB-avtalen, og forholdet til Russland kan baseres på partenes likhet og ut fra OSSEs prinsipper (Utrikesministeriets publikasjoner, 1995, s. 61). Med avslutningen på VSB-avtalen fikk man på plass en ny finsk-russisk avtale uten de sikkerhetspolitiske begrensningene fra tidligere (Barth & Brodshaug, 1997, s. 23). Finland er en aktiv bidragsyter for EUs felles Russland-strategi, som tar sikte på et holdbart partnerskap

mellom EU og et demokratisk Russland (Utrikesministeriets publikasjoner, 1995, s. 65). Selv om finnene jobber for et demokratisk Russland, så mener de at de må være forberedt på at den demokratiske utviklingen svikter, og dermed være forberedt på de konsekvensene det kan få for Russlands internasjonale atferd. Finland må fortsette å utvikle naturlige og fungerende gode naboforhold, og støtte demokratiske reformer i Russland. Internasjonalt samarbeid på regionalt og europeisk nivå som har til hensikt å binde Russland til Europas felles verdier og institusjoner er noe Finland fremmer for egen sikkerhetsinteresse (Utrikesministeriets publikasjoner, 1995, s. 66).

Rundt en femtedel av Russlands strategiske atomstridshoder ligger på Kolahalvøya. Finland frykter at med START2-avtalen at halvparten av Russlands strategiske atomstridshoder vil være plassert på Kola. Finske myndigheter uttrykker forståelse for at Russland har plassert disse her, og har forståelse for økt militære styrker i Finlands nærområder for å beskytte disse strategiske våpnene (Utrikesministeriets publikasjoner, 1995, s. 41). Nordområdene vil fortsette å ha en strategisk betydning for Russland. På denne tiden har Russland ikke en doktrine som utelukker å først ta i bruk atomvåpen. Finland har en åpen dialog med Russland om styrkene i nærområdet. I dette er Finland opptatt av at mengden våpen og tropper ikke skal øke i sine nærområder (Barth & Brodshaug, 1997, s. 24). Det bør være skummelt for nabolandet Finland at Russland ikke har en doktrine om å ikke først ta i bruk atomvåpen. Spesielt når mange av Russlands atomvåpen og styrker holder til på Kola.

Finland ønsker å få Russland med på samarbeid, som kan oppfattes som at de ønsker å få dette inn i russisk politikk. Dette er liberalistisk syn som tenker at samarbeid som bygger på demokratiske verdier skaper stabilitet. Ikke bare er de positive til dette på egenhånd, men Finland ønsker også samarbeid med Russland sammen med nordiske land.

Finsk sikkerhetspolitikk

Finske myndigheter vurderer at det nasjonale forsvarets posisjon er stabil. Men sikkerhetssituasjonen må vurderes, også på lang sikt. Derfor må forsvaret utvikles slik at det er troverdig i forhold til det sikkerhetspolitiske miljøet. Det menes at man sikrer finsk sikkerhet og fremmer regional stabilitet i Nord-Europa ved å ha et forsvarssystem som baserer seg på territorielt forsvar, verneplikt og mobilisering. I tillegg bidrar Finlands uavhengige og troverdige forsvar til å styrke felles sikkerhet i EU. Finland skal være militært alliansefri, men

kan fortsatt delta i internasjonale samarbeid som gjelder krisehåndtering så lenge de selv ønsker og kan (Utrikesministeriets publikationer, 1995, s. 69). Endringene i Europa har ikke ført til noe behov for å endre Finlands forsvarsløsning. Forsvarssystemet er ikke rettet mot noe, men skal fungere som en stabilitets- og sikkerhetsfremmende faktor (Utrikesministeriets publikationer, 1995, ss. 45-46).

Med nordisk samarbeid ønsker finske myndigheter å intensivere samarbeidet om utvikling og anskaffelser av forsvarsmateriell. Svensk og norsk forsvarspolitik er med på å fremme stabilitet i finske nærområder, spesielt med USA og NATOs sikkerhetsgarantier for Nord-Europa. Finland støtter internasjonale militære samarbeid, som har til hensikt å skape en samarbeidsberedskap for felles krisehåndteringstiltak, og er opptatt av økt militær åpenhet (Utrikesministeriets publikationer, 1995, s. 46).

Finland forsøkte under den kalde krigen å unngå politiske, og militære bånd som kunne involvert Finland i en stormaktskonflikt. Under nye betingelser er finsk strategi å delta aktivt i internasjonalt politisk og sikkerhetspolitisk samarbeid for å forebygge og løse sikkerhetspolitiske utfordringer. I EU har Finland sluttet seg til som et militært alliansefritt land som aktiv og konstruktivt deltar i å utforme og drive en felles utenriks- og sikkerhetspolitikk, etter finske interesser. Finland ønsker med dette å innta en reservert holdning til inngåelse av militære allianser, men det betyr ikke at de ikke kan stille med militære sikkerhetsgarantier eller andre slike forpliktelser knyttet til et felles forsvar (Utrikesministeriets publikationer, 1995, s. 58). Finland har ikke en privilegert posisjon og må derfor fortsatt ta ansvar for egen sikkerhet gjennom både nasjonale og internasjonale løsninger (Utrikesministeriets publikationer, 1995, s. 66).

Den finske intensjonen er å sikre landets selvstendighet, samfunnets grunnleggende verdier og landets politiske makt. Målet er å sikre det finske samfunnets verdier og strukturer mot ytre trusler og utvikle dem etter finsk vilje. Deres verdensbilde om det nye Europa er at det finnes en stadig økende følelse av internasjonalt ansvar og solidaritet. Sikkerhetspolitikken må derfor møte dagens og fremtidens krav både innenfor politiske og militære mål, men også gjennom internasjonale samarbeid som fremmer demokrati, rettsstatsprinsipper, menneskerettigheter, økonomisk utvikling og lignende (Utrikesministeriets publikationer, 1995, ss. 65-66). Finsk forsvar skal ikke brukes i internasjonale operasjoner som bruker

militære styrker mot andre stater eller parter i en konflikt. Men brukes i internasjonale operasjoner basert på fredsbevarende operasjoner med parter enighet og fredsbevarende operasjoner til støtte for selvforsvar. Det er viktig for Finland at de ikke deltar i operasjoner med stormaktsinteresser eller konflikter (Barth & Brodshaug, 1997, ss. 30, 27). Det vil være utfordrende for Finland å oppleves alliansefritt og nøytral når de er så integrert i europeiske samarbeid, selv om de baserer seg på verdier og prinsipper i internasjonal rett.

Finske myndigheter viser til at endringer allerede har skjedd, at det må jobbes for en fredelig og stabil utvikling i Europa. Endringene ikke er ferdig, men den finske politiske posisjonen er lagt mot et tettere vestlig samarbeid. De ønsker ikke uorden eller ustabilitet i Nord-Europa, men heller jobbe sammen om åpenhet, tillit og stabilitet i området. Selv om fokuset ligger på tettere samarbeid er finnene allikevel opptatt av å sikre en fungerende forsvarsløsning, med et troverdig og selvstendig nasjonalt forsvar. Motsatt av hva de utalt ønsker med samarbeid, og hvordan de samtidig holder et sterkt og troverdig forsvar. Dette kan skape usikkerhet for andre aktører eller land i området. Spesielt når Finland får en tettere tilknytning til vesten.

Jeg mener at Finland i sin forsvarspolitik er mest realistisk. Vurderingene de gjør her kan forklares godt gjennom et defensivt realistisk syn, da de ikke vil bygge ned noe forsvar, og tenker at de selv må ta ansvar for sitt territorium. De tror ikke at noen allianse kan skape stabilitet i området, og er i denne perioden i vurderingen av at et NATO-medlemskap heller vil skape mer urolighet. Samtidig inngår Finland tette samarbeid med NATO, og NATO-land. Men dette handler om å styrke finsk forsvar ved at de får tilgang på materielle og teknologi, og erfaringer gjennom disse fredsbevarende operasjonene. De er opptatt av å ikke være en del av noen stormakts konflikter eller involvere seg der stormakter har interesser. Kun fredsbevarende operasjoner dersom en stat selv ønsker støtte og hjelp. Det som defensive realismen ikke kan forklare er hvordan Finland beveger seg mot vesten og vestlige samarbeid.

5.1.2 Finsk politikk etter 2014

I 2014 annekterer Russland Krimhalvøya og gir støtte til prorussiske opprørere i Øst-Ukraina. Dette blir av vesten sett på som brudd på folkeretten, og flere vestlige land innfører økonomiske sanksjoner mot Russland på grunn av handlingene (FN-sambandet, 2024). Jeg vil vise hvordan finske myndigheter reagerer på dette, og om det er noen endring i hvordan de omtaler Russland som en trussel og samarbeidspartner, om det skjer noe med

samarbeidsavtaler de allerede har, eller om nye inngås. Deretter vil jeg se på om det finske sikkerhetspolitiske fokuset endrer seg.

Russland som sikkerhetspolitisk trussel

Finske myndigheter mener at man opplever nye trusler og ustabilitet i verden. I et europeisk perspektiv opplever man nå en forverret internasjonal sikkerhetssituasjon, hvor Russland viser en ambisjon om å vende tilbake til en maktpolitisk posisjon, i en strategisk balanse med USA. I tillegg ser de på bekymring over de interne utviklingene i Russland og økningen i militære kapasiteter og aktiviteter som utfordrer det europeiske sikkerhetssystemet og skaper ustabilitet i finske nærområder (Statrådets kanslis publikasjonsserie, 2016, ss. 10, 13).

I Arktis har Russland de siste årene vist militær tilstedeværelse og aktivitet. Russland bruker omfattende militære og ikke-militære midler for å presse på sine interesser, dermed har samarbeid bygget på felles interesser, sikkerhetsprinsipper, nedrustningsavtaler og tillitsskapende tiltak blitt svekket (Statrådets kanslis publikasjonsserie, 2016, s. 13). Finske myndigheter mener at Russland jobber for å styrke landets posisjon som en stormakt, og viser vilje og evne til å bruke militærmakt for å nå sine mål og interesser (Statrådets kanslis publikasjonsserie, 2016, s. 16).

Finske myndigheter mener at russiske handlinger i Ukraina skaper ustabilitet også i finske områder. De begrunner dette med at oppbygging av militære kapasiteter og aktiviteter også skjer i Arktis, men om man har gode samarbeidsrelasjoner og åpen dialog så bør vel ikke dette være en trussel for Finland? Det som ikke kommer frem er om Russland viser vilje og evne til å bruke sin militærmakt overfor Finland, i så fall kan Russland være en trussel mot Finland. Selv om handlingene, som kan beskrives som brudd på FNs folkerett, så er disse handlingene lokalisert på et lite spesifikt område, Ukraina. Det er interessant hvordan Finland mener dette har endret sikkerhetssituasjonen også i Østersjøområdet. Fortsatt er Finland som en småstat opptatt av institusjonell fred for å forhindre maktspill. Det er i disse institusjonelle samarbeidene at Finland kan ha størst mulighet til å fremme sine interesser.

Omtale av NATO og andre samarbeidsavtaler

Finland er opptatt av å fremme internasjonal stabilitet, fred, demokrati, menneskerettigheter, rettssikkerhet og likeverd. Verden er gjensidig avhengig av hverandre og gjennom bilateral og

multilateral utenriks- og sikkerhetspolitikk kan Finland fremme disse verdiene (Statrådets kanslis publikasjonsserie, 2016, s. 9). Det er i slike samarbeid Finland som småstat har størst rom for å fremme sine interesser og være med å påvirke beslutninger som angår dem. I tillegg er samarbeid basert på demokratiske og internasjonal rett viktig for å skape en forutsigbarhet og stabilitet mellom stater.

EU danner et viktig rammeverk for finsk politikk og er et viktig sikkerhetsfelleskap. Det påpekes at unionen oppstod som et fredsprosjekt og er opptatt av en internasjonal orden basert på felles vedtatte regler. Selv om det internt er utfordringer i EU er medlemslandene enige om et felles utenriks- og sikkerhetspolitisk svar på ulike sikkerhetsutfordringer (Statrådets kanslis publikasjonsserie, 2016, s. 14). Som EU-medlem kan ikke Finland være en outsider, hvis sikkerheten til et nærliggende område eller andre steder i Europa ville være truet ((Statrådets kanslis publikasjonsserie, 2016, s. 19). Finland fremmer en utvikling av EUs forsvarssamarbeid slik at den og medlemslandene kan være bedre forberedt til å møte fremtidige sikkerhetsbehov og utvikle sin motstandskraft (Statrådets kanslis publikasjonsserie, 2016, s. 22). Gjensidighetsklausulen krever at EU-landene er forberedt på å hjelpe og bistå med alle midler i deres makt, dersom et medlemsland opplever væpnet aggresjon på sitt territorium (EU, u.d.). Finske myndigheter vil at EU skal fortsette å utvikle felles beredskap og felles mekanismer for tettere forsvarssamarbeid, gjennom samarbeid med NATO (Statrådets kanslis publikasjonsserie, 2016, s. 23).

NATO er viktig for transatlantisk og europeisk sikkerhet og stabilitet. Det er viktig for Finland at NATO fortsetter med sin «åpendør-politikk», at NATO er åpen for stater som har kapasitet og forutsetninger til å fremme målene i NATO-traktaten. Også i årene fremover er det viktig å ha politisk dialog og praktisk samarbeid, som å være proaktive partnere i krisehåndteringsoperasjoner, og delta i planleggingen av NATO-operasjoner samt trenings- og øvelsesaktiviteter (Statrådets kanslis publikasjonsserie, 2016, s. 26). Med endringene som skjer intensiveres kommunikasjonen og samarbeidet mellom NATO, Norden og Finland. Det er i NATOs interesse å stabilisere Østersjøregionen og å være forberedt på et mulig utbrudd av en militær krise (Statrådets kanslis publikasjonsserie, 2016, ss. 14-15). Et NATO-medlemskap vurderes som en omfattende og vidtrekkende beslutning i Finlands utenriks- og sikkerhetspolitikk og krever omfattende diskusjoner og nøye vurderinger. De mener at NATO

er en stabiliserende faktor i Østersjøregionen, men er mer opptatt av at Finland og Sverige skal dele dette felles miljøet med NATO (Statrådets kanslis publikasjonsserie, 2016, s. 26).

Normer og institusjoner opprettet med FN er fortsatt viktige for bruken av vold, for menneskerettigheter og internasjonalt samarbeid. Dette er viktig for å fremme demokrati, rettssikkerhet og økonomisk og sosial utvikling. Men disse regelbaserte samarbeidene har blitt utsatt for press og maktpolitikk, og dermed blitt maktesløse i konflikter med involvering eller interesse av faste medlemsland (Statrådets kanslis publikasjonsserie, 2016, ss. 17-18). Det er finsk interesse å delta aktivt i internasjonale samarbeid og globale ansvar. Finland vil fortsatt jobbe for en verden basert på samarbeid og respekt for folkerettens prinsipper i FN-pakten. Samarbeid har blitt mer utfordrende, men saker som angår Østersjøen og det arktiske området eksiteres det fortsatt ulike former for samarbeid som ikke har blitt påvirket av sikkerhets situasjonen (Statrådets kanslis publikasjonsserie, 2016, s. 19). At det er viktig å jobbe for folkerettens prinsipper henger sammen med en liberal tankegang om at disse verdiene fører til stabilitet. I tillegg er det en konstruert ide om at dette er normer og verdier som gjelder alle og derfor må alle stater respektere dette.

De bilaterale og multilaterale forsvarssamarbeidene skal opprettholde, utvikle og utøve finsk forsvarsevne og fungere som forebyggende tiltak. Det er dette Finland er opptatt av med sine forsvarssamarbeid. Nordiske samarbeid er viktig for å sikre finsk trygghet. Det felles finske og svenske verdigrunnlag og sikkerhetsmiljø forvaltes gjennom et stadig tettere samarbeid (Statrådets kanslis publikasjonsserie, 2016, s. 14). Sverige har en særstilling i det bilaterale samarbeidet med Finland, basert på deres lange historie, felles verdier og sterkt integrerte økonomier. Det utenriks- og sikkerhetspolitisk samarbeidet er omfattende og baseres på felles interesser, uten noen begrensninger. De to landene vurderer i stor grad sin sikkerhetssituasjon med samme utgangspunkt. Det er i finsk interesse å fortsette dette utenriks- og sikkerhetspolitiske samarbeidet. Landene kan sammen styrke sikkerheten på eget territorium og sin innflytelse i internasjonale spørsmål (Statrådets kanslis publikasjonsserie, 2016, ss. 20, 23-24).

USA er òg en viktig samarbeidspartner for Finland som har betydning i globale og regionale spørsmål. Finland og USA tydeliggjør samarbeidet blant annet om internasjonale utfordringer til sikkerhet og forsvar. Bilaterale samarbeid med USA og NATO er nødvendig for finsk

nasjonale defensive evne. Derfor intensiverer Finland det sikkerhetspolitiske samarbeidet og forsvarssamarbeidet med USA for å styrke den nasjonale forsvarsevnen og utvikle det materielle samarbeidet og trenings- og øvingssamarbeidet (Statrådets kanslis publikasjonsserie, 2016, s. 24). De bilaterale avtalene med USA og andre NATO-land er på denne tiden viktige alternativer for et fullverdig NATO-medlemskap, uten at det skaper misnøye for russiske myndigheter og på den måten ikke skaper en mer ustabil sikkerhetssituasjon i nordområdene (Brommesson, Ekengren, & Michalski, 2023, ss. 31-32).

Det beskrives mange samarbeid som Finland er en del av og hvordan disse er med å sikre finske interesser i sine nærområder, men fortsatt er fokuset på institusjonaliserte fredelige samarbeid som de viktigste for å få stabilitet i verden. Det virker som at Finland på dette stadiet dreier seg enda mer mot vestlige samarbeid, og tettere samarbeid med disse. De går imot det som på 90-tallet var sett på som viktig for ikke å provosere Russland, samtidig som at man tidligere var opptatt av å involvere Russland i samarbeid slik at de kom nærmere europeiske verdier og interesser. Dette viker det som er blitt mindre viktig.

Russland som samarbeidspartner

Selv med endringer i den internasjonale orden velger Finland å opprettholde en dialog med Russland, på spørsmål om Østersjøregionen og bilaterale avtaler. Finske myndigheter påpeker at EUs felles retningslinjer vedrørende Russland utgjør grunnlaget for Finlands arbeid, men de mener at en forbedring av samarbeidet mellom EU og Russland vil styrke sikkerheten og økonomien i hele Europa. En isolasjon vil ikke bedre situasjonen. Skal dette skje må Russland overholde folkeretten og andre internasjonale avtaler (Statrådets kanslis publikasjonsserie, 2016, s. 24).

Finlands mål overfor Russland er å opprettholde stabilitet og ha et fungerende forhold. De ønsker å ha samarbeid gjennom Arktis, om klimaspørsmål, energisamarbeid, og grensesamarbeid, for å nevne noen. Med den pågående sikkerhetssituasjonen i Europa forsetter Nord-Europas regionale og «over grensen-samarbeid» med Russland på et praktisk nivå, noe som er i Finlands interesser. Finland er opptatt av å vurdere utviklingen i Russland og få mer kunnskap, fordi de vil at Russland skal ha en demokratisk utvikling og stabilitet (Statrådets kanslis publikasjonsserie, 2016, ss. 24-25). Selv om Finland er opptatt av å følge

EU og deres retningslinjer kan man se at de tar på alvor den rollen de har mellom EU og Russland. De vil ikke at man skal isolere Russland, fordi det kan skape uro.

Finland vil fortsatt ha en dialog med Russland om områder i Østersjøen og om felles avtaler. De slutter ikke å samarbeide med Russland, selv om de gjennom EU følger en del sanksjoner mot Russland. Finland vil allikevel ikke isolere Russland vekk fra samarbeid da de er redd det kan skape ustabilitet i Europa. En virkelighetsoppfattelse som samsvarer med liberalismen om at fred og stabilitet skjer gjennom tett tilknytning til hverandre. I denne perioden er det fortsatt viktig for Finland å ha en relasjon til Russland og i finsk sikkerhetsinteresse for å skape stabilitet.

Finsk sikkerhetspolitikk

Finske myndigheter mener det er en skiftende verden som påvirker utenriks- og sikkerhetspolitikken. Det er viktig å samle inn og analysere informasjon om verden, mulighetene og truslene som kan oppstå, for å gjøre nødvendige prioriteringer i utenriks- og sikkerhetspolitikken. I EU er Finland opptatt av å delta som en aktiv og løsningsorientert medlemsstat for å sikre fred, sikkerhet, velstand og rettssikkert i Europa. Finland vil ha et trygt og stabilt internasjonalt miljø hvor atferden til stater, organisasjoner og mennesker er regulert etter folkeretten og deres felles regler, rettigheter og plikter. Målet med finsk utenriks- og sikkerhetspolitikk er å styrke den finske posisjonen internasjonalt, sikre uavhengighet og territoriell integritet, bedre finnenes sikkerhet og velferd og opprettholde et fungerende samfunn. Det er også viktig å unngå en militær konflikt (Statrådets kanslis publikasjonsserie, 2016, ss. 8-11).

Det er ikke bare i Europa sikkerhetssituasjonen er utfordrerne, men finske myndigheter mener man må overvåke de militære kapasitetene og intensjonen til aktører som påvirker finsk lokalmiljø. I tillegg ser finske myndigheter med en økende bekymring at atomvåpen og deres rolle i bruk skal komme tilbake i den sikkerhetspolitiske debatten (Statrådets kanslis publikasjonsserie, 2016, ss. 15-16)

Deres utenriks- og sikkerhetspolitikk baseres på en aktiv stabilitetspolitikk for å hindre militære trusler. Dette gjøres gjennom å hindre brudd på demokratiske verdier og den regelbaserte orden, og omfattende samarbeid. I tillegg til at de opprettholder et troverdig

nasjonalt forsvar. Den finske utenriks- og sikkerhetspolitikken kan ses på som et svar på en utvikling mot et maktbalansesystem, en forverring av sikkerhetssituasjonen i Østersjøregionen og utviklingen i Russlands innenriks- og utenrikspolitikk samt de globale utviklingstrendene (Statrådets kanslis publikasjonsserie, 2016, ss. 19-21). Men fortsatt er det viktig med samarbeid, og Finland fremmer verdiene i FN-pakten og prinsippene som styrer mellomstatlige relasjoner. Også avtaler om våpenkontroll og nedrustningsavtaler (Statrådets kanslis publikasjonsserie, 2016, s. 31).

En orientering mot Vesten startet allerede etter den kalde krigen, men etter 2014 har orienteringen ytterligere forsterket seg. Statsansatte som Brommesson, Ekengren og Michalski (2023, s. 28) har intervjuet bekrefter at orienteringen er bevisst, men gjort forsiktig for ikke å ødelegge forholdet til Russland. Frem til 2014 jobbet finske myndigheter for å balansere vestlig lojalitet og bevare dialog med Russland. Derfor var det mulig med EU-medlemskap, mens NATO-medlemskap ikke var ansett som mulig. Finland har fungert som en brobygger mellom øst og vest, også etter økende russisk aggressivitet (Brommesson, Ekengren, & Michalski, 2023, s. 28).

Selv om Finland nå begynner å orientere seg ytterligere til Vesten, og jobber for mer forsvarssamarbeid så har de ikke sluttet å tro på et balansert forhold til Russland. Men hvordan kan en småstat som Finland tenke at de kan fortsette å være en brobygger mellom vesten og en stormakt som Russland, når Finland orienterer seg mer mot Vesten som Russland har et anstrengt forhold til. Hvis det er viktig for Finland at stormakter også følger internasjonal rett og orden, så er det vel også dumt om de fortsetter å samhandle med et land som er med på å skape uorden, i hvert fall i Europa.

Det er et mål for finske myndigheter at Finland skal ha en sterk posisjon internasjonalt, sikre sin suverenitet og integritet, bedre finsk sikkerhet, og internasjonalt passe på at internasjonal rett blir fulgt. Dette fordi man som småstat vil holde på sine påvirkningsmuligheter. De vil ikke bli en brikke i noe stormaktsspill og det er i deres interesse at alle følger de samme felles liberale verdiene. Det er større gevinst for Finland om alle følger de samme internasjonale reglene. De viser her at de ønsker en liberal verdensorden, men i et maktpill som Finland mener man ser en tendens til nå, så er det ikke trygt å fremme institusjonelle samarbeid så lenge stormakter ikke vil følge dem. I et realistisk perspektiv bryr ikke stormakter seg om å

følge internasjonal rett, så lenge det ikke gir dem en gevinst. Finland kan ikke være sikker på at en aggressiv handling fra Russland ikke betyr at de ønsker å utvide handlingene sine for å utfordre eksisterende orden eller russiske handlinger er for å forhindre en politikk rettet mot å beskytte sin egen sikkerhet. Selv med dette viser Finland at de fortsatt ønsker å jobbe med institusjonelle samarbeid også med Russland da de tror dette kan skape stabilitet i Europa.

5.1.3 Finsk politikk etter 2022

24. februar 2022 går Russland til militært angrep på Ukraina. En fullskala invasjonskrig er i gang og på nytt endres sikkerhetssituasjon i Europa seg. Krigen i Ukraina fortsetter og er inne i sitt tredje år (FN-sambandet, 2024).

Russland som sikkerhetspolitisk trussel

Russlands invasjon fører til en fundamental endring i Finlands og Europas sikkerhetspolitiske miljø, ifølge finske myndigheter. De mener at invasjonen er et klart brudd på folkeretten, at handlingene bryter med FN-pakten, Helsingfors sluttakt og Paris-avtalen, som er grunnleggende avtaler i OSSE. Dette er avtaler Russland har forpliktet seg til. Finske myndigheter mener at det ikke bare er europeisk fred og sikkerhet som er truet, men at er en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet (Statsrådet publikationer. Nr 2022:19, 2022, ss. 4,8).

For Finlands nærområder er det ansett som foreløpig rolig, og de tror ikke det blir en målrettet eller umiddelbar militærtrussel mot Finland. Men de er forberedt på væpnet vold eller trussel om vold. De ser på aggresjonen mot Ukraina som et bevis på at det er viktig med rask responsberedskap, evne til å svare på langvarig militærpress og til å avvise en invasjon fra flere retninger samtidig. Finland styrker sin beredskap for å hindre at landet blir gjenstand for hybrid påvirkning og med sikte på å forebygge og reagere. Igjen blir spørsmålet om NATO-medlemskap aktuelt, og hvor man må tenke på risiko og økt spenning som det kan medføre (Statsrådet publikationer. Nr 2022:19, 2022, ss. 10, 27).

Finland er bekymret over Russlands uttalelser om villigheten til å bruke atomvåpen i en situasjon hvor de opplever seg truet. Dette bekymrer fordi Russland i januar 2022 var med på en felles erklæring med atommaktene om at atomvåpen kun skal ha en defensiv funksjon, at en atomkrig ikke kan vinnes og ikke bør utkjempes (Statsrådet publikationer. Nr 2022:19,

2022, s. 9). Nå oppfattes trusselsituasjonen seg som dramatisk endret og ifølge Finland er det ikke lenger mulig med russiske samarbeid (Brommesson, Ekengren, & Michalski, 2023, s. 31). Finland viser en sterk avstand til Russland med sine uttalelser. Finland tror ikke lenger samarbeid er en mulighet for å skape stabilitet og utvikling. Konstruktivistene forklarer dette ved at Russland og deres trusler om å bruke atomvåpen er mer skummelt, enn de atommaktene Finland har tettere samarbeid med. Derfor tar de avstand når Russland kommer med slike uttalelser. I tillegg vil realismen forklare dette med at Russland med disse uttalelsene også viser villighet til å bruke sin våpenmakt, noe som gjør at Finland selv opplever at de må beskytte seg og forsvare seg mot denne trusselen.

Omtale av NATO og andre samarbeidsavtaler

Finland er opptatt av at et sterkt transatlantisk og internasjonalt samarbeid styrker effekten av sanksjoner. Det internasjonale samfunnet har sterkt og enstemmig fordømt Russlands invasjon av Ukraina. EU, USA, Storbritannia og andre land har valgt å sanksjonere Russland for å prøve å isolere økonomisk og forårsake alvorlige konsekvenser for russisk økonomi. Med dette har også støtten for et NATO-medlemskap økt i Finland (Statsrådet publikationer. Nr 2022:19, 2022, s. 11). Om mulig NATO-medlemskap mener Finland at den viktigste grunnen til å bli medlem er å bli en del av det kollektive forsvaret og dekkes av sikkerhetsgarantien i artikkel 5. Tankegangen om å sikre seg selv er i tråd med et defensivt realistisk perspektiv på hvorfor stater inngår slike sikkerhetssamarbeid. I tillegg vil det finske forsvarets avskrekkende effekt øke betydelig. Det er viktig med regelmessige og allsidige internasjonale øvelser med samarbeidspartnere, men dette må skje ut fra finske interesser (Statsrådet publikationer. Nr 2022:19, 2022, ss. 16, 25).

EU er Finlands viktigste samarbeidspartner, og et viktig verdi- og sikkerhetsfellesskap. Forholdet mellom Russland og EU har blitt ødelagt og vanskeligere å håndtere. I EU er Finland opptatt av gjensidig hjelp og solidaritet og de jobber for at EUs forpliktelser til å yte bistand skal være troverdig og effektivt. Det er viktig at EU ved siden av krisehåndtering og opplæringsarbeid utenfor eget territoriet også har større fokus på støtte til forsvaret av medlemslandene, utviklingen av de militære kapasitetene og den europeiske forsvarsindustri- og forsvarsteknologien og på innbyggernes sikkerhet (Statsrådet publikationer. Nr 2022:19, 2022, ss. 18-19). Finland følger lojalt føringen til EU. Dette er et samarbeid Finland ser som fordelaktig for dem og som gjør at de velger følge EUs retninger. I tillegg er EU en institusjon

som bidrar til felles sikkerhetsløsning på eventuelle konflikter, slik institusjonell liberalisme vil forklare finsk strategi om EU. Det som tidligere var sett på som viktig at Finland også hadde påvirkningsmuligheter, ser ikke ut til å være like viktig overfor dialogen og samarbeidet med Russland.

Sverige er fortsatt finnenes nærmeste bilaterale partner. De følger hverandre tett i partnerskapssamarbeidet med blant annet NATO. I den nye sikkerhetssituasjon trekkes betydningen av finsk og svensk forsvarssamarbeid inn for å styrke begge lands forsvar og som sikkerhetsgarantister i Østersjøområdet. Det nordiske multilaterale forsvarssamarbeidet er utviklet gjennom Nordefcos (Nordic Defence Samarbeid), som sier noe om samarbeid i fredstid, kriser og konflikter. De nordiske landene har en aktiv dialog med hverandre på politiske og militært nivå om Ukrainasituasjonen. I tillegg trekkes det trilaterale forsvarssamarbeidet mellom Finland, Sverige og Norge, og det bilaterale samarbeidet mellom Finland og Norge frem som viktige, spesielt for den militærstrategiske betydningen av Arktis (Statsrådet publikasjoner. Nr 2022:19, 2022, ss. 19-21). Finland vektlegger i stor grad i denne redegjørelsen for et nordisk sikkerhetssamarbeid (Brommesson, Ekengren, & Michalski, 2023, s. 22).

Tidligere har ikke NATO-medlemskap vært aktuelt da finske myndigheter har ment at det kan provosere forholdet med Russland, og dermed være destabiliserende for samarbeidet. Finland har valgt å gå nærmere NATO fra 90-tallet med bilaterale samarbeid med USA og andre NATO-land, slik at NATO ikke har vært fremmed for finsk samarbeid (Brommesson, Ekengren, & Michalski, 2023, s. 31). Det virker ikke som at Finland er redd for å skade samarbeidsrelasjonen med Russland, og mener sikkerhetssituasjonen er så forverret at NATO-medlemskap er mer aktuelt enn noen gang. Russland har brutt internasjonale spilleregler, og søker nå å øke sin påvirkningskraft og makt, slik realismen vil forklare disse handlingene. Finland velger da og å øke sin sikkerhet ved å knytte seg til NATO. Konstruktivismen vil også forklare dette med at Finland identifiserer seg nærmere med NATO og deres vestlige verdier, derfor er ikke samarbeid med Russland like viktig.

Andre viktige samarbeidspartnere er USA og Storbritannia. USA fordi de gjennom sine forpliktende avtaler og NATO er viktige for finsk og europeisk sikkerhet. Finland har forsterket kontrakter med USA for å skape en felles forståelse av den nye situasjonen.

Forsvarsavtalen om bred forsvarspolitisk dialog og militært samarbeid, ble fornyet og styrket i 2016. I tillegg til det trilaterale forsvarssamarbeid mellom Finland, Sverige og USA som handler om utveksling av informasjon og evne til samarbeid. Samarbeidet bygger på sikkerhet i Østersjøområdet. Storbritannia er også viktig for sikkerhets- og forsvarssamarbeid. Disse bilaterale samarbeidene handler om trenings- og øvingsvirksomhet, informasjonsutvikling og utvikling av samarbeidsevner. Storbritannia trekkes frem som en viktig samarbeidspartner for regional sikkerhet fordi de er en betydelig militær aktør i Nord-Europa og Østersjøregionen (Statsrådet publikasjoner. Nr 2022:19, 2022, ss. 21-23).

Med invasjonen av Ukraina beveger Finland seg mer mot NATO. Den tidligere politikken hvor Finland kunne ha et godt samarbeid med Russland, samtidig som de utviklet seg i vestlig retning, er over. Finland besluttet i mai 2022 å søke NATO-medlemskap. Dette fordi de ikke oppfatter EU eller andre forsvarssamarbeidet som godt nok i den nye sikkerhetssituasjonen (Brommesson, Ekengren, & Michalski, 2023, ss. 34-35).

Der Finland tidligere satte begrensninger overfor for tette forsvarssamarbeid, er de nå blitt mye mer åpen for tettere bilaterale og multilaterale forsvarssamarbeid. Tidligere holdt det med et sterkt og troverdig finsk forsvar, men nå mener finske myndigheter at dette ikke er avskrekkende nok selv om de ikke tror på et direkte angrep fra Russland. Vurderingen er realistisk i måter de mener man må forberede seg på «det verste». Samarbeid som OSSE, FN og lignende som man fremmet sterkt, går man mer bort fra at skal skape en stabil verdensorden. I et realistisk perspektiv har bare Russland fulgt disse så frem de oppnådde en gevinst. Finland som småstat er avhengig av at andre stater følger institusjonaliserte samarbeid for en stabil verden hvor det er lettere for dem å fremme sine interesser og for å ha et forutsigbart internasjonalt samfunn. Finland må også kunne reagere når stater ikke følger de lover og regler for å ta avstand fra atferd som ikke er forenelig med de avtaler som er inngått. De reagerer gjennom sine samarbeidspartnere fordi de identifiserer dette som samarbeid de oppnår mer gevinst med og det er samarbeid de identifiserer seg tettere sammen med. Det er slik konstruktivistene forklarer at Finland inngår samarbeid med OSSE, og FN, fordi de mener det er gevinst for dem som småstat og gir dem legitimitet i samarbeid og områder de opererer i. Institusjonell liberalisme vil også si at spesielt FN-samarbeid er viktig fordi den som institusjon gir gode vilkår for etablerte normer og verdier som andre i fellesskapet også

følger, men den kan ikke forklare at Finland med ikke vil inkludere Russland i tettere samarbeid.

Russland som samarbeidspartner

Tillitten til Russland er svekket og med det har de regionale og multilaterale samarbeidene gått ned. Selv med de eksisterende sanksjonene har Finland prøvd å beholde et fungerende samarbeid rundt grensesikkerhet, rettshåndhevelse, migrasjon, transport og forsyningsberedskap. De mellomstatlige samarbeidene i Arktisk råd, Barentsrådet og innenfor EUs nordlige dimensjon er avsluttet, eller innholdet revurderes. Finske myndigheter mener derimot at det fortsatt er viktig å opprettholde noen av disse samarbeidsstrukturene (Statsrådet publikationer. Nr 2022:19, 2022, ss. 10-13). Finland prøver å kombinere den vestlige føringen samtidig som de ønsket et fungerende samarbeidsforhold med Russland (Brommesson, Ekengren, & Michalski, 2023, s. 34).

Det meste av samarbeid er avsluttet, eller sanksjoner har gjort det nesten umulig å fortsette med samarbeid. Selv om Finland ønsker tette samarbeid med Russland oppfatter de Russland som årsaken til ustabilitet og den største sikkerhetstrusselen i Europa. Nå er det viktigere å følge det de føringene andre samarbeidsland fører overfor Russland. Samtidig vil man isolere Russland i større grad, som igjen kan føre til misforståelser og økt ustabilitet i nordområdene. Waltz sin teori forklarer dette med at det er større sannsynlighet for ustabilitet og misforståelser når man har en unipolar verdensorden.

Finsk sikkerhetspolitikk

Den finske utenriks- og sikkerhetspolitikken fortsetter å fokusere på rettigheter og fremme en regelbasert internasjonal orden med respekt for folkeretten. Selv med en endret sikkerhetssituasjon jobber Finland med et aktivt og fremtidsrettet diplomati, og opprettholder den nasjonale forsvarsevnen og indre sikkerheten. Den nye sikkerhetssituasjonen i Europa forventes å være langvarig, den er mer bekymringsfull og mer utfordrende å forutsi enn tiden etter den kalde krigen (Statsrådet publikationer. Nr 2022:19, 2022, ss. 4,10).

Finland styrker sine sikkerhets- og forsvarsevner og de viktigste samarbeidsavtalene. Den finske forsvarsevnen har utviklet seg langsiktig, planlagt og overordnet. Og de finske myndigheter mener dette fokuset på forsvaret har vært riktig når man ser Russlands aggresjon

mot Ukraina. Forsvarevnen fortsetter å utvikle seg, mer enn planlagt, på grunn av tilleggsressurser for å møte økende krav fra det skiftende sikkerhetsmiljøet. I tillegg til nye bilaterale og multilaterale forsvarssamarbeid som skal fremme finske mål for å unngå ulike kriser (Statsrådet publikationer. Nr 2022:19, 2022, ss. 14-15, 23).

Trusseloppfatningen er at Russland har blitt mer aggressiv og finske myndigheter trakk raskt nye konklusjoner om den europeiske sikkerhetssituasjonen. Diskusjonen om NATO-medlemskap fikk igjen oppmerksomhet og man tok raskere politiske beslutninger vedrørende sikkerhetssituasjonen til Finland (Brommesson, Ekengren, & Michalski, 2023, s. 34). De raske beslutningene kan begrunnes med grensen til Russland og finsk erfaring med Russland. I fagartikkelen til Brommesson et.al. kommer det frem at den raske beslutningen om NATO-medlemskap ble tatt mens det enda eksisterte en åpen dør for nye medlemmer i NATO. Selv om det var ønsket å inngå medlemskap sammen med Sverige, gikk Finland inn i NATO uten Sverige 4.april 2023 (Brommesson, Ekengren, & Michalski, 2023, s. 35).

Hvorfor forlot Finland sin politikk om å være alliansefri og en brobygger mellom Russland og Europa? De har i større grad flyttet fokuset fra samarbeid og blitt mer opptatt av territorielt forsvar, selv om dette alltid har vært en del av finsk sikkerhetspolitikk. Det kan oppfattes som at Finland ikke lenger tror på tidligere politikk om viktigheten av sterke samarbeidsinstitusjoner for å skape fred og stabilitet. Finland rustet opp ved å styrke beredskapen, og søke om medlemskap i NATO. Dette i tillegg til å styrke flere forsvarssamarbeid med en rekke land og organisasjoner, viser at Finland nå gå over til en full realistisk forståelse av virkeligheten. Det viser de gjennom å inngå felles forsvarssamarbeid, som defensiv realisme forklarer at stater gjør for øke egen sikkerhet. De er ikke lenger bekymret for å provosere Russland, og at det skal skape uroligheter i finske nærrområder. De går vekk fra å kombinere en vestlig tilnærming samtidig som de ønsket tett samarbeidsrelasjon til Russland, til bare å følge vestlig retning og forståelse av en russisk trussel.

5.2 Norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk

En to deling av Europa er avsluttet. Samtidig foregår det en økonomisk nedgangstid i Europa og ustabilitet i form av økende sosial uro og interne motsetninger (St.Meld. 16 (1992-93),

1992, s. 12). Nå skal jeg se nærmere på norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk fra 1990-tallet, etter 2014 og etter 2022.

5.2.1 Norsk politikk på midten av 1990-tallet

Selv om Sovjetunionen slutter å eksistere og den kalde krigen tar slutt, fortsetter Norge å ha en uendret grense mot Russland. Nå vil jeg trekke inn norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk og hvordan de omtaler Russland som en sikkerhetspolitisk trussel, NATO og andre samarbeidsavtaler, Russland som samarbeidspartner og norsk sikkerhetspolitikk, og drøfte denne virkelighetsoppfatning.

Russland som en sikkerhetspolitisk trussel

Russland ses på som arvtager etter Sovjetunionens oppløsning. Mye er fortsatt usikkert, ustabil og uforutsigbart med Russland og deres interne politiske situasjon. Men i Stortingsmelding nr. 16 (1992, s. 38) *Hovedretningslinjer for Forsvarets virksomhet og utvikling i tiden 1994-98* beskrives det at det ikke eksisterer noen direkte militær trussel, at det ikke finnes noen invasjonstrussel mot Sør-Norge, men at utfordringene for Nord-Norge er lite endret. Stortingsmeldingen legger vekt på at russiske militærstyrker er en bekymring spesielt for Nord-Norge. Det bekrefter også Priorrapporten til Barth og Brodshaug, at den sikkerhetspolitiske situasjonen er bedre etter den kalde krigens slutt. Faren for en stormaktskonflikt i Europa er redusert, men at de politiske forholdene internt i Russland og i ulike europeiske subregioner fortsatt er usikker (Barth & Brodshaug, 1997, s. 47).

Selv om situasjonen er endret og en stor aktør er «fjernet» fra den internasjonale arenaen, vurderer norske myndigheter at det internasjonale samfunnet fortsatt er usikkert og at selv om en aktør er borte så er det fortsatt et maktspill. Det vises til at USA nå står i sterk maktposisjon alene, mer som en unipolar aktør. Norge anerkjenner fortsatt Russlands militære styrker og at disse fortsatt kan utgjøre en trussel for norsk sikkerhet, da Russland er større og sterke enn Norge. Men mye er fortsatt usikkert og ikke avklart med Russland, hvorfor velger man da å ikke lenger bekymre seg for Sør-Norge? Russiske styrker og materiell kan fortsatt brukes også i Sør-Norge. Det kan være at norske myndigheter lener seg på NATO og andre samarbeidsavtaler som raskere kan beskytte Sør-Norge, da avstanden til Russland er lenger her enn det var med Sovjetunionen. Norge er tett knyttet til vesten og derfor ser de på USA en partner å følge etter, i tillegg så er de en sikkerhetsgaranti om Russland skulle bruke sin

militærmakt. Dette vil jeg se på som en blanding av defensiv realisme og konstruktivisme i forståelse av hvordan Norges politiske strategi er. De får gevinst gjennom forsvarssamarbeid med USA, beskyttelse mot en annen militærmakt, men de følger USAs regler og verdier fordi de har bestemt seg for at det er nærmest deres egen identitet og oppnår flere goder gjennom samarbeid basert på slike liberale verdier USA fremmer.

Omtale om NATO og andre samarbeidsavtaler

NATO omtales som Norges viktigste samarbeidspartner, og selv om den internasjonale utviklingen er i endring mener norske myndigheter det ikke er grunnlag for å nedlegge det eksisterende forsvarskonseptet, som bygger på et forpliktende samarbeid med NATO. Det er fortsatt viktig at medlemsland i NATO bidrar til utrykningsstyrker i sårbare NATO-områder raskt, men NATO skal også operere med fredsbevarende og fredsopprettende styrker. Norske myndigheter er bekymret for at flere NATO-land bygger ned sine militære styrker fordi deres sikkerhetspolitiske og forsvarsmessige situasjon er endret. Mange av disse statene har ikke lenger en fysisk grense til Sovjetunionen (nå Russland) eller er en direkte trussel for dem. Norge følger lojalt rammer og retningslinjer som NATO fører. Den nye sikkerhetssituasjonen fører til endring i NATOs rolle og funksjon og får nye eller endrende oppgaver. Alliansens viktigste oppgave skal fortsatt være å sikre medlemslands territoriale integritet og suverenitet. I tillegg skal NATO ivareta sikkerheten og oppnå fred ved bruk av politiske virkemidler (St.Meld. 16 (1992-93), 1992, ss. 14-15).

Norske myndigheter ønsker nå å hjelpe til å skape en stabil samfunnsutvikling i Øst-Europa, med tidligere stater som enten har samarbeidet eller vært en del av Sovjetunionen. De har tidligere vært sett på som ikke-allierte stater av Norge, og som en trussel mot norsk sikkerhet. Man åpner ikke bare for å bidra til samfunnsutvikling i Øst-Europa, man ønsker også å åpne for mer samarbeid innenfor gitte områder med Russland. Noe som tidligere ikke var en del av norsk utenrikspolitikk. Nå vil norske myndigheter gjennom FN, KSSE, EU og NATO åpne for freds- og stabilitetsarbeid, mot å fremme normer og verdier som menneskerettigheter og demokrati, gjennom internasjonale operasjoner (St.Meld. 16 (1992-93), 1992, ss. 16, 25, 34-35).

Norge viser en oppfatning om at samarbeid og institusjoner kan være med å utvikle verden i riktig retning, spre liberale ideer til andre stater som ikke er liberale demokratier. Institusjonell

liberalisme mener ikke at slike samarbeid og ideer kan endre verdensorden, men kan allikevel knytte stater tettere sammen og minske sannsynligheten for at konflikt bryter ut. EU og NATO er eksempler på sikkerhetsfellesskap som står sammen i et internasjonalt samfunn preget av anarki. Med å utvide disse samarbeide og involvere flere stater i sikkerhetsfellesskap får man flere stater bundet sammen i komplekse nettverk med gjensidig avhengighet, som kan skape fred og stabilitet, samtidig som man får spredd liberale verdier og normer. Dette er stater som tidligere har stått langt unna norske og vestlige fellesinteresser, men man kan se fra Stortingsmeldingen at man nå har tro på at liberale institusjoner, verdier og normer kan «utvikle verden i riktig retning». Men hvordan opplever Russland slike samarbeid og kan småstater som Norge faktisk spre liberale verdier til store stater (både geografisk og befolkningstall) som Russland? I tillegg endrer NATO en del av sine oppgaver, og selv om de fortsatt skal sikre sine medlemmers sikkerhet, legges det større vekt på at de også skal sikre stabilitet og fred gjennom operasjoner i resten av verden også. Men bør ikke Norge da passe på å bygge opp sitt forsvar, når andre stater bygger ned og NATO velger å bruke styrker i andre deler av verden?

Norge er ikke en del av den indre sirkelen hvor avgjørelser tas i EU, bortsett fra i spørsmål som omhandler EØS. Det vektlegges at norske myndigheter må arbeide for et tettere samarbeid med EU og EU-land. Nordisk samarbeid er derfor viktig også mot EU. Den nye sikkerhetssituasjonen i Europa åpner for at Norge kan fremme sine interesser gjennom andre bilaterale samarbeid med blant annet Russland, og inkludere Russland i europeisk sikkerhetsstruktur, gjennom samarbeid som IFOR (Barth & Brodshaug, 1997, ss. 48-49). Siden Norge ikke er en del av EU og dens stilling i europeisk sikkerhet, blir NATO Norges viktigste sikkerhetsalliert. I tillegg bør Norden brukes som en brobygger og mekler mellom Russland i møte med Vest-Europa i nord, for å inkludere Russland i et forpliktende samarbeid. I dette nordiske samarbeidet bør man ha en vest-europeisk innsikt for å minske sjansen for å dras inn i en russisk innflytelsessfære (St.Meld. 16 (1992-93), 1992, s. 27). Europa ønsker at Russland skal bli tatt inn i europeiske samarbeid, med ledelse fra Norden. Men norske myndigheter er opptatt av at dette samarbeidet har et vest-europeisk grunnlag for å hindre å bli påvirket av Russland. Men det vil være utfordrende for Russland å drive samarbeid og knytte seg tettere til Vesten når disse historisk har vært sett på som sine fiender. Om dette bildet nå har endret seg for Russland, er det ikke dermed sagt at de som en så stor stat, vil føye seg etter det en småstat som Norge legger opp til.

Staters behov for å søke status og anerkjennelse i verden, og hvordan den selvfølelsen som utvikles i samhandling med andre stater henger sammen med opplevd trygg identitet. Derfor ønsker man tettere samarbeid, og med en endret sikkerhetssituasjon som man ikke vet utfallet av kan det være at man utvider disse samarbeidene, vil konstruktivismen hevde.

Russland som samarbeidspartner

Priorrapporten legger frem at norske myndigheter har interesser av et Europa med stabil samfunnsutvikling i Øst-Europa. Dette legger til rette for varig fred og trygghet i hele Europa. Som nabo til Russland mener man at den nye situasjonen vises i fremstillingen av Russland, nå åpner man opp for å bedre naboforholdet gjennom områder mot fattigdom, arbeidsløshet, miljødeleggelse og interne konflikter. Det knyttes fortsatt usikkerhet ved russiske militære baser på Kolahalvøya (Barth & Brodshaug, 1997, s. 48). Usikkerheten eksisterer, samtidig viser norske myndigheter at de er åpne for samarbeid med Russland, og til å involvere seg i nye samarbeid for å skape fred og stabilitet. Dette fordi man vurderer at sikkerhetssituasjonen har endret seg, selv om Russland fortsatt har store militære ressurser og den fysiske grensen ikke har endret seg. Allikevel åpner man opp for flere samarbeid, er dette fordi det er i norske interesser å knytte tettere samarbeid med Russland? Mener norske myndigheter at Russland følger internasjonale normer, regler og ideer som også er i norske interesser? I så fall betyr det at Russiske interesser har endret seg med Sovjetunionens fall, og at den tidligere todelingen av Europa ikke lenger gjør det vanskelige med samarbeid. Det kan se ut som at de institusjonelle ideene har fått stor betydning i norsk politikk på denne tiden, siden samarbeid understrekes som en viktig faktor for å oppnå stabilitet i nordområdene.

Som småstat er Norge fortsatt opptatt av å sikre samarbeid som øker norsk sikkerhet. Norge er tjent med å ha flere samarbeid med mindre og større stater, ved å virke avskrekkende for andre stater som kan true norsk sikkerhet. Norge har samarbeid som de i denne perioden bygger videre på, samtidig som de åpner for nye og flere samarbeid med Russland.

Norsk sikkerhetspolitikk

I stortingsmeldingen påpekes det at Norge fortsatt må opprettholde et invasjonforsvar i Nord-Norge. Ellers er det viktig at Norge fortsetter med sitt totalforsvarskonsept for å holde kostnader til materiale nede, der dette kan hentes fra sivile kilder. Forsvarets oppgaver under

den nye sikkerhetssituasjonen er å forebygge krig og medvirke til stabilitet og fredelig utvikling, de skal beskytte norsk handlefrihet overfor politisk og militært press, og skal ivareta norske rettigheter og interesser (St.Meld. 16 (1992-93), 1992, ss. 13-14). Forsvarets oppgaver skal fortsatt være rettet mot å beskytte Norge, men de skal også spille en rolle i å opprettholde stabilitet og fredelig utvikling i verden, ikke lenger bare forholde seg internt i Norge.

Selv om den sikkerhetspolitiske situasjonen beskrives som endret i Europa må den norske sikkerhetspolitikken fortsatt balansere mellom sikring og tilbakeholdenhet samtidig med aktiv utvikling av interessefelleskap. Dette innebærer blant annet at Norge ikke kan ha allierte styrker stasjonert, men fortsette med allmenn verneplikt og ha et mobiliseringsforsvar. Ikke bare skal den norske sikkerhetspolitikken og det norske forsvaret sikre norske territorier og lignende, også trusler mot regler, normer og standarder må bekjempes for å opprettholde orden i Europa (St.Meld. 16 (1992-93), 1992, ss. 14-15). Norsk sikkerhetspolitikk må vendes mot de mulighetene Norge har på å påvirke i de internasjonale samarbeidsprosessene generelt. I tillegg må Norge fortsette å arbeide med Nordenpolitikk der hvor samarbeid er mulig (Barth & Brodshaug, 1997, s. 47).

I Stortingsmelding nr. 16 (1992, s. 24) trekkes det frem at det i Europa har blitt aktuelt med fredsbevarende operasjoner og væpnede styrker til krisehåndtering. Det er ikke bare trusler mot norsk sikkerhet som må passes på, men også trusler mot regler, normer og standarder for opprettholdelse av et minimum av orden i Europa, som normsystemet utviklet i KSSE og folkeretten. Norske myndigheter følger dermed etter samarbeidspartnere når de retter politikken ikke bare på tradisjonelt forsvar av norsk territorium, men at det også skal gjelde demokratiske normer og verdier som er i norske interesser.

Mitt inntrykk er at norsk sikkerhetspolitikk fortsatt handler om å forsvare norsk territorium. Men i tillegg vektlegges det at man skal være med å forhindre at konflikter bryter ut, til å skape stabilitet og utvikling. Samt at normer og regler som man anser som viktige for orden i Europa forsvares. Det er interessant å se at man ikke lenger er like bekymret for invasjon i Sør-Norge med den nye situasjonen og de nye landegrensene, men at man fortsatt er opptatt av at Nord-Norge må ha et invasjonsforsvar. Norge har med sin grense til Sovjetunionen vært midt imellom to stormakter, hvor Norge valgte en side å samarbeide med for å sikre sin egen sikkerhet, USA. I denne situasjonen har norske myndigheter vært opptatt av å ikke være

overforsiktige og hindre unødvendig å provosere Sovjetunionen, derfor har avskrekking og beroligelse vært balansen Norge har vært opptatt av å føre i sin sikkerhetspolitikk.

Et defensivt realistisk perspektiv forklarer at Norge fører denne strategien fordi stater er opptatt av å sikre sin egen sikkerhet. Derfor ønsker ikke Norge å bygge ned sitt forsvar, men de tyr heller ikke til maktbruk som truer russiske myndigheter. At allierte styrker bygger ned sitt forsvar, kan påvirke Norge som fortsatt har grense til Russland og dermed mener det er tryggest å fortsette med sitt forsvar. Den defensive realismen kan ikke forklare hvorfor norske myndigheter ønsker å styrke sine bidrag til internasjonale operasjoner. Norge viser en realistisk virkelighetsoppfattelse når de forsetter med et invasjonforsvar for å beskytte seg selv, men Norge gjør seg også sårbar ved å bruke sine militære ressurser i andre operasjoner andre steder i verden. Liberalistisk perspektiv vil mene at Norge gjør dette fordi dette samarbeid om felles verdier og normer vil minske trusselen for å havne i konflikt med andre samarbeidspartnere. Derfor vil norske myndigheter arbeide for disse verdiene andre steder i verden. Dette er vestlige normer og verdier som man mener skal skape fred og stabilitet, men dette kan også provosere de som ikke er enig i at disse reglene er legitime.

5.2.2 Norsk politikk etter 2014

Norges regjering velger i 2014 å følge EUs sanksjonering av Russland, i tillegg til at Forsvarsdepartementet bestemmer at Norge skal styrke sitt forsvarssamarbeid med Ukraina (FN-sambandet, 2024). Bakgrunnen for hva som skjer i 2014 i Ukraina, er med på å påvirke sikkerhetspolitiske og utenrikspolitiske valg norske myndigheter tar i 2014 og i perioden etterpå. Jeg vil se om det nå har skjedd endring i norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk i Norge.

Russland som sikkerhetspolitisk trussel

I Stortingsmelding nr. 37 (2015, s. 9) står det at den europeiske sikkerheten er blitt svekket på grunn av Russlands annektering av Krim og deres involvering i destabiliseringen av Øst-Ukraina. Dette påvirker norsk sikkerhets- og utenrikspolitikk. I en senere Stortingsmelding (Meld. St. 36 (2016-2017), 2017, s. 6) understrekes det at sikkerhetspolitikken i Europa har endret seg på grunn av Russlands handlinger. Meldingen går så langt i å si at statssikkerheten på ny er utfordret, med blant annet Russlands styrking av sitt militære og tilstedeværelse i nord (Meld. St. 36 (2016-2017), 2017, s. 14). Selv om russiske handlinger foregår lenger sør

på det europeiske kontinentet mener norske myndigheter at dette også får konsekvenser for norsk så vel som europeisk sikkerhet. Russland har hatt store militære styrker i nordområdene, men ideen om at liberale verdier skulle endre dette, ser ikke ut til å fungere, i hvert fall har Norge selv gått bort fra disse tankene når de her lager seg et bilde av at Russland er en trussel også for norsk sikkerhet.

Det er ikke bare russiske handlinger som nevnes som trusler mot norsk sikkerhet. Også nye og mer ukonvensjonelle trusler som terrorisme, organisert kriminalitet, digitale trusler, piratvirksomhet, og konflikter og krigføring i nye former, nevnes som internasjonale utfordringer som påvirker Norge. Det fremheves at truslene er mer komplekse og omfattende, de er mer utradisjonelle (Meld. St. 37 (2014-2015), 2015, s. 9). Med ny teknologi og tettere samarbeid har også nye former for trusler som kan påvirke norsk sikkerhet, men ikke alle truslene som nevnes er nye. I stedet kan man heller si at det norske myndigheter anser som trusler er det som går imot deres interesser og verdier, det som kan true det norske synet på en fredelig og stabil verden.

Om det oppstår en sikkerhetspolitisk krise med Russland og beredskapen heves, kan det føre til at Norge får mindre handle- og bevegelsesfrihet på sitt eget område, og begrense tilgangen til Norskehavet og Nord-Atlanteren for allierte styrker. Norge har stoppet det militære samarbeidet med Russland på grunn av det de mener er folkerettsbrudd. De mener Russland viser stormaktsambisjoner. Det begrunnes med at den russiske retorikken har blitt hardere og at russisk handling viser ønske om å dominere sine nærområder og spille en viktigere rolle internasjonalt (Meld. St. 36 (2016-2017), 2017, s. 14). Det er interessant å lese om tenkte situasjoner norske myndigheter mener man kan stå overfor. For det første er det ikke tydelig hvilke hendelser som skal føre til at Norge minster sin handel og bevegelsesfrihet på norsk territorium. Det ser ut som norske myndigheter enten har mer informasjon enn de offentlig går ut med, eller at de lager sitt eget scenario hvor Russland er «skurken» som fører til alt vondt. Det andre som er interessant med beskrivelsen av Russland er at de har begått folkerettsbrudd. Slik den står kan man absolutt se at Russland har brutt folkeretten, men spørsmålet er om de russiske bruddene er unike og verre enn det andre stater gjør? Hvorfor skal de russiske folkerettsbruddene, som ikke begås på norsk territorium, ha betydning for Norge når andre stater også begår folkerettsbrudd?

Brommesson et.al. (2023, s. 30) har intervjuet ulike norske diplomater om blant annet norsk sikkerhetssituasjon og Norges utenriks- og sikkerhetspolitiske valg. Også de trekker frem at den norske trusseloppfatningen har blitt påvirket av den russiske annekteringen av Krimhalvøya i 2014, og at de russiske handlingene har fått omfattende sikkerhetskonsekvenser for Norge. Disse og andre internasjonale trusler vil sammen skape økende ustabilitet og usikkerhet (Brommesson, Ekengren, & Michalski, 2023, ss. 30-31). Norsk virkelighet er at russiske handlinger direkte påvirker norsk sikkerhet, men det er ikke handlinger som er begått på norsk territorium eller i umiddelbar nærhet. Jeg tolker det slik at man i stedet er redd for at norske interesser og levemåte er truet, fordi man opplever at Russland ikke tar hensyn til internasjonal rett i Ukraina. Etter flere år med en mer stabil sikkerhetssituasjon opplever Europa og Norge, Russland som en større trussel mot stabilitet i Europa. Med dette opplever Norge mer usikkerhet om egen statssikkerhet på grunn av Russland og andre nye og mer konvensjonelle trusler. Som småstat er Norge interessert i en stabil sikkerhetssituasjon da det er lettere for dem å manøvrere seg og ta selvstendige valg uavhengig av påvirkning fra andre stater. Med hendelser skapt av at blant annet Russland skaper en usikker sikkerhetssituasjon i Europa, er Norge enda mer opptatt av å fremme internasjonal orden og støtte folkeretten.

Det er Russland som provoserer og er mer aggressiv, og derfor gjør Norge forsvars- og sikkerhetsendringer for å beskytte sin statssikkerhet. Dette viser et defensivt realistisk perspektiv på hvordan norske myndigheter opplever verden. Samtidig er det ikke det materielle som truer den norske sikkerheten, men liberale verdier og normer, et liberalt demokrati vil ikke trosse en annen stats suverenitet slik Russland har gjort ved å annektere Krimhalvøya. De liberale institusjonene har ikke klart å forhindre at Russland gjør slike handlinger og det kan forklares med manglene liberale verdier hos russiske myndigheter.

Omtale av NATO og andre samarbeidsavtaler

Norske myndigheter mener det er viktig med et tett samarbeid med allierte og nære partnere. De norske interessene blir best ivaretatt i rammen av FN og NATO, og i transatlantiske og europeiske samarbeid. Regjeringen ønsker å arbeide for et modernisert og sterkt FN, og holde NATO relevant og i stand til å møte ulike trusler. Et tett samarbeid med EU og nordiske land om utenriks- og sikkerhetspolitikk er viktig (Meld. St. 37 (2014-2015), 2015, ss. 9,12). I Stortingsmeldingen fra 2016-2017 (2017, s. 29) påpekes det at NATO er viktig for

stabilisering i nord. NATO fungerer som en fast og forutsigbar ramme og en trygghet for Norge som de ikke kan oppnå alene. Det vektlegges at Norge er sterkere og tryggere som en del av NATO og det europeiske verdi- og interessefellesskapet i sikkerhetspolitiske spørsmål. Viktige aktører for europeisk sikkerhet er NATO, EU, OSSE og Europarådet. Norge er medlem av alle, unntatt EU, men de nordiske landene holder en viktig posisjon for Norge der (Meld. St. 36 (2016-2017), 2017, s. 25). Ulike institusjonelle forsvarssamarbeid er viktige for Norge, og trekkes frem som spesielt viktig for norsk sikkerhet. Dette forklare institusjonell liberalisme med at stater knytter seg sammen i samarbeid for å minske sannsynligheten for å havne i konflikt med hverandre. Men man ser at samarbeid som fremmer fred, menneskerettigheter og andre liberale verdier også vektlegges som viktig. Dette er viktig fordi det er verdier som Norge selv følger og oppfatter som viktig for stabilitet og fred, og er med på å skape forutsigbarhet for småstater som Norge.

Andre samarbeid som er viktig for Norge er Arktisk råd. Her er alle de arktiske statene representert og er en viktig arena for mellomstatlig samarbeid i regionen. Selv med russisk aggresjon mot Ukraina er den norske regjeringen opptatt av å fortsette støtte opp om rådets rolle. Andre regionale samarbeid er Barentssamarbeidet som er mellom Norge, Sverige, Finland og Russland. Samarbeidet består av en rekke arbeidsgrupper hvor representanter fra regionale og nasjonale myndigheter møtes for å prøve løse felles utfordringer innenfor områder som helse, beredskap og søk og redning (Meld. St. 36 (2016-2017), 2017, s. 30). Jeg mener at dette viser et eksempel på at samarbeid som støtter under norske interesser i nordområdene er viktigere enn folkerettsbrudd begått av Russland. Russland har holdt seg til de avtalene og samarbeidene som eksisterer i nordområdene. Dette viser at Russland ikke er en trussel for Norge, og det kan forklare hvorfor Norge fortsetter å samarbeide der de har interesse for direkte samarbeid med Russland. Det kan tolkes som at disse samarbeidene er så viktig for norske interesser at man ikke oppfatter Russland som noen stor trussel for samarbeidene.

Norske myndighetene ønsker å fortsette med samarbeid og prioritere samarbeid med utvalgte allierte for å forsterke Norge i sikkerhetspolitiske kriser og i en væpnet konflikt. Slike samarbeid kan være med allierte for å utvikle og skaffe seg forsvarsmateriell. I tillegg til tettere nordisk og nordisk-baltisk sikkerhetssamarbeid kan styrke Europas samlede innsats til fred og sikkerhet. Et tett forhold til Sverige og Finland blir også påpekt som viktig for å kunne

håndtere eventuelle sikkerhetspolitiske kriser i felles nærrområder (Meld. St. 36 (2016-2017), 2017, s. 32).

Med EU følger Norge de økonomiske sanksjonene som er påført Russland. Dette mener Norge er med på å styrke EU som en sikkerhetspolitisk aktør. Fordi multilaterale institusjoner og konvensjoner som fremmer demokrati, menneskerettigheter og rettsstat, er under press, må man ha et godt og effektivt internasjonalt samarbeid som støtter felles spilleregler, som folkeretten. Det vektlegges at globale samarbeid og avtaler knytter stater tettere sammen og gjør dem mer avhengig av hverandre. Dette minsker faren for krig mellom statene i slike samarbeid. Derfor påpekes det av Norge at det er viktig å opprettholde og utvikle avtaler som folkeretten for å bevare effektive arenaer for å løse globale utfordringer og lignende. Ved å følge avtaler og felles spilleregler kan det være med på å sikre stabilitet og forutsigbarhet som Norge og andre tjener på (Meld. St. 36 (2016-2017), 2017, s. 39). Men om samarbeid minsker faren for krig er det ikke bedre å sikre flere samarbeid i stedet for å påføre Russland økonomiske sanksjoner, og gjøre det vanskeligere med samarbeid? Som småstat ønsker Norge at stater skal følge felles normer og regler for å sikre at Norge ikke blir utsatt for påvirkning fra andre stater, og det gjør det internasjonale samfunnet mer forutsigbart.

I tillegg kan det være at ideer fra 90 og tidlig 2000-tallet om tett samarbeid kan gjøre at man fortsetter samarbeid på disse områdene i håp om å spre liberale verdier over på den russiske befolkning og myndigheter. Liberale ideer som demokrati, menneskerettigheter og rettsstat oppfattes som de «riktige og viktige» verdiene og normene i verden. Det er en oppfatning om at disse ideene skaper stabilitet og fred, og at man derfor må kjempe for å bevare disse og få andre stater innlemmet i disse samarbeidene og avtalene.

Norge er fortsatt innstilt på å delta i ulike utenlandshjelps- og kompetansebyggende aktiviteter for å bygge sikkerhet gjennom blant annet NATO. Norge skal delta med tradisjonelt forsvar gjennom NATO-rammen (Meld. St. 37 (2014-2015), 2015, s. 33), men kan med dette se at fokuset ikke bare er på invasjonforsvar, men et innsatsforsvar gjennom disse internasjonale aktivitetene. Dette var tiltak norske myndigheter vektla i 2015, og som påpekes i Brommesson et al. (2023, s. 31) begynner Norge i årene etter å vektlegge mer tradisjonell militær trussel. Dette kan ses på som et våpenkappløp da Norge rustet opp i møte med en voksende trussel, som Russland representerer, slik realismen vil forklare det.

Norges reaksjoner og handlingsrom knytter seg til sitt medlemskap i NATO. Det forventes at norske interesser blir ivaretatt innenfor NATOs rammer, så lenge Norge fortsetter å følge NATO lojalt. Også Norges forhold til USA, Europa og det nordiske forholdet påvirker den norske utenriks- og sikkerhetspolitiske strategien (Brommesson, Ekengren, & Michalski, 2023, s. 33). Norge følger den vestlige retningen. Men gjør de dette fordi dette er det de mener er riktig? Eller er de nødt på grunn av de tette samarbeidene til å følge den vestlige retning som gjør at det er større konsekvenser for Norge om de ikke følger deres retning? Norge opplever en mer usikker internasjonal orden lener seg mer mot NATO som en viktig del av norsk sikkerhetspolitikk. Man ser at Norge gjør som andre vestlige land og aktører, og følger deres retning om blant annet sanksjonering av Russland, på denne måten viser de også hvem som er deres støttespiller og hvem de er «på lag» med. Det er allikevel et lite skille da Norge presiserer at folkerettsbrudd ikke er begått i nordområdene, og det er viktig for Norge at samarbeidene på disse områdene består med Russland.

Internasjonale organisasjoner er fortsatt viktige samarbeid for Norge. Det vektlegges at samarbeidene er viktige for å opprettholde stabilitet, også i nærområdene. Nå legges det mer fokus på at samarbeidene må sikre norsk statssikkerhet ved kriser og i væpnet konflikt. Noe som kan forklares ut fra en defensiv realisme da samarbeid med stater fungerer om det sikrer egen sikkerhet. Men dette betyr ikke at man ønsker å slutte med russiske samarbeid, noe defensiv realisme ikke kan forklare da Russland er trusselen. Norske myndigheter ønsker ikke å fortsette med militære samarbeid, men på ikke-militære områder hvor utfordringer må løses i fellesskap i nordområdene. I et institusjonelt liberalistisk perspektiv kan forklare at stater best kan løse utfordringer i felles områder, med felles interesser. Konstruktivistisk perspektiv kan bidra her til å forklare at Russland ikke er sett på som en fiende eller trussel i disse områdene, derfor fungerer samarbeid i norske nærområder.

Russland som samarbeidspartner

I Stortingsmelding nr. 36 (2017, s. 30) står det at det bilaterale samarbeidet mellom Norge og Russland har fungert på flere områder, men at den russiske utenrikspolitikken og militære gir norsk bekymring. Flere bilaterale samarbeid fortsetter selv i en vanskeligere sikkerhetspolitisk situasjon. Russlands atferd i nordområdene har vært i tråd med folkeretten og de andre avtalene som eksisterer. Og landene er tjent med dette. Samarbeid som fortsetter er innen søk og redning, fiskeriforvaltning, atomsikkerhet, miljøvern, i Barentssamarbeidet, i Arktiskråd og

folk-til-folk samarbeid som alle er med på å skape stabilitet i området. Forholdet er endret mellom landene, men den norske regjeringen ønsker å fortsette institusjonelle og uformelle folk-til-folk samarbeid i nordområdene der det er mulig (Meld. St. 36 (2016-2017), 2017, s. 30). Samtidig som Russlands handlinger i Ukraina påvirker blant annet stopp i det militære samarbeidet og felles øvelser med Russland, viser Russland fortsatt stor interesse i Arktis (Wilhelmsen & Gjerde, 2018, s. 386), som gjør at Norge også må fortsette å holde interessen oppe for sine områder i Arktis. Dette er samarbeid hvor det ikke eksisterer folkerettsbrudd fra russisk side. Norske og russiske myndigheter tjener på å fortsette samarbeidene.

Samarbeidene skaper stabilitet i nordområdene, men på områder som ikke påvirker disse samarbeidene har altså norske myndigheter valgt å følge vestlig retning om å sanksjonere Russland. Russlands handlinger bekymrer Norge, men stabilitet og forutsigbarhet i nordområdene er fortsatt det viktigste for norske myndigheter i sin utenriks- og sikkerhetspolitikk.

Samarbeid kan ikke defensiv realisme gi noen god forklaring på, men det passer et institusjonelt perspektiv om at institusjonelle samarbeid styrker stabilitet og gjør det vanskeligere for stater å havne i konflikt med hverandre, men det forklarer ikke at Norge allikevel avslutter noen samarbeid og øvelser med Russland. Konstruktivismen vil her sammen med institusjonalisme si at det handler om å fortsette knytte sin identitet til Vesten og NATO som velger å sanksjonere Russland for brudd på folkeretten, som er viktig grunnlag for internasjonal fred og stabilitet.

Norsk sikkerhetspolitikk

Fortsatt er det viktig for norske myndigheter å redusere risikoen for misforståelser og farlige hendelser. Norge har mer åpenhet rundt NATO-øvelser og andre øvelser enn det de er forpliktet til ved internasjonale avtaler. Det er en direkte linje mellom norsk og russisk forsvar for å ivareta sikkerheten i nordområdene, om samarbeidet ved kyst- og grensevakt, og om søk og redning, Incidents at Sea-avtalen. I tillegg til fiskeriforvaltning. Selv om en del samarbeid og avtaler mellom forsvaret i Norge og Russland eksisterer i denne perioden, er norske myndigheter opptatt av at Forsvaret også skal være troverdig avskrekker og opprettholde Norges rolle og kompetanse i nordområdene. Den norske beredskapen styrkes for å kunne håndtere sikkerhetspolitiske kriser gjennom kunnskaps—og kompetanseheving, øvelser, styrket evne til koordinering og samordning på tvers av sektorer og nivåer i

krisehåndteringsapparatet, og videreutvikle totalforsvaret (Meld. St. 36 (2016-2017), 2017, s. 30). Forsvarskommisjonen av 2021 på peker at norske myndigheters styrking av Forsvaret økte fra 2016, slik at Forsvarets operative evne, og Forsvarets egne evne bedret seg (2023, s. 49).

For norske myndigheter er det fortsatt viktig å holde balansen mellom avskrekking og beroligelse i sin utenriks- og sikkerhetspolitikk. Det er en liberalistisk forståelse å knytte samarbeid for å minske misforståelser og farlige hendelser, som er en del av den norske beroligelsen.. Dette er en strategi Norge har holdt overfor Sovjetunionen under den kalde krigen, og man ser igjen at balansen mellom dette har fått økt fokus. Det handler om å ikke skape ustabilitet og fare for krig i sine nærområder, men også forhindre at Norge potensielt kan være en stat som kan oppfattes som lett å påvirke eller vinne over i en eventuell konflikt.

Formen for IP som Norge fører kan forklares som en småstat som er opptatt av å ha det forutsigbart, opprettholde stabilitet og orden. Politikken om balansen mellom beroligelse og avskrekking avhenger av den internasjonale orden og opplevd trussel mot statssikkerhet, og mot hvordan man definerer folkerettsbrudd, og hvem som oppfattes som sine allierte/venner og viktige gjensidige samarbeid. Her er det de konstruerte ideene av hvem som er fiende og hvilke verdier og regler som betyr noe, og hva som er brudd. I tillegg er det i en småstats interesse å holde en god tone med stormakter, noe som kan forklares med åpenheten rundt militære øvelser, og tette samarbeid også med en stormakt som oppfattes som en trussel. Det er i norsk interesse å holde på samarbeid som fungerer og som dekker et behov spesielt i nordområdene, slik samarbeid som søk og redning og lignende er.

5.2.3 Norsk politikk etter 2022

Utenriks- og sikkerhetspolitikken til Norge har etter fullskala invasjonen i Ukraina endret seg overfor Russland, og fortsetter gjøre det så lenge krigen pågår. Norge har sammen med flere vestlige land og allierte valgt å fortsette å støtte Ukraina i denne krigen (FN-sambandet, 2024). Norge er og oppfatter seg selv som en småstat, og har derfor sterke interesser av at internasjonal orden og folkerett følges, og støtter at dette følges av andre aktører (Brommesson, Ekengren, & Michalski, 2023, s. 27). I stortingsmelding nr. 10 fra 2022 kommer det fram at norske myndigheter nå mener at de sikkerhetspolitiske omgivelsene er endret etter angrepet på Ukraina. Dette angrepet har også ført til grunnleggende og varige

endringer i den sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa (Meld. St. 10 (2021-2022), 2022, s. 12).

Russland som sikkerhetspolitisk trussel

Norske myndigheter tror fortsatt at det er liten sannsynlighet for at Russland vil angripe et NATO-land som Norge, men er allikevel redd for at russisk maktbruk og bred virkemiddelbruk som giftangrep, cyberoperasjoner, demonstrasjon av antisatelittvåpen og politisk rettede påvirkningsoperasjoner, viser hvordan Russland ikke tar hensyn til folkeretten og utfordrer en regelbasert internasjonal verdensorden (Meld. St. 10 (2021-2022), 2022, s. 12). Forsvarskommisjonen av 2021 (2023) tror det er stor risiko for at Russland vil bygge opp sine militære styrker etter Ukraina-krigen. Russland vil de neste årene fremstå som en «brutalisert og ydmyket stat, og en farlig nabo, som vil kunne true Norge med militære og ikke-militære virkemidler» (NOU 2023: 14, 2023, s. 13). De mener at om det skulle oppstå en konflikt eller krig mellom USA og Russland, mellom andre allierte og Russland, er det stor sannsynlighet for at Norge blir direkte berørt. Det er stor interesse for norske nærområder og interessen øker sammen med spenningsnivået i internasjonal politikk. De mener at Russland er den akutte, konkrete og nære trusselen til Norge (NOU 2023: 14, 2023, s. 78).

En grunn til hvorfor Russland har gått til krig er utvidelsen av NATO og EU, og om Ukraina går mot en mer vestlig-europeisk linje. Om Russland tenker sånn som norske myndigheter, vil de være bekymret for sin sikkerhet da NATO og EU har ekspandert nærmere og nærmere den russiske grensen etter Sovjetunionens fall. Dermed ruster de opp, og prøver fremstå som sterke, spesielt militært for ikke selv å havne i konflikt eller angrep med NATO og EU. Russland har ikke spesifikk rettet noen trusler mot Norge, allikevel ligger det en undertone ved norske myndigheters utsagn at dette er mer sannsynlig nå som Russland har invadert Ukraina. For å forklare russisk handlinger som omhandler dette våpenkappløp og behovet for å ruste opp når man opplever at en stormakt (USA med NATO) kommer tettere på sine grenser og interesser, slik realismen vil forklare Russiske handlinger.

Det påpekes at det er liten sannsynlighet for at Russland vil angripe Norge. I stedet er man bekymret for at Russland vil bruke makt og bred ikke-militære virkemidler i større grad mot småstater som Norge. Ifølge norske myndigheter tar ikke russiske myndigheter hensyn til folkeretten og utfordrer den regelbaserte internasjonale verdensordenen. Nå anses Russland

som den akutte, konkrete og nære trusselen til Norge. Dette fokuset passer med et mer realistisk syn, hvor stater er opptatt av maktbalanse og på at krig og konflikt ofte avhenger av maktbalansen. Ut fra et sånt syn kan Russland oppfattes som en som nå er ute etter å utfordre den unipolare verdensordenen. Som småstat må Norge nå sikre sin statssikkerhet gjennom å styrke de militære samarbeidene. Også konstruktivismen kan forklare at Norge som småstat identifiserer seg mer med USA, Europa og Vesten. Derfor vil de i større grad følge dem og deres reaksjoner. I tillegg er Norge opptatt av folkeretten som viktige regler for balanse i internasjonal stabilitet og mener at Russland bryter de verdiene de er opptatt av.

Omtale om NATO og andre samarbeidspartnere

Som medlem av NATO må Norge være forberedte på å stille flere styrker til rådighet for kollektiv avskrekking og forsvar på høyere beredskap på norsk territorium og hos allierte, ved konflikt og krig, men også under fredstid. Ikke bare må norske styrker kunne reagere hurtig og effektivt for å ivareta sentrale norske interesser og sikkerhet, de må også bidra med dette i andre NATO-land (Meld. St. 10 (2021-2022), 2022, s. 12). Derfor er det viktig at Norge bygger tettere relasjoner med allierte som et verktøy for å avskrekke og ha forsvarsevne i fred, krise og væpnet konflikt. I slike samarbeid mener norske myndigheter at det samtidig er viktig at militær aktivitet og tilstedeværelse er kjent for Russland for å avskrekke, men også berolige russiske myndigheter samtidig slik at man sikrer norsk innflytelse over egen sikkerhet (Meld. St. 10 (2021-2022), 2022, s. 20).

Forsvarskommisjonen understreker at NATO fortsatt vil være den viktigste aktøren for norsk sikkerhet. I NATO må Norge sammen med de nordiske landene ta et større ansvar for egen sikkerhet, og fremme ansvarlig politikk for avskrekking og beroligelse. Norden må være et område med stabilitet og forutsigbarhet. Medlemskapet i NATO er viktig fordi Norge ikke kan forsvare seg alene eller sammen med de nordiske naboene. Norge må fortsette å tilrettelegge for øving og trening i Norge og sammen med allierte i internasjonale operasjoner for å satse på sikkerhetsgaranti for Norge. NATO sammen med USA vil være Norges sikkerhetsgarantist og derfor må Norge investere i disse samarbeidene for å styrke egen sikkerhet (NOU 2023: 14, 2023, ss. 12-13).

Statsansatte som intervjues av Brommesson et.al. (2023) påpeker at Norge legger vekt på stabilitet og ikke endring, selv med økende trusler, i sin utenriks- og sikkerhetspolitikk. NATO

fortsetter å være Norges viktigste aktør for norsk sikkerhet, men intervjuobjektene er ikke sikre på om NATO fortsetter å være det om USA fokuserer mer mot Asia og Sør-Amerika. Enn så lenge har ikke synet på NATO endret seg for Norges del. Det understrekes også at USA og NATO fortsetter å sette standarden for Norges utenrikspolitiske rolle, ettersom Norge ikke er en del av EU (Brommesson, Ekengren, & Michalski, 2023, s. 28). Dermed blir NATO og det transatlantiske samarbeidet viktigere for hvilken strategi Norge skal ha, og påvirker hvilket handlingsrom Norge har.

Videre trekkes det frem at de bilaterale samarbeidene med Storbritannia, Tyskland og Norden er viktige når Norge ikke er medlem av EU. NATO-medlemskapet fortsetter å være viktig etter økt militærtrussel og russisk provokasjon mot internasjonal orden. Man ser at NATO og avskrekking har blitt mer dominerende i norsk politikk, og blir sett på som den riktige strategien, selv om det kan ha negativ innvirkning på Norge som en mekler i nordområdene. Dette er imot tidligere ideer om balanse og trygghet overfor Russland. Det har blitt viktigere å bli oppfattet som et lojalt NATO-medlem og følge NATOs rammer (Brommesson, Ekengren, & Michalski, 2023, s. 34). Institusjonell liberalismen og realismen ser på dette som et resultat av det internasjonale systemet, anarki, hvor det er en kamp mot alle. Realismen mener at det er en økende trussel og at Norge må møte den ved å selv ruste opp. Konstruktivismen forklarer dette ved at bildet på Russland har endret seg, og de aktørene Norge identifiserer seg med reagerer med å sanksjonere og ta avstand til Russland, derfor gjør Norge det også.

NATO er den viktigste aktøren for å sikre norsk sikkerhet. Også bilaterale samarbeid med europeiske og andre nordiske stater nevnes som viktige så lenge Norge ikke er en del av EU. Det er et økende fokus på avskrekking i norsk politikk, selv om det kan påvirke Norges rolle overfor Russland negativt. Det er interessant å se at norske myndigheter går så langt vekk fra tidligere strategi som er ført overfor Russland og russiske myndigheter. Norske myndigheter tar et langt steg vekk fra den mer liberale tankegangen som tidligere har vært vektlagt. Igjen kan man lese at norske myndigheter konkluderer med at Russland opptrer truende overfor Norge, selv om de ikke har brutt internasjonale regler overfor Norge, eller trosset norsk suverenitet. En annen ting jeg har lagt merke til er at Russlands aggresjon beskrives som en provokasjon mot internasjonal orden, selv om handlingene foregår på et avgrenset område i verden. Her kan man selvfølgelig se på uttalelser gjort av Putin om blant annet bruk av atomvåpen, og at derfor Norge endrer sitt syn på Russland og gjør endringer i sin politikk.

Men Putin mener at det kan bli aktuelt å bruke atomvåpen dersom Vesten og USA går over en grense. Han legger altså skylden på Vesten og USA. Bør ikke Norge da fokusere på en tettere dialog for å minske muligheten for misforståelser og konfrontasjon?

Det er viktigere for norske myndigheter at de viser sitt engasjement overfor NATO, at man er lojale og følger deres rammer. Institusjonalisme kan forklare hvorfor samarbeid blir et fokus fordi det knytter stater sammen og kan forklare at man legger seg på en «felles linje», men kan ikke så godt forklare hvorfor mange samarbeidsområder som tidligere har vært viktig nå er avsluttet. I stedet kan forklaringer fra defensiv realisme og konstruktivismen sammen forklare at det handler om at Russland identifiseres som skyld i å skape uorden internasjonalt. Det er Russland som er aggressiv, og det fører til at småstater som Norge må sikre seg selv, sikkerhetsdilemmaet, og knytter seg til militære allierte. Dette ser man også gjennom framtidige nordiske samarbeid som kan skje med Sverige og Finland i NATO, som kan hjelpe med å forsvare nordområdene. Samarbeid er viktig fordi man veves tettere sammen som skaper mindre konflikt og mer avhengighet av hverandre. Samtidig vil defensiv realisme forklare at de militære samarbeidene gir gevinst ved Norge som ikke har like store militære styrker som Russland, til å holde russiske styrker bort ved en eventuell konflikt. Samtidig er denne «konflikten og trusselen» skapt av statene selv vil kanskje en konstruktivist si. Det er viktig for norske myndigheter å beskytte internasjonale normer og regler for å forhindre ustabilitet i internasjonal orden, og som småstat vil Norge være tjent på institusjoner som fremmer fred og stabilitet.

Russland som samarbeidspartner:

Selv om forholdet til Russland er svekket tror norske myndigheter at Russland fortsatt har interesse av å bevare lavspenning i nord, at det er i både russisk og norsk interesse å bevare bilaterale samarbeid om grensekontroll, søk- og redningstjeneste, og fiskeriforvaltning (Meld. St. 10 (2021-2022), 2022, s. 11). I Forsvarskommisjonens rapport er de opptatt av å fortsette å holde en balanse i norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk som ivaretar avspenning i norske nærområder. I dette legger de vekt på å søke dialog og samarbeid med Russland på områder som er av interesse for Norge (NOU 2023: 14, 2023, s. 48).

Norske myndigheter har ikke gått bort fra beroligelse som en del av sin strategi. De er fortsatt opptatt av å bevare lavspenning i nord, og ønsker fortsette med noe russiske samarbeid. Norsk

forsvars- og sikkerhetspolitikk skal fortsette å ivareta avspenning i nordområdene, derfor må dialogen og samarbeidet fortsette med Russland på de områdene som er i interesse for Norge. Men hvorfor er ikke Russland en trussel på disse områdene?

Norsk sikkerhetspolitikk

I stortingsmelding nr. 10 fra 2022 kommer det frem at det i nordområdene er viktigere at Norge er kontinuerlig til stede med relevante militære kapasiteter for å verne om norske interesser og sikkerhet. Dette fordi Russland har betydelig sikkerhetsinteresser i nord, som base- og operasjonsområder for de strategiske avskrekkingstyrkene og nordområdenes økonomiske betydning (Meld. St. 10 (2021-2022), s. 11). Sikkerhetspolitikken fokuserer på å verne norske interesser og spesielt i nord, og må sikres med militær kapasitet. Men om Norge rustet opp sitt militære og sin tilstedeværelse vil ikke det også oppfattes som en trussel for Russland? I så fall kan man risikere å havne i et nytt våpenkappløp.

I forsvarskommissjonens rapport mener man at Forsvarets egne evner er for svake, at forsvarsektoren er fragmentert, totalforsvaret er ikke tilpasset dagens trusselbilde. De kritiserer norske myndigheter for å ikke imøtekomme internasjonale forventninger og forpliktelser, og ser alvorlig på utviklingen til den sikkerhetspolitiske situasjonen de neste 10-20 årene. Det norske forsvaret er for lite og sårbart, totalforsvaret er ikke modernisert nok, og Norge har utfordringer med å oppfylle sine internasjonale forpliktelser (NOU 2023: 14, 2023, ss. 10,13). Tanken om å forhindre krig gjennom avskrekking er den dominerende ideen, samtidig som man ønsker å opprettholde en balanse i forsvars- og sikkerhetspolitikken om å ivareta avspenning i norske nærområder, gjennom blant annet å søke dialog og samarbeid med Russland. Kommisjonen mener at norske myndigheter må forberede seg på og legge til rette for fremtidens krigføring, og hvordan militærmakten utvikles (NOU 2023: 14, 2023, ss. 47-48). Tidligere politikk har fokusert mye på balansen mellom avskrekking og beroligelse, men med økt fokus på avskrekking vil man ikke lenger ha denne balansen. Det er nå i norske myndigheters interesse å fokusere mer på avskrekking, men da risikerer man vel å provosere en stor militærmakt som Russland? Jeg er ikke sikker på om det faktisk er i norsk interesse å få russiske myndigheter til å føle seg truet av Norge og NATO.

Våren 2024 varslet regjeringen at man allerede i 2024 skal nå NATOs mål om å bruke 2% av landets BNP på forsvaret. Dette begrunnes med «et farligere og mer uforutsigbart Russland...»

(Regjeringen.no, 2024). Forsvaret får etter flere år med varsler om at det norske forsvaret ikke er sterkt nok, at det står overfor store mangler, både mer personell og materielt. Norske myndigheter har nå valgt å gi et enormt stort økonomisk løft til det norske forsvaret. Dette hadde nok ikke skjedd, om ikke norske myndigheter så på sikkerhetssituasjonen i Ukraina med stor bekymring, og Forsvarskommisjonens utredelse.

Slik sikkerhetssituasjonen har utviklet seg de siste årene mener kommisjonen at totalforsvarskonseptet igjen må fokusere på mulig krig, og det må derfor tilrettelegges for fremtidig krigføring og utvikling av militærmakt. Samtidig må norsk sikkerhet og sikkerhetsinteresser omfatte flere og større områder enn tidligere, og ikke lenger bare handle om territorielt forsvar i tradisjonell forstand (NOU 2023: 14, 2023, s. 48). Siden denne oppgaven handler om tradisjonell sikkerhetspolitikk kommer jeg ikke mer inn på dette, men det er et viktig poeng fordi omfanget av hva som skal «forsvares» har blitt større som påvirker sikkerhetspolitikken et land fører.

Nordområdene har blitt et viktigere politikkområde siden 2000-tallet. Norge skal ha en aktiv, bærekraftig og ansvarlig rolle i nordområdene, innenfor områder som marine ressurser, petroleumsressurser, og være en forhandler i området. Dette innebærer også samarbeid med Russland om felles interesseområder. Med fullskalainvasjonen har forbindelsen mellom Russland og NATO satt en rekke av fokusområdene Norge hadde med Russland på vent for nå og i fremtiden (Brommesson, Ekengren, & Michalski, 2023, s. 28). Dette kan også forklare at sikkerhetspolitikken som norske myndigheter fremmer fokuserer på å verne norske interesser, spesielt i nord, og sikre dem med militære kapasiteter. Som forklart tidligere er avskrekkingspolitikken den dominerende tanken, samtidig som at forsvars- og sikkerhetspolitikken ikke skal øke spenningen i norske nærområder.

Det er viktig for Norge å oppfattes som et lojalt NATO-medlem som følger NATOs retningslinjer. Også med uttalelser om å øke forsvarsbudsjetter og investeringer i forsvarsevnen og beredskapen viser at Norge nå oppfatter det som viktig å sikre seg mot trusler utenfra. NATO, med USA, er den viktigste sikkerhetsgarantisten for Norge, og man ser at det nå fokuseres mer på avskrekking enn beroligelse, selv om den norske strategien utad fortsatt handler om en balanse mellom avskrekking og beroligelse. Man ser også at trenings og øvingsaktiviteten i Norge øker, men fortsatt holder seg innenfor 24 breddegrader. Dette

fordi man ikke vil provosere Russland for mye, men allikevel vise at forsvarssamarbeidet er sterkt.

Som småstat er Norge opptatt av å opprettholde en del samarbeid for å styrke seg selv, og spesielt har forsvarssamarbeidene blitt viktigere med den endrede sikkerhetssituasjonen i Europa. Spørsmålet er om norske myndigheter faktisk klarer å både ha en avskrekkingpolitikk og en beroligelsespolitikk overfor Russland, når man samtidig styrker eget forsvar og jobber for tettere samarbeid med NATO. Men er denne ideen om usikkerhet og fare for invasjon og angrep fra Russland reell?

5.3 Finsk og norsk virkelighetsforståelse

Finland har fokusert mer på å vurdere Russland og deres handlinger. Samtidig har de vært bevisst på hva som kan provosere Russland og ikke, hvor langt man kan strekke seg i ulike forsvars- og sikkerhetssamarbeid. Også Norge har lagt slike begrensninger på seg selv og sine allierte. Men der Finland har vært opptatt av å stå for å forsvare seg selv, har Norge i større grad basert seg på sine allianser. Finland har i ikke bygd ned forsvaret sitt, men de har holdt på et fokus om tette samarbeid og god relasjon til både Europa og Russland, få EU og Russland i en tettere relasjon. De har kombinert en realistisk orientert virkelighet, samtidig som de har jobbet mot en mer institusjonalisert liberalistisk virkelighet. Kanskje de har hatt en tanke om å komme til en virkelighet hvor stater er så avhengig av hverandre at konflikt og krig ikke vil skje i samarbeidsrelasjoner.

Norge har også vært opptatt av å ha god relasjon til Russland, og som Finland ønsket å føre en god dialog mellom Russland og Europa. De har ønsket å få Russland inn i et tettere samarbeid med Europa for å skape stabilitet. EU, NATO og USA er med på å definere Russland som en trussel, spesielt etter 2014. For Finland og Norge er dette ideer skapt av andre, siden de i utgangspunktet ønsker tettere samarbeid med Russland og omtaler invasjonstrussel fra Russland som lav. Russland selv hevder de ikke er noen trussel for hverken Finland eller Norge. Allikevel følger de føringen fra sine samarbeidspartnere om hvem som er trussel og hvordan de i fellesskap kan gjøre noe med dette.

Defensiv realisme forklarer endringene ved at systemet er et anarki som gjør at det blir et våpenkappløp mellom stormakter. Norge og Finland blir fanget i dette systemet og blir med

på våpenkappløpet for sikre seg selv. Institusjonell liberalisme forklarer endringene ved at det oppstår et sikkerhetsdilemma i det internasjonale systemet. Russland viser anti demokratiske verdier, som gjør at de ikke vil følge internasjonale normer og regler, dermed må småstatene Finland og Norge øke sin sikkerhet gjennom sikkerhetssamarbeid. Konstruktivisme forklarer endringer med at systemet er et anarki fordi statene har bestemt at det er det, i dette systemet er det USA som har størst innflytelse og det internasjonale samfunnet baserer seg på liberale verdier og normer som vesten anerkjenner som legitime, men som Russland ikke følger. Russlands atferd er av vesten ansett som illegitim og irrasjonell og derfor ansett som trusselen av Finland og Norge som identifiserer seg med vesten.

6. Lik eller ulik sikkerhetspolitikk

6.1 En likere utenriks- og sikkerhetspolitikk

Som nordisk stat er Finland fra 90-tallet er opptatt av et tettere nordisk samarbeid og jobber aktivt med dette. Norge er også positive til nordiske samarbeid, men lener seg fortsatt mye på samarbeidet med NATO og USA.

I NUPI-rapporten trekkes det frem at det har eksistert ulike samarbeid mellom de nordiske landene gjennom tidene. Men de mener at fra 2020 og 2021 har de nordiske landene blitt mer like i partnerinstitusjoner, nettverk og stater og hvordan andre fremstilles. I tillegg blir alle de nordiske statene mer opptatt av forholdet de har til USA. De som skiller ut er Finland og Sverige som det siste tiåret har økt sitt samarbeid med NATO og USA ved bi- og trilaterale avtaler (Haugevik, et al., 2022, s. 14). Norge har allerede hatt ett tett samarbeid med USA og NATO derfor ser man ikke en like markant styrking av disse samarbeidene, men det underbygger det jeg også ser i analysen, at Finland beveger seg nærmere vestlige samarbeid og spesielt mot NATO og USA som de tidligere har vært forsiktige med.

Jeg mener at Finland er opptatt av å opprettholde et nettverk av forsvarssamarbeid og drive med videre utvikling av disse. I NUPIs rapport antydes det at Finland har beveget seg bort fra et alliansefritt land til å ha posisjon mellom alliansefritt og i allianse. Men dette var før fullskalainvasjonen av Ukraina i 2022. Det hevdedes at denne bevegelsen har skjedd uten at det er tydelig kommunisert til befolkningen (Haugevik, et al., 2022, s. 32). Om det er utydelig kommunisert skal ikke jeg kommentere. Men også jeg leser offentlige dokumenter fra finske myndigheter som at de knytter seg tettere opp mot NATO, spesielt etter 2014. De har siden 90-tallet vært opptatt av at døren til et NATO-medlemskap skal være åpen og at veien til medlemskap må vurderes dersom sikkerhetssituasjonen til Finland skulle endre seg. Finland har inngått bilaterale samarbeid med NATO-land som USA, Storbritannia og Tyskland, i tillegg til nordiske samarbeid. Men forsvarsalliansen med Sverige påpekes som den viktigste frem til invasjonen.

Før fullskalainvasjonen mente man at sikkerhetssituasjonen i verden hadde blitt mer kompleks og utrygg, med både nye og gamle utfordringer. I dette har finske myndigheter vært opptatt av at forsvars- og sikkerhetssamarbeidene skal utvikles og utfylle hverandre. Fra Finland gikk

inn i EU har EU vært sett på som den viktigste sikkerhetsgarantisten. I tillegg er NATOs samarbeid med Finland, samt det norske medlemskapet i NATO sett på som viktig for finsk og europeisk sikkerhet, spesielt i nordområdene (Haugevik, et al., 2022, s. 32).

I Norge var man bevisst på internasjonale utfordringer om stabilitet og orden som ble tatt opp i 2020-2021, men man mente at disse ikke var en direkte trussel for norske interesser og territorium (Haugevik, et al., 2022, s. 32). Hvorfor Norge ikke så på dette som en direkte trussel kan være fordi de oppfattet det som at sine interesser var godt ivaretatt gjennom ulike samarbeid. De så heller ikke behovet for å øke sin makt overfor Russland, noe som kan samsvarer med institusjonell liberalistisk forståelse for hvordan Norge oppfatter denne perioden. For norske myndigheter handler forholdet med Russland om balansen mellom avskrekking og balansering. Dette kommer frem i debatten om permanente militære baser fra USA, om militær aktivitet og øvelser og hvordan dette oppfattes av Russland. Det har vært viktig for Norge å ha en åpen dialog med Russland og passe på å ikke provosere dem unødvendig. Norge har lagt en del begrensninger på seg selv, samtidig som NATO-medlemskapet er et avskrekkende verktøy.

Nordisk sikkerhets- og forsvarssamarbeid er institusjonelt, bilateralt og trilateralt viktig og NUPI-rapporten viser til at det i 2020-2021 ble sett på som en styrking og et godt supplement for andre samarbeidsinitiativ. Men fortsatt er sikkerhets- og forsvarssamarbeidene med USA og NATO viktigere for å forhindre å bli truet. NUPI-rapporten publiseres i januar 2022, rett før invasjon av Ukraina. Allikevel ser de at danske, finske, norske og svenske myndigheter identifiserer samme sikkerhetsutfordringer og vurderer et mulig nordisk samarbeid, med de samme begrunnelsene og med ganske lik ordlegging. I tillegg mener de at forståelsen og omtalen av den sikkerhetspolitiske situasjonen og av viktige samarbeidspartnere har blitt likere det siste tiåret (Haugevik, et al., 2022, s. 33).

Norge og Finland har nå blitt en del av NATO og anser NATO som en viktig aktør for deres sikkerhet. NATO dekker et sikkerhetsbehov som Norge og Finland uttrykker, slik defensiv realisme vil forklare båndet med NATO. NATO er en sikkerhetsgarantis for småstatene som ellers ikke hadde klart å sikre selv. Fokuset nå har blitt vendt «hjemover» og på et territorielt forsvar i stedet på aktiviteter utenfor sine territorier. Medlemskap og roller de to landene har i ulike sikkerhetssamarbeid har blitt viktigere, og begge er mer opptatt av nordiske

sikkerhetsfelleskap. Finsk og norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk påvirkes av rammeverk i ulike samarbeid, hvilke handlingsrom de har innenfor de ulike samarbeidene. Dette ser man i Norge ved at de er opptatt av å oppfattes som et lojalt medlemsland av NATO og følge forpliktelser og retningslinjer innenfor NATOs rammer. Finland har den største utenriks- og sikkerhetspolitiske endringen ved å bli medlem av NATO, mens Norge bare bekrefter og understreker at NATO er det viktigste for norsk sikkerhet. Begge har avsluttet en del av sine samarbeid med Russland på linje med det andre viktige allierte og samarbeidspartnere.

Fagartikkelen til Brommesson et al. erfarer at de nordiske landene har fått en økende likhet i deres utenriks- og sikkerhetspolitikk. De mener at den har blitt likere med økende russisk aggressivitet i Europa. De finner likheter ved beskrivelser om EU og NATO, og de trekker frem finske og svenske myndigheters tilnærming til NATO, og Norges avgjørelse om å ytterligere nærme seg NATO. Sikkerhetssamarbeidet mellom de nordiske landene er også økende (Brommesson, Ekengren, & Michalski, 2023, s. 22). Det ser ut som at Finland og Norge ved å bygge tettere bånd til hverandre, andre nordiske land og til EU og NATO, begge går bort i fra sine tidligere vurderinger og erfaringer om relasjonen sin til Russland. Deres vurderinger og forståelse av egen sikkerhet er at den ikke er direkte truet, men at de ikke vil ta noen sjanser og velger øke sine sikkerhet- og forsvarssamarbeid. Som småstater virker de sterkere og har større sjanse til å forsvare sine interesser mot stormakter, dersom de står samlet med andre stater og aktører som de identifiserer seg med. Slik forståelse passer en forklaring med at vurderingene er en del av en prosess som er konstruert, og derfor har man endret vurdering av Russland.

6.2 Forskjeller i finsk og norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk

Fra 90-tallet oppfatter jeg at Finland og Norge er opptatt av institusjonelt samarbeid, at man må utvikle og være med på å skape en stabil verdensorden. Samarbeidene skal baseres på internasjonal rett og orden, demokratiske verdier og menneskerettigheter. Noe som samsvarer med en institusjonell liberalistisk og konstruktivistisk virkelighetsforståelse. Hvordan de forholder seg til Russland er litt ulikt, selv om begge ønsker et godt og stabilt forhold til hverandre i nordområdene. Finland vil styre relasjonen ut fra egne rammer, mens Norge også til dels gjør dette, men i større grad forholder seg til rammer styrt av samarbeid med NATO og USA. Finland ønsker å ta en aktiv del i relasjonen mellom Russland og EU, og aktivt være en brobygger mellom dem for å integrere Russland i det europeiske fellesskapet. Norge ønsker

også å være en «mellommann» i kommunikasjonen mellom Russland og Europa, men jeg får inntrykk av at Finland tar en mer aktiv rolle i dette.

Før Finland søkte NATO-medlemskap i 2022 var EU sett på som en viktig sikkerhetsordning for finsk og europeisk sikkerhet. NATO var også viktig, men som et tillegg til EU samarbeidet (Haugevik, et al., 2022, s. 32). Generelt mente Finland at verdiene som skaper internasjonal fred og stabilitet var knyttet med de politiske verdiene som er felles for Vest-Europa, og at EU var nøkkelaktøren i å fremme dette systemet. I tillegg til de internasjonale koblingene som EU ble forstått for å skape og opprettholde mellom medlemsland, ble det oppfattet å bidra til fred og stabilitet i Europa ved å integrere samfunn og slik gjøre medlemslandene gjensidig avhengige (Thorhallsson & Vidal, 2023, s. 205).

Forskjeller som har eksistert i utenriks- og sikkerhetspolitikken til de nordiske landene, har blitt forklart med historiske erfaringer, ikke kultur. Jeg har ikke dette som en variabel i oppgaven, men funnene som er gjort er verdt å nevne likevel. Historiske erfaringer kan være avgjørende for hvordan politikken formes i det enkelte landet, til hvordan de tolker og vurderer hendelser og trusler (Brommesson, Ekengren, & Michalski, 2023, s. 22). Finland og Norge har ulike erfaringer med Russland, og der Norge er et naboland som aldri har vært i krig med Russland, var finnene det under vinterkrigen. Finland var underlagt andre samarbeid med Russland under den kalde krigen, som VSB-avtalen la grunnlag for. I tillegg har Norge lenge vært medlem av NATO og hatt tette sikkerhets- og forsvarssamarbeid med USA, som har preget relasjonen til Russland.

Brommesson et.al. (2023) identifiserer ulikheter i nordisk politikk også i 2023. En ulikhet er at Finland er en del av EU, men ikke Norge. Det er noe ulikhet i tilnærmingen til NATO, viktigheten av FN og fremtiden, og nødvendigheten av å bygge opp dialogen med Russland også i dag-til-dag-saker. Småstater har et begrenset handlingsrom i et usikkert internasjonalt miljø, og samarbeid er fortsatt ganske omfattende for gjenoppretting av sikkerhet og tettere integrasjon i regionale politiske og militære allianser (Brommesson, Ekengren, & Michalski, 2023, ss. 37-38)

6.3 Veien videre for småstatspolitikken

Finland og Norge, og de andre nordiske landene har blitt likere i sin utenriks- og sikkerhetspolitikk. Dette konkluderer rapporten til NUPI (Haugevik, et al., 2022, s. 33) og artikkelen til Brommesson et al. (2023, s. 37). Mine funn viser at Finland har kommet nærmere nordiske land når det gjelder tettere samarbeid innen EU, NATO, og nordiske samarbeid. I tillegg opplever jeg at omtalen av Russland og vurderingen av dem også er ganske lik, spesielt etter invasjonen av Ukraina i 2022.

Med oppfattelsen av et mer truende internasjonalt miljø har Finland og Norge blitt mer opptatt av integrering og mindre opptatt av autonomi i sin utenriks- og sikkerhetspolitikk, noe Brommessons et.al (2023, s. 37) også påpeker. Dette gjør de gjennom å inngå tettere samarbeid med organisasjoner, land og allianser, spesielt forsvarssamarbeid. I tillegg jobber de tettere opp mot NATO og EU. Noe jeg tror landene vil fortsette med i fremtiden. Nylig uttalte norske myndigheter at de vil styrke forsvarsevnen med 600 milliarder de neste 12 årene, for å styrke forsvaret, sikkerheten og beredskapen. Dette for å virke avskrekkende og for å møte de forventingene andre samarbeidspartnere og allianser har til det norske forsvaret. I tråd med regelbasert verden, vil konstruktivismen forklare at Finland og Norge opplever verden som mer utrygg utfra hva samarbeidspartnerne uttrykker, som Finland og Norge identifiserer seg med. Dette synet kan kombineres med realismens tanker om et våpenkappløp og at stormakter vil utfordre hverandre til å nå en maktbalanse basert på bipolaritet. Andre stater som ikke er venn med Russland rustet opp når Russland viser irrasjonell oppførsel i Europa, noe som blir svart med en opprustning av materiellmakt i vestlige stater.

Som Brommessons et al. (2023, s. 25) påpeker kan press som utløses av endringer i den internasjonale strukturen, uventet stormakts atferd eller handlinger utført av enkeltpersoner eller grupper i staten, føre til større endringer i småstaters politikk. Småstater blir nødt til å velge side og følge deres retningslinjer, men her tar man utgangspunkt i tradisjonell forståelse av småstaters makt. Om man ser på den handlefriheten en småstat kan ha, så kan småstater fortsatt velge å reagere strategisk på hvordan de oppfatter presset, og hvordan de velger å vurdere sikkerhetstruslene. Deretter kan de vurdere sin makt og bestemme seg for hvordan de kan føre sin utenriks- og sikkerhetspolitikk. Dette gjør småstater ved å knytte seg mot tradisjonelle sikkerhetsallianser som NATO, eller politiske allianser som EU. Dette gjør også

de nordiske statene som Finland og Norge, og gjør mange av de samme valgene og samme fokuset i perioder med mer usikkerhet, og dermed får større fokus på statens sikkerhet.

Man kan ikke spå fremtiden, men det virker ikke som at krigen i Ukraina snart er over, og med eskalerende konflikter andre steder i verden vil Finland og Norge som småstater fortsette å søke forsvarssamarbeid for å sikre sin suverenitet og stabilitet i sine nærområder. Jeg tror at man vil se tettere samarbeid, aktiviteter og øvelser mellom de nordiske landene som en måte å holde stabiliteten i nordområdene og virke avskrekkende.

7. Konklusjon

Med en oppfattelse av at 90-tallet hadde en mer stabil internasjonal orden, basert på liberale verdier, var det større rom for småstater som Finland og Norge, å ha en mer autonom utenriks- og sikkerhetspolitikk. Etter hvert som den internasjonale orden beskrives som mer usikker og ustabil søker finsk og norsk politikk seg mer mot samarbeid og spesielt sine forsvarssamarbeid med NATO eller NATO-medlemmer, slik som USA. Det er et press fra det som beskrives som trusselatferd fra en stormakt som gjør at småstater føler de er nødt til å ta en side, og dermed mindre rom for selvstendige utenriks- og sikkerhetspolitiske valg. Det kan også se ut som at Finland og Norge kommer tettere sammen, eller de nordiske statene blir likere. En kombinasjon av institusjonell liberalisme og konstruktivisme kan forklare dette gjennom at dette er stater som deler en del felles samarbeid, med like normer og verdier. I tillegg identifiserer nordiske stater seg mer med hverandre på grunn av nærhet og mye felles historie. En faktor annen faktor kan være at de er relativt like i størrelse og hvor de ligger. Dette kan forklare hvorfor de søker seg nærmere hverandre når trusselbildet endres og de oppfatter de samme truslene og gjør mange felles vurderinger om disse truslene. Men jeg har ikke tatt hensyn til andre faktorer som kan forklare dette.

For å gi et svar på problemstillingen:

«Hva skjer når internasjonal rett blir brutt av Russland, og hvordan påvirker dette utenriks- og sikkerhetspolitikken til småstater med landegrense til Russland som nabolandene Finland og Norge?»

Man kan forvente at småstater som Finland og Norge trekker seg nærmere de sikkerhetsalliansene de allerede er en del av, enten som partner eller medlem, slik som NATO. Også politiske allianser som EU ser vi er viktige for Finland, men i tillegg trekker de begge frem nordiske samarbeid, som viktige for å dempe sikkerhetstrusler. Både Finland og Norge følger disse samarbeidenes lojalt, og spesielt med en mer usikker sikkerhetssituasjon. De gjør dette fordi de opplever at det øker deres sikkerhet og at de blir mindre utsatt for press. Men de må da også manøvrere innenfor disse samarbeidene, og på den måten kan deres nasjonale utenriks- og sikkerhetspolitikk bli styrt med utgangspunkt i slike samarbeid. Jeg kan ikke si sikkerhet hva som vil skje i fremtiden, men utfra hva man har sett før så vil nok både Finland og Norge knytte seg tettere opp mot eksisterende sikkerhetssamarbeid og følge dem. Slik også et defensivt realistiskperspektiv vil forklare at Finland og Norge inngår disse samarbeide for å øke sin sikkerhet. Så lenge sikkerhetssituasjonen fortsetter å oppleves som usikker tror jeg

ikke vi ser en tilbakevending til den mer liberale samarbeidstankegangen vi så tendensen til på 90-tallet. Men dette vil konstruktivismen forklare med at så lenge det er sosialt bestemt at Russland er en trussel og at Finland og Norges interesser best ivaretas i et vestlig samarbeid, vil også verdensorden tilpasses dette. Jeg tror fortsatt det er viktig for disse småstatene å fremme liberale verdier, men de vil ikke slippe en mer realistisk forståelse av makt og verden før de opplever det internasjonale samfunnet som mer stabilt og trygt. Realismen forklarer dette med at verden består av et anarkistisk system hvor makt og evnen til å bruke dette er det som avgjør hvordan en småstat kan bevege seg i det internasjonale samfunnet. Det beste er om to stormakter balanserer hverandre i et bipolar system, vil teoretikere som Waltz hevde. En småstat vil ha større rom for å påvirke og ha makt til å få frem sine interesser i en virkelighet basert på liberalistiske eller konstruktivistiske perspektiv. Da vil ikke nødvendigvis tradisjonell forståelse av makt være dominerende, og andre former for makt som en småstat kan ha, være aktuelt. Så lenge tradisjonell makt med forsvarskapasitet, innbyggere areal og lignende er den dominerende tanken, så må småstater søke forsvarssamarbeid med de statene som har mye av denne tradisjonelle makten.

7.2 Videre forskning

Dette er et tema som er forsket mye på, men som også må fortsette å forskes på siden det skjer nye hendelser i det internasjonale samfunnet som kan påvirke hvordan stater oppfører seg. Skal jeg fortsette å forske på dette vil jeg ha sett på andre sikkerhetstrusler som Finland og Norge nevner, men også sett på hvordan de forholder seg til andre stormakter og deres atferd i det internasjonale samfunnet. Eller analysere de samme hendelsene ut fra andre teorier som i større grad ser på småstaters handlingsrom, slik som småstatsrealisme.

Referanseliste

- Asdal, K., & Reinertsen, H. (2020). *Hvordan gjøre dokumentanalyse. En praksisorientert metode*. Oslo: Cappelen Damm Akademiske.
- Barnett, M., & Finnemore, M. (2004). The power of liberal international organizations. I M. Barnett, & R. Duvall, *Power in Global Governance* (ss. 161-184). Cambridge University Press.
- Bacchi, C. (2009). *Analysin policy: what's the problem represented to be?* French Forest, N.S.W: Person Australis.
- Bailes, A. J., & Heininen, L. (2012). *Strategy Papers on the Arctic or High North: A comparative study and analysis*. Reykjavik: University of Iceland Press.
- Barth, M., & Brodshaug, E. (1997). *Nordisk sikkerhetspolitikk- på vei mot EU og NATO*. Oslo: International Peace Research Institute.
- Baylis, J., Smith, S., & Owens, P. (2014). *The Globalization of World Politics. An introduction to international relations* (6. utg.). Oxford: Oxford University Press.
- Brommesson, D., Ekengren, A.-M., & Michalski, A. (2023, Januar). From variation to convergence in turbulent times—foreign and security policy choices among the Nordics 2014–2023. *European security (London, England)*(33), ss. 21-43.
- Bukkvoll, T. (2022, Januar 1.). *Hva er greia med Ukraina?* Hentet Mai 10., 2024 fra NUPI skole: <https://www.nupi.no/skole/hvor-hender-det/2022/hva-er-greia-med-ukraina>
- de Carvalho, B., & Leira, H. (2020). *hva er INTERNASJONAL POLITIKK*. Oslo: Universitetsforlaget.
- EU. (u.d.). *Mutual defence clause*. Hentet mai 3., 2024 fra European Union law: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/mutual-defence-clause.html>
- FN-sambandet. (2022, Mai 6.). *Folkerett*. Hentet April 17., 2024 fra FN-sambandet: <https://fn.no/tema/konflikt-og-fred/folkerett>
- FN-sambandet. (2024, Februar 2.). *Ukraina*. Hentet Februar 21., 2024 fra FN.no: <https://fn.no/Konflikter/ukraina>
- Forsvarsdepartementet. (2024, April 5.). *Styrker forsvarsevnen med 600 milliarder*. Hentet April 17., 2024 fra Regjeringen.no: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/styrker-forsvarsevnen-med-600-milliarder/id3032880/>

- Haugevik, K., Svendsen, Ø., Creutz, K., Olesen, M., Regnér, A., & Schmidt, J. (2022). *Security debates and partnership choices in the Nordic states: From differentiation to alignment*. Oslo: Norwegian Institute of International Affairs. Hentet fra Norwegian Institute of International Affairs (NUPI)
- Jackson, R., & Sørensen, G. (2016). *International Relations. Theories and Approaches* (6. utg.). Oxford: Oxford University Press.
- Jacobsen, D. (2022). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (4. utg.). Oslo: Cappelen Damm Akademiske.
- Kauppi, M., & Viott, P. (2019). *International Relations Theory*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Knutsen, B. (2022, Februar 7.). *Hva skjuler Ukraina-konflikten?* Hentet Mai 10., 2024 fra Forsvarets forskningsinstitutt: <https://www.ffi.no/aktuelt/blogg/hva-skjuler-ukraina-konflikten>
- Meld. St. 10 (2021-2022). (2022, April 8.). *Prioriterte endringer, status og tiltak i forsvarssektoren*. Hentet Januar 8., 2024 fra Regjeringen.no: <https://www.regjeringen.no/contentassets/6dc9df35fdbb4a208794ba336efa1d45/no/pdfs/stm202120220010000dddpdfs.pdf>
- Meld. St. 36 (2016-2017). (2017, April 21.). *Veivalg i norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk*. Hentet Januar 21., 2024 fra Regjeringen.no: <https://www.regjeringen.no/contentassets/0688496c2b764f029955cc6e2f27799c/no/pdfs/stm201620170036000dddpdfs.pdf>
- Meld. St. 37 (2014-2015). (2015, Juni 19.). *Globale sikkerhetsutfordringer i utenrikspolitikken*. Hentet Januar 21., 2024 fra Regjeringen.no: <https://www.regjeringen.no/contentassets/bdf4bd40d57d4dc79409de87419a2217/no/pdfs/stm201420150037000dddpdfs.pdf>
- Melstrøm, H. (2022, Desember 6.). *Norges forhold til Russland*. Hentet April 28., 2024 fra Folk og Forsvar: <https://folkogforsvar.no/norges-forhold-til-russland/>
- Neumann, I. (2022, Februar 23). *Utenrikspolitik*. Hentet April 2, 2024 fra Store norske leksikon: <https://snl.no/utenrikspolitik>
- Nokkala, A. (2022). It Is About Protection. Defence in Finland's Steps to NATO. *STUDIA EUROPEJSKIE-STUDIES IN EUROPEAN AFFAIRS*(26), ss. 39-72.

- NOU 2023: 14. (2023, Mai 3.). *Forsvarskommisjonen av 2021. Forsvar for fred og frihet*.
Hentet August 17., 2023 fra Regjeringen.no:
<https://www.regjeringen.no/contentassets/8b8a7fc642f44ef5b27a1465301492ff/nou/nou202320230014000dddpdfs.pdf>
- Regjeringen.no. (2024, mars 14). *Vil nå to-prosentmålet til Nato allerede i år*. Hentet mars 23, 2024 fra Regjeringen.no: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/vil-na-to-prosentmalet-til-nato-allerede-i-ar/id3029643/>
- Rickli, J.-M. (2008, September). European small states' military policies after the Cold War: from territorial to niche strategies. *Cambridge Review of International Affairs*(3), ss. 307-325.
- Schjølset, A. (2014). Gender i internasjonal politikk: Et akademisk utgangspunkt. I A. Schjølset, *Gender i Forsvaret: Fra teori til praksis* (ss. 29-63). Oslo: Abstrakt forlag AS.
- Sikkerhetsloven. (2018, Juni 1). *Lov om nasjonal sikkerhet, § 1-5. Definisjoner*. Hentet April 2, 2024 fra Lovdata: <https://lovdata.no/lov/2018-06-01-24>
- Statrådets kanslis publikasjonsserie. (2016, Juni 17). *Statsrådets utrikes- og sikkerhetspolitiske redogørelse (8/2016)*. Hentet Mars 15, 2024 fra Valtioneuvosto: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75155/VNKJ082016_Statsraadets_utrikes-och_B5_kansineen_netsti_sv.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Statsrådet publikationer. Nr 2022:19. (2022, April 13). *Redogørelse om förändringarna i den säkerhetspolitiska miljön (2022)*. Hentet Mars 4, 2024 fra Valtioneuvosto: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164001/VN_2022_19.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- St.Meld. 16 (1992-93). (1992, Mars 16.). *Hovedretningslinjer for Forsvarets virksomhet og utvikling i tiden 1994-98*. Hentet Januar 9., 2024 fra Stortinget.no: https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1992-93&paid=3&wid=b&psid=DIVL484&pgid=b_0413&s=False
- Store norske leksikon (2005-2007). (2022, juni 29). *Sikkerhetspolitikk*. Hentet April 2, 2024 fra Store norske leksikon: <https://snl.no/sikkerhetspolitikk>
- Thorhallsson, B., & Vidal, T. (2023, September). Finland's NATO membership: Continuous shelter-seeking strategy. *Scandinavian political studies*(Vol.46 (3)), ss. 194-218.

Tveter, M. (2023, September 29.). *Internasjonal rett*. Hentet April 17., 2024 fra Store norske leksikon: https://snl.no/internasjonalt_rett

Utrikesministeriets publikationer. (1995). *Säkerheten för en föränderlig värld: Finlands säkerhetspolitiska riktlinjer- Statsrådets Redogörelse till riksdagen 6.6.1995*. Helsingfors: Statsrådets kansli.

Waltz, K. (1979). *Theory of international politics*. New York: McGraw-Hill.

Wilhelmsen, J., & Gjerde, K. L. (2018). Norway and Russia in the Arctic: New Cold War Contamination? *Arctic Review on Law and Politics*(Vol. 9), ss. 382-407.